

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Alžběta Pokorná

VÝZNAM VHODNÉHO ZPŮSOBU KOMUNIKACE V RODINĚ
S DÍTĚTEM SE SLUCHOVÝM POSTIŽENÍM

Olomouc 2021

Vedoucí práce: Mgr. BcA. Pavel Kučera, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením
Mgr. BcA. Pavla Kučery, Ph.D., s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Brně dne 29. 4. 2021

Alžběta Pokorná

Chtěla bych poděkovat za cenné rady a konzultace k bakalářské práci Mgr. BcA.
Pavlovi Kučerovi, Ph.D, dále své rodině za podporu a trpělivost při psaní práce.

Obsah

Úvod	6
1 Dítě se sluchovým postižením	7
1.1 Vymezení sluchového postižení	7
1.2 Vývoj dítěte se sluchovým postižením	8
1.3 Klasifikace sluchových vad	10
1.4 Sluchová protetika.....	13
1.5 Komplexní péče o dítě se sluchovým postižením.....	15
1.5.1 Středisko rané péče pro sluchově postižené.....	15
1.5.2 Speciálně pedagogické centrum	15
1.5.3 Mateřské školy zřízené podle §16 odst. 9 školského zákona.....	16
2 Komunikace a její význam	17
2.1 Vývoj řeči.....	17
2.2 Komunikační systémy osob se sluchovým postižením	20
2.2.1 Mluvený jazyk.....	20
2.2.2 Odezírání	20
2.2.3 Čtení a psaní mluveného jazyka	21
2.2.4 Český znakový jazyk.....	21
2.2.5 Znakovaná čeština	22
2.2.6 Prstová abeceda	22
2.2.7 Gestuno a Makaton.....	23
2.3 Volba komunikačního systému	23
2.4 Specifika komunikace osob se sluchovým postižením	24
3 Rodina dítěte se sluchovým postižením.....	26
3.1 Pozice rodičů dítěte se sluchovým postižením	26
3.2 Význam včasné intervence.....	27
3.3 Reedukace sluchu.....	27
3.4 Reedukace řeči	28
4 Praktická část.....	30
4.1 Kazuistika dítěte č.1	31
4.2 Kazuistika č. 2	33
4.3 Výsledky pozorování.....	36
5 Diskuse	46
Závěr.....	49
Seznam literatury.....	50

Seznam příloh:.....	54
Seznam obrázků	55

Úvod

Tato bakalářská práce byla motivována snahou zamyslet se nad důležitostmi vhodné komunikace pro rozvoj celé osobnosti dítěte se sluchovým postižením.

Důvod, proč si autorka toto téma vybrala, byl výrazně ovlivněn osobními prožitky. Autorčin starší bratr je prelingválně neslyšící, a tak vlastně téměř den co den, v každé situaci, se členové celé rodiny snaží vzájemně spolu komunikovat tak, aby neslyšící sourozenec nebyl vyčleňován z běžné denní interakce mezi nimi.

Bakalářská práce se snažila v teoretické části provést základní surdopedickou terminologií a klasifikací jednotlivých sluchových vad, problematikou kompenzačních pomůcek i možnostmi odborné pomoci a vzdělávání dítěte se sluchovým postižením. S přihlédnutím k individuálním potřebám jednotlivého dítěte se autorka snažila popsat možnosti komunikačních systémů osob se sluchovým postižením a poukázat na nejdůležitější faktor, který ovlivňuje rozvoj každého dítěte, na rodinu a prostředí, v němž vyrůstá.

Po rekapitulaci a teoretickém pojednání bylo možné přistoupit k praktické části bakalářské práce, kdy cílem bylo vytvořit soubor praktických cvičení zaměřených na rozvoj osobnosti dítěte se sluchovým postižením, umožnit realizaci těchto cvičení v domácím prostředí a za běžných podmínek, a následně zhodnotit jejich skutečnou využitelnost a přínosnost v praxi.

Autorka v tomto úvodu nemůže nezmínit okolnost, která sice není popsána v teoretické a ani praktické části této bakalářské práce, avšak významně ovlivňovala autorčino chápání důležitosti všech faktorů, které ovlivňují porozumění lidí se sluchovým postižením a možnost s okolním světem se dorozumět a být jeho součástí. Tato bakalářská práce totiž byla psána v době, kdy už téměř rok z důvodů předcházení rozšíření covidové nákazy zakrývají ústa a tváře všech lidí ve společnosti hygienické roušky a respirátory. Toto opatření je omezující jistě pro všechny, avšak bezmocnost člověka se sluchovým postižením, který nemůže za těchto podmínek vůbec odezírat, vnímat mimiku a výraz lidských tváří, si autorka vlastně ani představit zcela nedokáže.

1 Dítě se sluchovým postižením

Dopady sluchového postižení mohou mít mnohem méně závažné důsledky, bude-li odborná péče dítěti a jeho rodině poskytnuta včas, v dostatečné míře a se snahou o zohlednění specifických potřeb každého jednotlivce. A proto je nutností, aby diagnostika byla provedena co nejdříve, rodičům, aby byla nablízku pomoc speciálních pedagogů i odborných lékařů, kteří potvrdí závažnost a rozsah sluchového postižení a nadále budou součástí výchovy a vzdělávání dítěte.

1.1 Vymezení sluchového postižení

Jen málokdo dokázal popsat význam sluchu pro život člověka tak, jak Helena Kellerová, sama hluchoslepá, kdy z jejích prožitků doteď čerpá zkušenosti více odborníků a autorů.

„Sluch je bezesporu nejdůležitějším smyslem pro získávání informací a tím i pro rozvoj myšlení a řeči. Mnohokrát opakovaný výrok Heleny Kellerové „Slepota odděluje lidi od věcí, ale hluchota od lidí“ je stále platný a sám o sobě by byl hoděn důkladné filozofické analýzy. Sluch je hlavním kanálem pro příjem informací, a to již od raného věku dítěte. Podílí se zásadním způsobem na využívání náhodného učení a procesu sociálního učení“ (Potměšil, 2003, s.18).

Výchovou, vzděláváním a rozvojem osob se sluchovým postižením se zabývá speciálně pedagogická věda zvaná surdopedie. V minulosti byla součástí logopedie, ovšem postupné přijímání osob se sluchovým postižením do společnosti a rozvoj komunikačních technik vedly k jejímu odpojení a vzniku surdopedie jako samostatné disciplíny v roce 1983. Tento multidisciplinární obor představuje komplexní spolupráci nejen speciálně pedagogických oborů (především pokud jde o vícenásobné postižení jedince), ale i medicínských, zde je nutno zmínit především spolupráci s foniatry, ORL, neurologií a pediatrií, či psychologických a technických při využití kompenzačních pomůcek (Souralová, 2005).

Pro pochopení specifikace jednotlivých sluchových postižení je zapotřebí uvést jejich základní rozdělení podle stupně a typu. Termín sluchové postižení zaštiťuje základní kategorie, a to osoby neslyšící, nedoslýchavé a ohluchlé. Specifika jednotlivých skupin ovlivňuje především kvalita a kvantita sluchového postižení, mentální dispozice, věk, kdy ke ztrátě sluchu došlo, poskytovaná péče, či další přidružené postižení (Horáková, 2012).

Podle zákona č. 384/2008 Sb. (§2 odst. 1) se za neslyšící považují „osoby, které neslyší od narození, nebo ztratily sluch před rozvinutím mluvené řeči, nebo osoby s úplnou či praktickou hluchotou, které ztratily sluch po rozvinutí mluvené řeči, a osoby těžce nedoslýchavé, u nichž

rozsah a charakter sluchového postižení neumožňuje plnohodnotně porozumět mluvené řeči sluchem“.

Mezi tzv. ohluchlé jedince patří osoby, které ztratily sluch po ukončení vývoje řeči v jakémkoli věku. Největším problémem je zde psychický dopad na jedince po ztrátě sluchu, jelikož na rozdíl od neslyšících možnost vnímání svět sluchem již poznali a musejí se s novou situací vyrovnat. Ohluchlé osoby mohou využívat kochleární implantáty či sluchadla. Osvojení si znakového jazyka je pro ně mnohem vzdálenější než u neslyšících (Hrubý, 1999).

Dále je potřeba zmínit skupinu Neslyšících. Jde o kulturní menšinu, která disponuje vlastním jazykem, historií a zvyky. Z tohoto důvodu se píše na začátku slova velké N. Své postižení neberou jako postižení, často dokonce odmítají možnost integrace mezi běžnou společností pomocí kochleární implantace (Kosinová, 2008).

1.2 Vývoj dítěte se sluchovým postižením

Bylo by jistě ideální, aby každý jedinec, každá lidská bytost se rozvíjela harmonicky a neměla větší obtíže při uplatnění ve svém životě. Je mnoho autorů, kteří se zabývali právě podmínkami harmonického vývoje dítěte a popsali podmínky potřebné pro rozvoj jedince v oblasti somatické, emocionální i psychické. A tak, jak někdy celkový psychomotorický vývoj a sociální vývoj některého dítěte mohou ovlivnit negativní faktory v podobě špatného rodinného zázemí, závažného onemocnění či traumatu, tak právě přítomnost sluchového postižení je jedním z těchto zásadních vlivů.

Je velice pravděpodobné, že čím dříve dojde ke vzniku sluchové vady, tím závažnější mohou být její následky. Nejvíce zasahují vývoj dítěte vady vrozené, a ty, které vznikly před ukončením vývoje řeči. Zásadní roli zde hraje rodina, pro niž bývá narození dítěte se sluchovým postižením psychickou a emocionální zátěží, se kterou se musí vyrovnat. Prostředí, do kterého se dítě narodí, většinou nerozumí jeho potřebám, a proto velmi závažným důsledkem prelingválního postižení je právě komunikační a informační bariéra. Vlivem ztráty sluchu tedy dochází k narušení schopnosti osvojení si mluvenou řeči, k nerovnoměrnému vývoji kognitivních funkcí a k opožděné socializaci (Vágnerová, 2008).

Vágnerová (2008) popisuje, že dítě se sluchovým postižením a dítě intaktní v prvním roce života na pohled pravděpodobně nerozeznáme. Projevy sluchové vady jsou v tomto raném období málo výrazné a nejednoznačné. I novorozenec totiž může reagovat na zvukové podněty, jako je např. zatleskání či bouchnutí dveří, jelikož cítí a vnímá vibrace, které zvuk způsobily.

Na mluvené slovo oproti tomu pravděpodobně nezareaguje vůbec. Předřečový vývoj probíhá taktéž podobně, jelikož si i dítě se sluchovým postižením často začne broukat. Vyštejn (1986) zmiňuje i přítomnost pudového žvatlaní.

Vágnerová (2008) popisuje, že dítě postupně od zvukových ustupuje, stává se pasivnějším, jelikož mu chybí zpětná sluchová vazba. Okolí dítěte si začne všimnout, že dítě nereaguje na zvukové podněty nejdříve až okolo šestého měsíce. Často však rodiče neodhadnou, že by mohlo jít právě o sluchovou vadu, proto bývá většina vad odhalena až v batolecím věku. U dítěte se mohou začít objevovat neurotické projevy v podobě nadměrné plačtivosti, podrážděnosti, bdělosti či naopak spavosti. U malých dětí je proto velmi významná zraková stimulace. Rodiče musí dítěti poskytovat co nejvíce zrakových podnětů, jejich potomek je potřebuje vidět a cítit jejich blízkost. Sledování obličeje vede postupně k přirozenému nácviku odezírání, které hraje pro mnoho jedinců se sluchovým postižením zásadní roli (Janotová, 1996).

V batolecím věku se totiž u zdravého dítěte rychle vyvíjí mluvená řeč i kognitivní a sociální schopnosti. Slyšící jedinec se otáčí za zvuky, hledá jejich zdroj a snaží se za nimi přiblížit lezením a později chůzí. Oproti tomu sluchově postižené dítě má omezené spektrum vnímání a z velké části je závislé poznatky přijímat pouze zrakovou cestou. Mnohdy tak dochází k opoždění psychomotorického vývoje, a to převážně u jemné motoriky a motoriky mluvidel. V důsledku toho dochází následně k ještě větším potížím v řečovém vývoji. Kvůli komunikační bariéře se často může cítit izolovaně, nepochopeně a i nešťastně. Potíže v komunikaci s okolím se může projevovat v náladách dítěte a jeho sebevědomí. V batolecích obdobích prožívají všechny děti tzv. období vzdoru, které je provázáno záchvaty vzteku. Dítě se sluchovým postižením trpí poměrně častými výbuchy hněvu převážně kvůli frustraci z komunikace s okolím, kterému prostě nerozumí. Podněťová deprivace nemusí vycházet pouze z následků sluchové vady, ale také z postoje rodičů, kteří nemuseli být dostatečně informováni a nemají dostatečné zkušenosti na práci se sluchově postiženým dítětem. Je třeba jim pomoci zvolit adekvátní způsob komunikace s dítětem vždy s ohledem na jeho potřeby (Vágnerová, 2008).

V období předškolního věku by se mělo dítě začít osamostatňovat, objevovat svět a rozvíjet potřebu hry, avšak i tento pokrok bývá u dítěte se sluchovým postižením logicky komplikovanější. Dítě se naučilo kontrolovat své okolí, převážně přítomnost matky, pouze zrakově, z tohoto důvodu se může zvyšovat potřeba častějšího kontaktu a osamostatňování tedy stagnuje (Vágnerová, 2008).

Herdová (2004, s. 212) upozorňuje na některé aspekty, které mohou rodičům signalizovat vadu sluchu u jejich dítěte v následujících projevech.

Novorozenec a kojeneček:

- *nereaguje úlekem, pohybem, pláčem na neočekávané hlasité zvuky (bubínek, houkačka, klíče...)*
- *neprobudí se, když je kolem hluk*
- *nenapodobuje zvuky z okolí*
- *neotáčí hlavu ve směru zvuku*
- *plačící dítě nelze utišit pouhým hlasem*

Dítě od 6 do 12 měsíců:

- *neukáže na známou osobu či věc*
- *dítě nežvatlá nebo jeho předchozí žvatláni ustává*
- *ani ve věku jednoho roku nereaguje na výzvy typu „udělej pa“, nebo „paci paci“, pokud mu pohyb nepředvedeme*

Dítě od 12 měsíců až do 2 let:

- *neobrací se ve směru hlasu na zavolání*
- *nevěnuje pozornost zvukům z okolí*
- *nezačíná s napodobováním a s užíváním jednoduchých pojmenování pro známé osoby a věci, které je obklopují*
- *nemluví stejně jako ostatní děti*
- *nesleduje televizi, pokud je puštěna na normální hlasitost*
- *nedochází u něj k postupnému zlepšování porozumění a užívání slovní zásoby*

1.3 Klasifikace sluchových vad

Vada sluchu je charakteristická trvalým stavem, který se nezlepší, naopak buď setrvává nebo se zhoršuje. Rozsah vady se může rozlišovat od lehké nedoslýchavosti až po hluchotu. Sluchovou poruchou se oproti tomu rozumí stav, který je pouze přechodný a po vyléčení se vrátí zpět do normálu (Mrázková, Mrázek, Lindovská, 2006).

Kritérií, jak dělit sluchové vady, je v odborné literatuře mnoho. Zmíníme tedy to nejčastěji používané dělení, a to podle místa vzniku, množství ztráty sluchu a doby vzniku sluchové vady (Horáková, 2012).

Podle místa vzniku sluchové vady

Podle místa poškození sluchového orgánu rozlišujeme poruchy na periferní a centrální. Periferní se dále dělí na převodní, percepční a jejich smíšenou kombinaci (Horáková, 2012).

Periferní vady

Převodní vady či poruchy vznikají v převodní části sluchového analyzátoru, tedy ve vnějším a středním uchu. Tento typ je ve světě sluchového postižení jedním z nejvíce vyskytovaných. Převodní vada sama o sobě nemůže zapříčinit úplnou hluchotu, protože maximální snížení sluchového vnímání je 60 dB. Tato intenzita odpovídá hlasitosti mluvené řeči, jedinec proto zvládá rozlišovat hlásky a rozumět lidské řeči. Léčba je většinou konzervativní či operativní (Hložek, 2012).

Percepční vady jsou charakteristické postižením vnitřního ucha, proto je nazýváme kochleárnými poruchami, které jsou na rozdíl od převodních vad trvalé. Hložek (2012) zmiňuje rozdělení vad na kochleární (s lokalizací v Cortiho orgánu) a suprakochleární (porucha může nastat v dalším průběhu sluchové dráhy). Nejčastěji bývají způsobeny vlivem krátkodobého či dlouhodobého nadměrného hluku, stařeckou nedoslýchavostí, toxickým postižením nebo úrazem. Smíšená varianta vznikne kombinací různých stupňů již výše zmíněných vad (Hofmanová, 2008).

Centrální sluchová vada

Do centrálních vad zahrnujeme komplikované patologické defekty v podkorovém a korovém systému kdy mozek nezpracovává sluchové vjemy. Projevují se velmi rozmanitě a odlišně (Horáková, 2012). Nejvíce ovlivňuje schopnost porozumění a chápání řeči, a to převážně v hlučném prostředí (Dršata, Mejzlík in Dršata, Havlík a kol., 2015).

Podle stupně sluchové vady

Velikost sluchové ztráty výrazně ovlivňuje schopnosti daného jedince vnímat zvuky z okolního prostředí. Míra poškození sluchu se může pohybovat mezi latentní, téměř nepostřehnutelnou ztrátou, až po nejtěžší stupeň totální hluchoty. Velikost sluchové ztráty pak znamená, že jedinec neslyší zvuky, jejichž intenzita je nižší než hodnota sluchového prahu (sluchové ztráty). Zvuky, jejichž intenzita je vyšší, než je hodnota sluchové ztráty, jedinec sice slyší, ale pouze hlasitostí, která se rovná rozdílu mezi intenzitou zvuku a velikostí sluchové ztráty (Souralová, Langer, 2005).

Světová zdravotnická organizace (WHO) stanovila v roce 1980 škálu sluchových vad (Hrubý, 1996 in Pipeková, 2010, s. 147)

Velikost ztráty sluchu podle WHO	Název kategorie ztráty sluchu	Název kategorie podle Vyhl. MPSV č. 284/1995 Sb.
0–25 dB	normální sluch	
26–40 dB	lehká nedoslýchavost	Lehká nedoslýchavost (již od 20 dB)
41–55 dB	střední nedoslýchavost	středně těžká nedoslýchavost
56–70 dB	středně těžké poškození sluchu	těžká nedoslýchavost
71–90 dB	těžké poškození sluchu	praktická hluchota
více než 90, ale body v audiogramu i nad 1 kHz	velmi závažné poškození sluchu	úplná hluchota
v audiogramu nejsou žádné body nad 1 kHz	neslyšící	úplná hluchota

Podle doby vzniku sluchové vady

Dle vzniku rozdělujeme vady na vrozené, které mohou být percepční nebo převodní, popřípadě smíšené, a získané. Pipeková (2010) rozděluje vrozené vady na geneticky podmíněné a kongenitálně získané.

Geneticky podmíněná vada sluchu může být samostatným postižením (tzv. nesyndromová), nebo je součástí syndromu. Jedná se např. o Usherův syndrom, který způsobuje postižení sluchu a zraku, nebo Pendredův syndrom, kde se postižení sluchu kombinuje s onemocněním štítné žlázy. Kongenitálně získaná je prenatalního nebo postnatálního charakteru. Příčinou prenatalní vady bývá nemoc matky během těhotenství, např. spalničky, zarděnky či toxoplazmóza. Postnatální postižení způsobuje protahovaný porod, asfyxie, nízká porodní hmotnost či poporodní žloutenka (Souralová, 2005).

Z hlediska vývoje řeči rozdělujeme sluchové vady na prelingvální a postlingvální.

Prelingvální vznikají před ukončením základního vývoje řeči zhruba do sedmi let dítěte, kdy vrozená či získaná porucha neumožňuje nebo omezuje osvojení mluveného jazyka. Nezafixované řečové vzory se začnou postupně vytrácet. Není-li zahájena včasná odborná logopedická a surdopedická péče, mohou řečové vzory zcela zaniknout. Je to proto boj o drahocenný čas, který může dítěti změnit život. Příčinou mohou být infekční choroby dítěte, (např. zánět mozkových blan, průšnice nebo meningoencefalitida), úrazy hlavy, mechanické poškození mozku, traumata nebo časté záněty středního ucha (Horáková, 2012).

U postlingválních poruch dochází ke ztrátě sluchu kdykoliv po ukončení základního vývoje řeči. U těchto jedinců jsou řečové vzory již dostatečně fixovány a nedochází tedy k jejich ztrátě. Je ovšem potřeba logopedická a surdopedická péče, jelikož jedincům chybí vlastní zpětná sluchová kontrola a může tak docházet ke změnám v artikulaci. Důvodem ke ztrátě sluchu po ukončení základního vývoje řeči mohou být poranění v hlavy a vnitřního ucha, degenerativní onemocnění, působení silné hlukové zátěže (např. hlučné pracovní prostředí), apod (Horáková, 2012).

1.4 Sluchová protetika

Kompenzační pomůcky obsahují mnoho stále se zdokonalujících speciálních elektroakustických přístrojů, které pomáhají lidem se sluchovým postižením překonávat komunikační bariéry a zvládat každodenní těžkosti slyšícího světa. Mezi hlavní sluchovou protetiku řadíme především sluchadla a kochleární implantáty (Souralová, Langer, 2005).

Sluchadla

Mezi jednoznačně nejpoužívanější sluchovou protetiku patří sluchadla, která jsou určena lidem s lehkým až těžkým sluchovým postižením. Jedná se o miniaturní zesilovač zvuku, který přijímá zvuk mikrofonom, zesiluje a upravuje zvukový signál podle množství ztráty sluchu a následně jej vede do reproduktoru. Sluchadlo doporučuje foniatr, který s ním nadále pracuje tak, aby byl výsledek slyšení co nejefektivnější. Výběru sluchadla se podřizuje převážně věk jedince a typ jeho postižení. V dnešní době se dokážou nejvýkonnější sluchadla přizpůsobit poslechovým podmínkám a minimalizovat šum okolí (Růžičková, 2014).

Havlík (2007 in Horáková, 2012) rozděluje sluchadla do tří kategorií, a to podle způsobu zpracování akustického signálu, dle charakteru přenosu zvuku a dle tvaru.

U prvního zmíněného dělení se jedná o sluchadla analogová a digitální. U analogových sluchadel je zvuk převáděn mikrofonem na analogický elektrický signál, který je zesílen a opět převeden do reproduktoru na podobu zvuku. Tato forma patří mezi nejlevnější a nejjednodušší, nevýhodou je ale nižší kvalita poslechu, proto se v dnešní době už téměř nevyužívá. Digitální sluchadla mění akustický signál na binární kód (kombinaci čísel 0 a 1) v mikroprocesoru. Tento typ se klade větší důraz na porozumění mluvené řeči (Havlík in Dršata, Havlík, Chrobok, 2015).

Dále dělíme sluchadla dle charakteru přenosu zvuku, který může být do vnitřního ucha přiváděn dvěma způsoby, a to buď vzduchem nebo kostí. Přenos zvuku vzduchem pomocí sluchadla, jehož reproduktor vysílá akustickou energii pomocí tvarovky do zvukovodu, kde je rozkmitán bubínek, jež energii přenáší na soustavu středoušních kůstek a vnitřního ucha. U kostního vedení je zvuk veden jako elektrický signál ze zesilovače přes vibrátor, který je přiložen na spánkovou kost, do vnitřního ucha. Na principu kostního vedení fungují jak brýlová a kapesní sluchadla, ale tak sluchadlo BAHA, které pomocí titanového čepu ukotveného ve spánkové kosti, přenáší vibrace kvalitněji a poslech je díky tomu srozumitelnější (Havlík, 2007 in Horáková, 2012).

Starší odborná literatura popisovala rozlišení sluchadel dále na kanálová, zvukovodová, boltcová, závěsná, kapesní a brýlová. kdy bylo uvedeno, že čím větší sluchadlo, tím větší výkon (Havlík in Dršata, Havlík, Chrobok, 2015). Nicméně stejně jako se vyvíjí celý svět, vyvíjí se výkon sluchadel. V dnešní době většina jedinců se sluchovým postižením používá digitální. Někteří preferují v současné době sluchadla značky Widex, protože na jejich typologii zvuku si již navykli, jindy velice vyhovují (a to především dětem) sluchadla výrobce Phonak (<https://www.idetskysluch.cz/kompenzace/sluchadla/sluchadla-a-my/>).

Kochleární implantát

Kochleární implantát je elektronická funkční smyslová náhrada, která zprostředkuje sluchové vjemy elektrickou stimulací zachovalých vláken sluchového nervu uvnitř hlemýždě vnitřního ucha, imituje tedy funkci poškozené cochley. Zvukový signál je zachycován mikrofonem, veden do řečového procesoru, kde je zakódován do elektrických impulsů. Zpracovaná informace postupuje dál do vysílací cívky za uchem, odkud je vysílána pomocí elektromagnetických vln do vnitřní části implantátu, kde se dekoduje a odesílá do stimulačních elektrod v hlemýždi (Souralová, Langer, 2005).

Velmi důležitá a zásadní je následná rehabilitační a reedukační péče, kdy její úspěch závisí na věku implantovaného, době vzniku sluchového postižení, osobnostních předpokladech,

přítomnosti přidruženého postižení, poskytované speciálně pedagogické péči a spolupráci rodiny. Po operaci se zhruba za 4-6 týdnů provádí zapojení a naprogramování řečového procesoru, které se musí během prvního roku provádět opakovaně. Po zapojení procesoru se jedinec nejprve slyší zvuky různé výšky, hloubky a intenzity, které se učí vnímat a rozlišovat. Postupně přechází k rozeznávání slov, následování pokynů a odpovídání na jednoduché otázky bez pomoci odezírání (Kašpar, 2008).

1.5 Komplexní péče o dítě se sluchovým postižením

System komplexní péče představuje provázanou spolupráci mezi ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, ministerstvem zdravotnictví a ministerstvem práce a sociálních věcí. Výchovu a vzdělávání dětí se sluchovým postižením zajišťují běžné školy, do kterých je dítě integrováno, nebo školy zřízené dle § 16 odst. 9 zákona 561/2004 Sb. Dále jim mimo jiné mohou být poskytovány poradenské služby různého typu (Vyhláška 72/2005 Sb.).

1.5.1 Středisko rané péče pro sluchově postižené

Ranou péči dětem se sluchovým postižením a jejich rodinám poskytuje v České republice Centrum pro dětský sluch Tamtam, o.p.s., které má sídla v Praze a v Olomouci. Cílem služby je porozumění a orientace rodiny ve specifické péči a výchově dítěte s ohledem na jeho vývoj a potřeby. Dále snížit negativní vliv jeho postižení na jeho vývoj a posílit nezávislost rodiny v sociálních systémech. Mezi činnosti, které centrum nabízí, patří raná péče, odborné sociální poradenství, sociálně aktivizační služby, vzdělávací a informační služby, nebo kulturně osvětové činnosti (Tamtam, 2021).

1.5.2 Speciálně pedagogické centrum

Je školské poradenské zařízení zajišťující péči pro děti se speciálně vzdělávacími potřebami. Je zřizována při základních školách pro sluchově postižené. Mezi činnosti centra patří individuální speciálně pedagogická a psychologická diagnostika pro účely stanovení podpůrných opatření, budování a rozvoj audioorální komunikace, rozvoj českého znakového jazyka a dalších komunikačních systémů neslyšících, poskytování informací o možnostech vzdělávání, podpora rodiny, procvičování nepostižených smyslů, poradensko–terapeutické vedení rodin, výchova sluchu, rozvoj motoriky, nácvik čtení s porozuměním, výstavba orální řeči, atd. Personální obsazení tvoří speciální pedagog, sociální pracovník a psycholog. Služby se poskytují bezplatně dětem, rodičům pedagogům a školám zpravidla od 3 do 19 let, nebo do ukončení přípravy na povolání (Vyhláška 72/2005 Sb.).

1.5.3 Mateřské školy zřízené podle §16 odst. 9 školského zákona

Jsou často zřizovány při základních školách pro sluchově postižené. Mateřskou školu navštěvují děti od tří do šesti let s různým typem a stupněm sluchové vady. Zařízení se zabývá mimo jiné i diagnostikou a sluchovou rehabilitací. Pedagogové se zaměřují především na rozvíjení komunikace, reedukaci sluchu, rozvíjení řeči, nácviku odezírání, rozvíjení motoriky a kompenzačních smyslů, nácvik a aktivní zapojení znakového jazyka. Škola úzce spolupracuje se speciálně pedagogickým centrem a s jeho rodinou. Docházka dítěte je důležitá především v posledním roce před nástupem do základní školy (Pipeková, 2010).

Rodiče si mohou zvolit docházku jejich dítěte do mateřské školy běžného typu. I v tomto případě je mu oporou speciálně pedagogické centrum. Jedinci může být poskytnuto podpůrné opatření v rozsahu 1.-5. stupně. Dítě má právo na možnost vzdělávání v českém znakovém jazyce, na poskytnutí kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic, úpravu organizace, hodnocení, metod a forem vzdělávání, zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče, úpravu podmínek přijetí ke vzdělávání a ukončování vzdělávání (561/2004 Sb.).

2 Komunikace a její význam

Každý z nás intuitivně vnímá schopnost komunikace jako zásadní nutnost, která ovlivňuje kvalitu života, orientaci v situaci i výsledek téměř každého našeho snažení. Komunikační prostředky mohou být vyjadřovány verbálně, a to mluvenou či psanou řečí, která je vázána na určitý jazyk, nebo také neverbálně – emocemi, postoji, mimikou, pohyby těla, gesty či doteky (Malečková, 2009).

Dle Klenkové (2006, s.25) znamená komunikace „*obecně lidskou schopnost užívat výrazové prostředky k vytváření, udržování a pěstování mezilidských vztahů. Komunikace významně ovlivňuje rozvoj osobnosti, je důležitá v mezilidských vztazích, je prostředkem vzájemných vztahů.*“

2.1 Vývoj řeči

Vývoj řeči ovlivňuje mnoho důležitých faktorů, jako je stav centrální nervové soustavy, úroveň sluchové a zrakové percepcie, motorických a intelektových schopností, vrozená míra nadání pro řeč a jazyk a potřeba stimulujícího sociálního prostředí (Bytešníková, 2012). Je zmiňována mimořádná souvislost vývoje řeči a sluchového vnímání, kdy Lechta (2002) uvádí, že při vrozené hluchotě, bez existence sluchu, se nemůže spontánním způsobem rozvinout mluvená, zvuková řeč.

Vývoj řeči u intaktních dětí

Prvním vývojovým stádiem řeči je období křiku. Křikem dítě ohlašuje příchod na svět, který matka po narození tak netrpělivě vyčkává. Na počátku se jedná pouze o reflex směřující k přípravě hlasu do budoucna. Nejde o projev nespokojenost, jak se mylně okolí domnívá. Až postupně se z reflexního křiku stává křik ovládaný vůlí. Zpočátku dítě projevuje nelibé pocity tvrdým hlasovým začátkem. Od zhruba 3. měsíce se křik začíná měnit, dítě si začíná tzv. broukat. Tímto způsob dává najevo své příjemné pocity (Kutálková, 2010).

Vyštejn (1986) v tomto věku zmiňuje tzv. pudové žvatlání, kdy dítě nevědomky opakuje pohyby sání a polykání. Na toto období navazuje okolo 6. měsíce žvatlání napodobující. Dítě se snaží napodobovat zvuky okolí, sluchově a zrakově je kontroluje, všímá si pohybů mluvidel matky. Okolo 10. měsíce začíná dítě rozumět významům jednoduchých pokynů, jako např. paci, paci. Zásadní roli přitom má mimika a gesta komunikující osoby. Kojenec by měl mít kolem sebe dostatečně podnětné prostředí pro další rozvoj. Okolo prvního roku života poté začíná dítě aktivně produkovat řeč (Klenková, 2006).

Sovák (1981) rozděluje fáze vývoje řeči na následující:

Emocionálně-volní stádium, ve kterém batole užívá pouze jednotlivá slova, která zastupují funkci celých vět. Dítě jimi vyjadřuje emoce, pocity, nálady a aktuální přání. Pasivní slovní zásoba převažuje nad tou aktivní, využívajíc nejvíce podstatná jména. Bytešníková (2012) zmiňuje i tzv. egocentrické stádium, kdy se batole se soustředí především na sebe. Nastává okolo 1,5 roku. Současně probíhá etapa prvních otázek typu „Co je to? Kdo je to?“ (Sovák, 1981)

Po 2. roce dítě pojmenovává věci a osoby kolem sebe různými výrazy, postupně těmito výrazy označuje i předměty jemu podobné. Toto období nazýváme asociačně-reproduktivní. Bytešníková (2012) dále přidává stádium rozvoje komunikační řeči, které přichází okolo 3. roku. Dítě se snaží aktivně zapojovat do komunikace pomocí řeči, díky čemuž dosahuje drobných cílů, po kterých touží. Z této fáze dítě směřuje do stádia logických pojmů. Batole si osvojuje náročnější myšlenkové operace, konkrétní pojmy se díky rozvoji abstraktního myšlení stanou všeobecnými. Dokáže se tak dorozumívat s okolím pomocí slov (Sovák, 1981).

Mezi 3. a 4. rokem přichází tzv. druhý věk otázek. Dítě klade svému okolí neustálé otázky typu „Proč?“ „Kdo?“ „Kdy to bude?“. Tato etapa je pro něj velice důležitá, dítě používá řeč záměrně k navázání kontaktu (Kutálková, 2010).

Poslední fází vývoje je stádium intelektualizace řeči, které probíhá od 4 let až do dospělosti. Jak napovídá název, obsahová stránka se intelektualizuje, pojmy se rozlišují na abstraktní a konkrétní, upřesňuje se gramatika, rozšiřuje se slovní zásoba (Sovák, 1981).

Řeč se finálně upevňuje v posledním předškolním roce, tedy zhruba v 7 letech. Mezi dětmi mohou být v tomto věku veliké rozdíly, nehledě na přítomnost vývojových vad. Jedno dokáže odvyprávět celou pohádku, jiné zase sotva poví, co mělo právě k obědu. Děti jsou často k mluvnímu projevu nuceny, vzhledem k tomu, že jsou připravováni k nástupu do školy. Z tohoto důvodu se mnohé bojí řečově projevovat v kontaktu s dospělými (Kutálková, 2010).

Vývoj řeči u dětí se sluchovým postižením

Vzhledem k tomu, že ke vnímání sluchových podnětů dochází již v nitroděložním životě a už nenarozené dítě má ke konci gravidity schopnost rozlišovat hlas matky s jeho emocionálními odstíny, má sluch pro osvojení řečové schopnosti výjimečné postavení (Lechta, 2002).

Aspekty ovlivňující závažnost narušené komunikační schopnosti jsou věk, ve kterém k postižení došlo, stupeň a typ sluchové vady, dále úroveň a časnost poskytované speciálně

pedagogické péče, přidružené postižení. Krauhlová (2002) dále dodává exogenní faktory dostatečně podnětného rodinného prostředí a volbu a úspěšnost oboustranné komunikace.

Vývoj řeči může být opožděný, přerušovaný či omezený, kdy velice záleží na stupni postižení, který v tomto ohledu hraje zásadní roli (Lechta, 2002).

Z hlediska míry závažnosti se za nejtěžší postižení považuje vrozená či získaná prelingvální hluchota. U dětí s vrozenou hluchotou probíhá, stejně jako u intaktních dětí, předverbální fáze zvuků, jako je křik a pudové žvatlání. Novorozenec, později kojeneček nepotřebuje zvukovou kontrolu k jejich vydávání. Mohou ovšem znít deformovaně a stlačeně. Ke žvatlání napodobivému už většinou nedochází z důvodu chybějící zvukové odezvy, pokud ano, tak díky napodobování mluvidel matky. Jelikož dítě neslyší zvuky jeho okolí, nemá takovou potřebu se otáčet za předměty, přibližovat se k nim. Tyto okolnosti vedou ke stagnaci chůze celkovému pohybovému vývoji (Sovák, 1978 in Krauhlová, 2002).

V prvním roku života nezpozorujeme mezi slyšícím a prelingválně neslyšícím dítětem žádný rozdíl, pouze nepatrné odchylky, které se mohou snadno přehlédnout či akceptovat. Neslyšící dítě získává většinu podnětů pouze zrakovou cestou. Soustředí se proto primárně na obličej komunikátora, z jeho mimiky a gest si dokáže vyvodit jen minimální zlomek informací předávaných sluchovou cestou. K tomu, aby se mohlo takto cíleně koncentrovat, musí přestat s prováděnou činností, uniknou mu pak pohyby a změny v okolí. Většinou taky dochází k nepochopení významu komunikace a k nedorozumění (Krauhlová, 2002).

U dětí s postlingválně získanou hluchotou je nejdůležitějším měřítkem věk, kdy k poškození došlo. Pokud dojde k narušení ještě před zafixováním řeči, osvojená schopnost řeči se postupně snižuje a je nutná odborná péče logopeda. Jestliže dojde ke ztrátě až po zafixování řeči, zhruba okolo 7. roku, nejsou důsledky tak závažné, jako u již zmíněné prelingvální hluchoty. Dítě má již dostatečně rozvinutou slovní zásobu a zafixovanou artikulaci. Ovšem i zde je nutná spolupráce s odborníkem, jelikož se bez zpětné sluchové kontroly mění charakter zvuku řeči (Lechta, 2002).

U jedinců s nedoslýchavostí hraje roli opět stupeň a typ vady a věk, kdy k ní došlo. U dítěte s vrozenou těžkou percepční nedoslýchavostí se řeč vyvíjí podobně jako u dětí s vrozenou hluchotou, tedy prelingválně neslyšících. Oproti tomu u dítěte s převodní nedoslýchavostí se vývoj naruší o poznání méně, v některých případech lehčího stupně nedoslýchavosti se může přibližovat vývoji řeči dětí slyšících (Lechta, 2002).

2.2 Komunikační systémy osob se sluchovým postižením

Při dorozumívání s jedinci se sluchovým postižením rozdělujeme základní komunikační systémy na audioorální, který zastupuje především mluvený jazyk majoritní většinové společnosti a s tím spojenou jeho písemnou podobu, odezírání, a vizuálněmotorický, do nějž zařazujeme znakový jazyk, znakovaný jazyk, prstovou abecedu, makaton a gestuno (Souralová, 2005).

2.2.1 Mluvený jazyk

Mluvená řeč je primárním dorozumívacím prostředkem s majoritní společností. Míra schopnosti produkovat mluvenou řeč ovlivňuje začlenění jedince se sluchovým postižením mezi slyšící. Dítěti, které slyší a ustavičně poslouchá své okolí, a hlavně hlas své matky, se samovolně rozvíjí mluvený jazyk. Má totiž tendenci opakovat zvuky, které vnímá a pomocí sluchu kontroluje jejich shodu. U jedince se sluchovým postižením toto jednání neprobíhá, dítě se dostane pouze do fáze žvatlání. V drtivé většině případů je nutné zajistit odbornou péči logopeda. U nedoslýchavých dětí, které využívají sluchadel, či kochleárních implantátů, se řeč vyvíjí s mnohem menšími obtížemi. Práce logopeda zde proto spočívá především v nápravě vad výslovnosti určitých hlásek. U těžších sluchových vad záleží na tom, v jakém věku vznikne. Jedná-li se o prelingválně neslyšící, ohluchlé či těžce nedoslýchavé, jimž sluchadla či kochleární implantáty neposkytují dostatečnou kompenzaci, musí se řeč vyvodit uměle. Tato práce je po všech stránkách náročnější. Jelikož neslyšící jedinci nemohou zvukové projevy kontrolovat sluchem, je pro ně velice náročné mluvu správně zafixovat, je proto potřeba ji neustále procvičovat. U dětí, které ohluchly postlingválně, je třeba se zaměřit na udržení již alespoň z části vyvozené mluvy (Hrubý, 1999).

Dle Souralové (2005, s.13) se „*absence zpětné akustické vazby u sluchově postižených negativně projevuje ve fázi:*

- *respirační – nedostatečná koordinace mezi vdechem a výdechem, hlasité dýchání, nedostatečné hospodaření s výdechovým proudem, časté přerušování výdechu apod.,*
- *fonační – kolísání síly a výšky hlasu, monotónnost hlasového projevu atd.,*
- *artikulační – specificky změněná artikulace téměř všech vokálů i konsonant.“*

2.2.2 Odezírání

Odezírání, neboli vizuální perцепci řeči, můžeme charakterizovat jako schopnost rozumět hlasité řeči na základě zrakového vnímání pohybu rtů, mimiky obličeje, gestikulace a dalších postojů těla. Aby bylo získávání informací touto cestou co nejkvalitnější, je potřeba dodržovat

celou řadu pravidel. Mezi vnější podmínky odezírání zařazujeme vhodné osvětlení, přiměřenou vzdálenost mezi komunikujícími, stejnou úroveň očí, řeč, tempo, rytmus a výslovnost mluvícího. Vedle vnějších podmínek hrají roli i podmínky vnitřní, a to především osobnostní vlastnosti účastníků, mezi které patří například věk sluchově postiženého, úroveň jazykových schopností, rozsah slovní zásoby, sociální zralost, fyzický a psychický stav účastníků (Pulda, 1994).

Hrubý (1999) poukazuje na komplikaci při odezírání, kdy se například dvojice znělých a neznělých souhlásek artikuluje shodně, rozdíl se zjistí pouze dotykem na krku. Jedinec se sluchovým postižením rovněž nemůže odezírat intonaci, z toho důvodu nerozumí třeba ironii. Uvádí se, že pochopit za pomoci zrakového odezírání lze maximálně 30% fonematických informací. Je také důležité zmínit fakt, že odezírání je velice náročné a aktivně odezírat více než 30 minut člověka zcela vyčerpá.

2.2.3 Čtení a psaní mluveného jazyka

Dle Langera a Kučery (in Ludíková, Kozáková a kolektiv, 2012) je schopnost číst a psát je druhou nejrozšířenější formou mluveného jazyka, bez které nelze jeho psané podobě porozumět. K tomu, aby se dítě naučilo číst je třeba kooperace několika základních schopností. A to zrakového rozlišování tvarů, sluchového rozlišování hlásek a slabik, sluchové a zrakové paměti, smyslu pro rytmus, schopnosti sluchové analýzy a syntézy a orientace v čase a prostoru. Sluch mimo jiné ovlivňuje i psychické funkce, jako například paměť, pozornost, vnímání a myšlení, které se při čtení uplatňují. Narušení sluchu způsobuje nedostatečný příjem a zpracování sluchových informací, neporozumění čtenému textu a omezenou slovní zásobu (Vaněčková, 1996).

2.2.4 Český znakový jazyk

Český znakový jazyk je podle § 4 odst. 2 zákona č. 384/2008 Sb. (v úplném znění pod č. 423/2008 Sb.) definován jako: „*přirozený jazyk a plnohodnotný komunikační systém tvořený specifickými vizuálně – pohybovými prostředky, tj. tvary rukou, jejich postavením a pohyby, mimikou, pozicemi hlavy a horní části trupu.*“ Dále se v zákoně uvádí, že: „*český znakový jazyk má základní atributy jazyka, tj. znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr, je ustálen po stránce lexikální i gramatické.*“

Český znakový jazyk má tedy svou vlastní gramatiku, zásobu i historii. Nejmenší jednotkou přirozených znakových jazyků je znak obsahující dvě složky – manuální a nemanuální. Manuální složka tvoří místo v prostoru, kde je znak vytvářen, tvar ruky, orientace dlaně, prstů

a prováděný pohyb. Nemanuální složka zahrnuje výraz obličeje, pozici a pohyb hlavy, či trupu, pohled a orální komponenty (Souralová, Langer, 2005).

U jedinců s těžkým sluchovým postižením, tedy neslyšících, hraje znakový jazyk nezastupitelnou roli při vývoji a formování osobnosti. Dítě a později pubescent hledají své tzv. místo ve společnosti, ale kvůli sluchovému postižení mají často omezené možnosti. Jedincům bude se totiž pravděpodobně ve svém životě setkávat s lidmi se sluchovým postižením, kteří komunikují znakovým jazykem, ať už v rámci školy či různých organizací. Aby byl dobře přijat do této skupiny, bude muset umět komunikovat stejným znakovým systémem. Národní znakový jazyk není mezinárodní, jak si často laická společnost myslí. Každá země má svůj specifický jazyk s odlišnými znaky. Tyto jazyky jsou si ovšem navzájem bližší a podobnější, než jazyky mluvené. Proto se jsou jednotliví uživatelé znakového jazyka různých národností schopni v rámci možností domluvit (Langer, Kučera in Ludíková, Kozáková a kolektiv, 2012).

2.2.5 Znakovaná čeština

Znakovaná čeština je uměle vytvořený komunikační systém založený na kombinaci dvou jazykových systémů. Podle § 6 odst. 2 zákona o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob č. 384/2008 Sb. (v úplném znění pod č. 423/2008 Sb.) je definována následovně: „*využívá gramatické prostředky češtiny, která je současně hlasitě nebo bezhlasně artikulována. Spolu s jednotlivými českými slovy jsou pohybem a postavením rukou ukazovány jednotlivé znaky, převzaté z českého znakového jazyka. Znakovaná čeština v taktilní formě může být využívána jako komunikační systém hluchoslepých osob, které ovládají český jazyk.*“ Slyšící jedinec pochopí mnohem lépe pravidla znakované češtiny, než českého jazyka, můžeme ho považovat za kompromis mezi dvěma systémy. Jedinec se sluchovým postižením zvládne rovněž většinou přejít do znakované češtiny ovšem za pomoci odezírání (Hrubý, 1999).

2.2.6 Prstová abeceda

Strnadová (1995) vysvětluje, že ačkoliv tato abeceda není součástí znakového jazyka, během vlastního znakování se tu a tam používá a to zejména tehdy, nezná-li znakový odpovídající konkrétní znak či pojmenování.

Prstová abeceda: „*využívá formalizovaných a ustálených postavení prstů a dlaně jedné ruky nebo prstů a dlaní obou rukou k zobrazování jednotlivých písmen české abecedy. Prstová abeceda je využívána zejména k odhláskování cizích slov, odborných termínů, případně dalších pojmů. Prstová abeceda v taktilní formě může být využívána jako komunikační systém hluchoslepých osob*“ (§ 6 odst. 3, 423/2008 Sb.).

Existují dva typy prstové abecedy, a to jednoruční a dvojruční. Nevýhodou obou typů je jejich pomalost, naopak výhodou je jejich jednoduchost, kdy se neslyšící jedinec neovládající český jazyk může domluvit se slyšícím. Ve vzdělávání se uplatňuje převážně v předškolním a mladším školním věku v rámci tvoření a fixace orální řeči. Prstová abeceda se využívá ve všech vzdělávacích systémech osob se sluchovým postižením, proto by je měl umět každý, kdo se sluchově postiženým přichází do styku (Krahulcová, 2014).

2.2.7 Gestuno a Makaton

Pro úplný přehled možností a systémů v oblasti komunikace je potřeba uvést i systém gestuno, který se dle Krahulcové (2014, s.83) považuje za „*internacionální znakový systém určený zejména tlumočení oficiálních textů*“. V praxi ovšem nenašlo příliš následovníků a je využíváno jen úzkou skupinou odborníků. Oproti tomu makaton, který se dá charakterizovat jako motorický jazykový program fungující na principu gest a znaků, jež vychází z národního znakového jazyka, se v reálném prostředí dle autorky využívá o dost více. Jedná se o jeden ze systému alternativní a augmentativní komunikace, který se může kombinovat s obrázky, fotografiemi či piktogramy. Je určen lidem se sluchovým a mentálním postižením. Makatonem se vyjadřují jen jednoduché pojmy, které jsou doprovázeny mluveným komentářem (Krahulcová, 2014).

2.3 Volba komunikačního systému

Podmínkou minimalizace sociální izolace a možnost zprostředkování co nejvíce plynoucích informací je volba vyhovujícího komunikačního kódu a systému, což má nyní oporu v samotném zákoně (§ 1. odst. 2 zákona 384/2008 Sb.), kdy osoby neslyšící a hluchoslepé mají právo svobodně si komunikační systém zvolit.

Po zjištění diagnózy volí komunikační systém pro své dítě obvykle rodiče dle jeho individuálních potřeb a doporučení odborníků z rané péče nebo speciálněpedagogického centra, učitelů a lékařů. Volba způsobu komunikace je pro dítě stěžejní a bude ho ovlivňovat po celý život. Vhodně zvolený komunikační systém vzhledem k individuálním potřebám dítěte totiž pomůže maximálně rozvinout jeho potencial. Pokud ovšem bude dítě komunikovat systémem, který mu nebude vyhovovat, může to mít velice vážné následky, které se promítnou do jeho schopnosti socializace, komunikace s okolím a jeho vývoje (Langer, Kučera in Ludíková, Kozáková a kolektiv, 2012)

Dle Suralové (2005) je vytvoření plně fungujícího a adekvátního dorozumívacího prostředku jednou z klíčových priorit výchovy a vzdělávání jedinců se sluchovým postižením. Hledání

nejlépe vyhovujícího komunikačního prostředku je otázkou, na kterou se snaží odpovědět odborníci už mnoho let. Člověk s postižením sluchu je totiž tak specifickou a různorodou kategorií, že každému jedinci může vyhovovat jiný komunikační systém. Osoba s lehkou sluchovou vadou může díky sluchové korekci upřednostňovat mluvenou řeč. Ve zhoršených zvukových podmínkách si může dopomoci odezíráním. Neslyšící jedinec oproti tomu pravděpodobně využije možnost dorozumívání znakovým jazykem. V těchto případech se často setkáváme s problémem malého množství komunikantů znakovým jazykem. Většina lidí preferující tento způsob komunikace se musí přizpůsobovat slyšící, mluvící, většině (Horáková, 2012).

Pro úspěšnou socializaci v majoritní slyšící společnosti je primární naučit se český jazyk v mluvené i psané podobě. Dosáhnout určité textové gramotnosti je pro jedince se sluchovým postižením nesmírně důležité. Dnešní komunikace totiž stojí z velkého hlediska na dorozumívání se pomocí sms, e-mailů a sociálních sítí. Informace se získávají z internetu a televize, kde je hodně programů buď tlumočeno do znakového jazyka nebo obsahuje titulky. U sluchově postižených osob dochází k tomu, že ač se učí číst a psát (ať jsou vzdělávání jakoukoliv metodou, důraz na výuku čtení a psaní se shoduje ve všech systémech), nedochází k porozumění textu kvůli omezené slovní zásobě. Jejich čtenářská úroveň se často neshoduje úrovní věkovou. Proto mají jedinci se sluchovým postižením ke čtení a psaní často negativní vztah. To jim někdy velmi komplikuje fungování ve většinové společnosti, když potřebují například podepsat pracovní smlouvu, vyplnit dotazník, pochopit instrukce z návodu, vytvořit životopis nebo napsat školní práci (Horáková, 2012).

2.4 Specifika komunikace osob se sluchovým postižením

Naši komunikaci se sluchově postiženými lidmi by vždy měl doprovázet přirozený cit, empatie a ochota komunikovat. I když se však o toto budeme snažit, některé faktory nám slyšícím ale mohou uniknout a znepříjemnit pak kontakt lidem se sluchovým postižením s námi.

Pro získání pozornost k navázání komunikace můžeme využít různých technik. Mezi ně patří zvuk, jelikož velké množství sluchově postižených má zachovány alespoň minimální zbytky sluchu. Můžeme tedy jedince zavolat jménem, oslovit je, zatleskat, či provést jakýkoli jiný zvuk. Upozornit můžeme také dotykem, zde je ovšem nutné zmínit partie, které jsou, anebo naopak nejsou, vhodné na dotek. Martinková (in Jurkovičová, Martinková, Hanáková, 2010) zmiňuje oblasti dovolených dotyků, do kterých zahrnujeme ramena, horní část paží, popřípadě vnější část stehen při přátelském vztahu s dotyčným. Zóny, které se svým umístěním řadí mezi

nevhodné, jsou hlava, ruce, přední část trupu. Velmi nepříjemnými mohou být rovněž dotyky zezadu. Dále můžeme jedince se sluchovým postižením upozornit vibrací, kdy klepeme na desku stolu, či zadupeme, pohybem a světlem. Navázat kontakt lze i prostřednictvím další osoby (Langer, Kučera in Ludíková, Kozáková a kolektiv, 2012).

Velmi důležité pozice v dorozumívání osob se sluchovým postižením zaujímají mimika, gestika a posturika. Všechny tyto složky určují jinak mnohdy sporný význam. Obsah sdělení s nimi musí souznívat, při nevhodném použití totiž může dojít k nepochopení významu a neshodě komunikujících (Martinková in Jurkovičová, Martinková, Hanáková, 2010).

3 Rodina dítěte se sluchovým postižením

Dětství nám do života něco dalo, nebo naopak nedalo a tím pádem i kus vzalo. Vliv tohoto nejdůležitějšího období, které obvykle prožijeme právě v rodině, má dopad na naši úspěšnost, na naše sebehodnocení i schopnost odolávat těžkostem. Rodina zajišťuje dítěti základní lidské potřeby, učí ho hygienickým i společenským návykům, ochraňuje ho, rozvíjí a vychovává. Má největší moc ovlivnit kvalitu života dítěte a pomoci mu překonávat bariéru, jež ze sluchového postižení vyplývá.

Vágnerová (2008, s.589) uvádí, že rodina je „*důležitá sociální skupina, která plní celou řadu biologických, ekonomických, sociálních i psychologických funkcí. Poskytuje svým členům potřebné zázemí, uspokojuje jejich potřeby a zprostředkovává zkušenosti, které nelze získat jinde. Každý jedinec zde má určité role, které se stávají součástí jeho identity.*“

3.1 Pozice rodičů dítěte se sluchovým postižením

Příchod dítěte na svět je krásným a dlouho očekávaným okamžikem většiny nastávajících rodičů. Když se ovšem narodí dítě s postižením, ztrácí jeho blízcí bezpečnou půdu pod nohama. Prožívají pocity zklamání, studu a obávají se možné reakce okolí. Neorientují se v nově vzniklé situaci, nerozumí svému dítěti a jeho potřebám. Nevědí, jak s ním komunikovat, co mu mají říkat. Bojí se, že náročnější výchovu nezvládnou. Avšak pouze rodiče i přes veškeré své pochyby a úzkosti, zda výchovu zvládnou, se o své dítě dokáží postarat nejlépe. Jejich potomek potřebuje cítit jejich lásku a péči, která hraje zásadní roli v jeho vývoji (Roučková, 2011)

Vágnerová (1993 in Strnadová, 2002) zmiňuje specifičnost některým faktorů ovlivňujících přijetí dítěte rodiči, a to osobnostní vlastnosti, zdravotní stav, věk, kvalita partnerského vztahu, počtu dětí. Mimo jiné ale kladné přijetí závisí na zkušenostech rodičů a druhu a příčině vzniku postižení. Nezkušenost a neinformovanost rodiny komplikuje zejména vytvoření včasného a vhodného komunikačního způsobu.

Strnadová (2002) popisuje různorodé přístupy k rodičovské výchově dětí s postižením. Někteří mohou vadu svého dítěte považovat za překážku, které je nutné „se zbavit“. Kladou proto stejné požadavky na výkon jako na intaktní dítě. Tento pohled je nedobrý, protože dítě v některých oblastech zkrátka nemůže dosáhnout stejných výsledků jako jeho slyšící vrstevníci. Rodiče pak viní ze selhání buď samotné dítě, nebo ty, kteří o něj odborně pečují. Oproti tomu existují i takové výchovné metody, kdy mohou být převážně matky velice úzkostlivé a ochránářské. O svého potomka potom pečují až příliš, manipulují s ním i s jako dospělým jedincem, nenechají

ho udělat pár kroků samotného. Tento přístup zapříčiňuje stagnaci rozvoje osobnosti dítěte a jeho seberealizaci. To může vést k nesamostatnosti a silné citové vazbě na matku.

3.2 Význam včasné intervence

V době, kdy rodiče dítěte se zjištěným sluchovým postižením začínají s cílenou intervencí a snahou o optimální přístup v oblasti speciálně-pedagogické, mají obvykle již za sebou období prožitého šoku, traumatu, s problémem sluchového postižení se začínají vyrovnávat a obvykle si moc přejí dítěti krásy okolního světa zprostředkovávat všemi jinými cestami (Strnadová, 2002).

Péče o dítě s postižením by měla optimálně probíhat v příjemné atmosféře, s naladěním na konkrétní dítě a jeho individuální potřeby i nálady, formou přirozenou a co nejvíce hravou, aby dítě práce bavila, dítě se na ni těšilo a spolupracovalo rádo. Tato specificky zaměřená péče by měla začít co nejdříve od zjištění sluchové poruchy a v souladu s vedením a radami surdopedů a logopedů. Vždy vnímáme potřebu působit na rozvoj dítěte jako celé bytosti, a tedy i přes cílená cvičení na rozvíjení motoriky, snažit se o ovlivňování pohotovosti nervové soustavy, zdokonalování rovnováhy či obratnosti mluvidel (Svobodová, 1997).

3.3 Reedukace sluchu

Aby reedukace jakéhokoliv orgánu byla úspěšná, je třeba cvičit co nejčastěji a to především za běžných a každodenních podmínek, kdy ale na situace, jež je možné k tomu využít, je zpočátku třeba doporučení či návodu speciálního pedagoga či logopeda.

Sovák (2000, s. 297, 298) definuje reedukaci sluchu takto: „*Souhrn speciálněpedagogických postupů zaměřených na zdokonalování výkonnosti funkce poškozeného nebo nedostatečně vyvinutého sluchového orgánu. Využíváme přitom důsledně komplexnosti smyslového vnímání a rozvíjíme je speciálními metodickými postupy s použitím vhodných pomůcek a přístrojů. Pro optimální reedukaci sluchu a řeči u jedinců s poruchou sluchu je důležité časné zahájení soustavné.*“

Výchova sluchu v běžných životních situacích, neboli neformální reedukace, probíhá, jak napovídá název, za všech možných situací v běžném dni. Dítě je nabádáno a povzbuzováno ve spontánních reakcích na zvuk, poté je se zdrojem onoho zvuku blíže seznámeno, hraje si s ním, prozkoumává ho. Tím si spojí onen zvuk s daným předmětem a zafixuje si jejich spojení. Dítě se učí rozpoznávat mezi říkanými slovy svoje jméno, naslouchat a reagovat na pokyny matky. Velmi důležité je slovní komentář ke všemu, co dítě vidí, nebo slyší. Sluchová výchova může

probíhat za každých podmínek. Od rána, kdy si jde dítě čistit zuby, může poslouchat (a cítit) zvuk elektrického zubního kartáčku, při snídani poslouchat bublání varné konvice, na procházce pozorovat ptáky a spojovat si jejich zpěv s jejich podobou. Využít se mohou i zvukově zajímavé materiály na hraní, jako je například voda, kámen a papír. Nesmíme opomenout hudební nástroje, kostky, korálky, zkrátka cokoliv, co doma najdeme. Příležitostí k rozvoji sluchu je opravdu mnoho a nejsou k tomu potřeba žádné speciální pomůcky. Neformální metody zapojují mimo jiné rytmické či hudebně-pohybové hry a říkanky. Ze začátku musí dítě používat i odezírání, které poté postupně ustupuje a jde ruku v ruce se sluchovým vnímáním. Při všech těchto interakcích hraje primární roli rodina, kde všechny tyto cvičení probíhají. Právě rodina by měla dítě začleňovat do všech činností a úkolů, které mu dodají pocit zodpovědnosti a zapojení se do kolektivu. Vhodným pomocníkem ke stavbě a udržení sluchového vnímání je deník dítěte, kam si společně mohou rodiče a jejich potomek lepit a malovat obrázky a fotky prožitků dítěte (Svobodová, 1997).

Svobodová (1997) popisuje ve své knize postup reedukačních cvičení:

- Detekce podnětu (slyším – neslyším)
- Diskriminace dvou podnětů (stejně – nestejně)
- Diferenciace dvou podnětů (určení, který dvou z předmětů působil)
- Identifikace podnětu (výběr z většího množství podnětů)
- Reprodukce – opakování podnětu (řečového) bez možnosti výběru
- Porozumění obsahu zejména slovních podnětů

3.4 Reedukace řeči

O důležitosti znalosti mluveného jazyka jako komunikačního kódu s okolním světem je přesvědčen každý z nás, ale jen ten, kdo neslyší, nedoslýchá, či je v kontaktu s takto postiženým člověkem ví, kolik každodenního úsilí a námahy je spjato se snahou mluvit běžnou mluvenou řečí.

Dítě se sluchovým postižením má cestu k osvojování řeči daleko komplikovanější kvůli narušené funkci sluchu. Jestliže dítě neslyší, či nedoslýchá od narození, spontánně se jeho řeč nevytvoří. Pokud dítě, které má řeč již vyvinutou, avšak nezařizovanou, a dojde u něj ke sluchové ztrátě, může postupně řeč ztrácet. Je proto v obou případech potřeba začít co nejdříve s rozvojem řeči, reedukací sluchu a nácvikem odezírání. V každodenní péči by proto matka měla co nejvíce s dítětem mluvit a komentovat vše, co dítě dělá a vidí. Nesmíme opomenout propojenost pohybové a rytmické výchovy s výchovou řeči. Je proto důležité do každodenních

činností zařazovat cvičení na hrubou a jemnou motoriku, dále různá říkadla, básničky a písničky (Vaněčková, 1996).

Rozvoj zvukové stránky řeči popisuje Vaněčková (1996, s.10, 11) takto: „*Vytváření výslovnosti je úkolem logopeda. Spočívá ve vyvozování správně artikulovaných hlásek. Znamená to nejen upravit mluvidla do žádoucí polohy pro konkrétní hlásku, ale také docílit zpětné akustické vazby. Nápravu vede logoped, rodiče s dítětem podle jeho pokynů doma pravidelně cvičí. Rozvíjení modulačních faktorů řeči zahrnuje rozvoj modulace tónové (melodie), hlasové (dynamika) a časové (rytmus). Tyto tři faktory jsou vlastnosti plynulé řeči, nezbytné pro její srozumitelnost.*“

V rámci reedukaci řeči se zaměřujeme i na rozvoj obsahové stránky řeči, což zahrnuje především rozvíjení slovní zásoby a gramatiky. Rozšiřování slovní zásoby rozšiřuje možnosti komunikace dítěte a rozvíjí jeho myšlení. Většinu gramatických zákonitostí pochytl zdravé dítě sluchem, proto je rozvoj gramatiky pro dítě se sluchovým postižením velmi obtížný. Proto je volit adekvátní cvičení, kde bude uplatňovat získané znalosti v běžném mluveném projevu (Vaněčková, 1996).

Kopecká (2009 in Motejzíkova, a kol., s.19) popisuje zásady metodiky práce s dítětem s kochleárním implantátem, které ovšem výstižně vyjadřují zásady pro práci se sluchově postiženými dětmi obecně:

Souhrn zásad přístupu k dítěti s kochleárním implantátem:

- *Poloha těla - ve výšce jeho očí, dostatek světla,*
- *Řeč – klidná, výrazná artikulace, normální poloha hlasu, nekřičet, neměnit rychle témata,*
- *Dát dostatek času na odpověď (reakci),*
- *Výrazná neverbální komunikace (mimika, gesta),*
- *Využití znakového jazyka pro vytvoření „první“ komunikace,*
- *Naladit se na dítě – využít vhodné chvíle, vnímat potřeby dítěte,*
- *Pracovat krátce, ale častěji,*
- *Maximálně využívat sluch,*
- *Pochvala a důslednost, získání chuti k mluvení*

4 Praktická část

V praktické části této práce byla snaha zabývat se komplexní podporou rozvoje dítěte se sluchovým postižením a jeho komunikace. Na základě daných cílů byl vytvořen soubor praktických cvičení zaměřených na hrubou motoriku, jemnou motoriku, dechová cvičení, grafomotoriku, oromotoriku, reedukaci sluchu a řečovou výchovu. Soubor takto zaměřených cvičení si autorka zvolila z důvodu úzké a zásadní návaznosti těchto kategorií s rozvojem jak verbální komunikace, tak s celkovým rozvojem osobnosti dítěte. Soubor cvičení byl sestaven primárně pro rodiče dětí se sluchovým postižením předškolního věku, a byl proveden tak, aby byl splnitelný v domácích podmínkách, bez finanční náročnosti nebo hlubších odborných znalostí. Vždy by ale volba a technika těchto cvičení měla být předem konzultována se surdopedem, který má dítě v dlouhodobé péči.

Pro ověření účelnosti a praktičnosti jednotlivých cvičení byla vybrána ke spolupráci 6letá dívka s nedoslýchavostí a 5letý chlapec s totální hluchotou. Záměrně bylo tedy pracováno s dětmi se zcela rozdílným stupněm sluchového postižení, dále se lišila jejich pozice v rodině v ohledu případného působení sourozenců (dívka sourozence nemá, chlapec ano) na jejich osobnost. Byla snaha také pracovat s dítětem, které je vzděláváno v běžné škole v rámci inkluzivního vzdělávání, a na druhou stranu pracovat s dítětem, které dochází do školy zřízené podle §16 odst. 9 školského zákona.

Autorka si byla vědoma, že i když se bude snažit pracovat s dětmi s popsány odlišnostmi, přesto do pozorovaných projevů i reakcí dětí se bude promítat mnoho faktorů, které byly popsány v teoretické části, a které mají vliv na schopnosti myšlení dítěte, na jeho verbální dovednosti, výkonnost pracovní paměti, na jeho celkové prožívání i osobnostní ladění a tedy na jeho bezmeznou jedinečnost a individualitu.

Cíl práce

Cíl 1: Vytvořit soubor praktických cvičení dílčích kategorií zaměřených na rozvoj dítěte se sluchovým postižením.

Cíl 2: Realizovat cvičení v praxi na konkrétním dítěti.

Cíl 3: Zhodnotit jejich využitelnost a přínosnost.

Metodika

Pro zpracování práce autorka využila metody pozorování a to při plnění sestavených cvičení vybraných dětí v jejich domácím prostředí. Zjišťovala, zda dítě zadání a motivaci k jednotlivým cvičením rozumí a jestli je schopno plnit je bez větších potíží. Dále se autorka zaměřovala na reálnou využitelnost daných cvičení pro rodiče a jejich bezproblémovou realizaci. Na základě potřeb dítěte se sluchovým postižením sestavila soubor cvičení, při jejichž tvorbě se autorka inspirovala vlastními zkušenostmi, které nasbírala během života v rodině s neslyšícím bratrem, a také uvedenými zdroji. V podkapitole reedukace sluchu se autorka inspirovala knihou Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem od Karly Svobodové, v podkapitole zaměřené na řečovou výchovu vycházela z knihy Cvičení a hry pro děti se sluchovým postižením od Jarmily Roučkové, podle které cvičení upravila a parafrázovala dle vlastních potřeb vybraných dětí.

4.1 Kazuistika dítěte č.1

Pro zpracování kazuistiky č.1 si autorka zvolila 6letou dívku s percepční oboustrannou nedoslýchavostí. Z důvodu ochrany citlivých údajů bylo dívce v rámci této práce přiděleno jméno Eliška.

Rodinná anamnéza

Eliška žije v úplné rodině, sourozence nemá. Oba rodiče jsou vysokoškolsky vzdělaní. Matka pracuje jako učitelka na střední škole, otec IT technik. Dívka se narodila v pozdějším věku matky, sociální poměry v rodině jsou dobré, prostředí je velice podnětné, Eliška bydlí v rodinném domku v Brně. V rodině otce ani matky se nevyskytují žádná sluchová postižení, negována byla i přítomnost jiného závažného onemocnění.

Osobní anamnéza

Eliška se narodila v roce 2014, těhotenství mělo fyziologický průběh. Porod byl bez komplikací, celkový vývoj dítěte probíhal v normě. Ve 4 letech však došlo k projevům závažného akutního onemocnění, kdy byla diagnostikována pneumokoková meningitida, pro kterou byla Eliška hospitalizována v dětské fakultní nemocnici. Po medikamentózním zvládnutí život ohrožující infekce a následné rekonvalescenci, zpozorovali rodiče výrazné zhoršení komunikace s dívkou, patrné bylo špatné porozumění slovům, plynulé řeči i zvukům z okolí.

Na základě těchto příznaků bylo vysloveno podezření na postižení sluchu a bylo provedeno foniatrické i audiologické vyšetření, které potvrdilo percepční nedoslýchavost na obou uších. Následně bylo Elišce doporučeno začít využívat závěsná sluchadla, a to na obou uších. Rodičům byly vysvětleny technické parametry jednotlivých typů sluchadel, byli seznámeni s optimálními podmínkami pro jejich využití i s nutností pravidelných audiologických kontrolních vyšetření a důležitost sluchové výchovy a hygieny.

Ukázalo se, že typ sluchadel byl zvolen správně, Elišce zcela vyhovují a usnadňují jí porozumění, rozeznávání zvuků v okolí i komunikaci s okolním světem.

Brzy po zjištění sluchové vady začala dívka navštěvovat logopedii, kdy bylo zhodnoceno, že vývoj řeči t. č. odpovídal fyziologickému věku. I přes používání kompenzační pomůcky (sluchadla), dále přes pravidelné kontroly u foniatra, audiologa a logopeda, a přes provádění všech doporučených cvičení pro sluchovou i řečovou výchovu, byla následně pozorována mírná stagnace v řečovém vývoji a okolo 6. roku věku byla dívce diagnostikována audiogenní dyslálie.

Celkový zdravotní stav Elišky je dobrý, další zdravotní komplikace se neobjevily, nemá větší obtíže v hrubé motorice, problémy však jsou občas pozorovány v udržování celkové rovnováhy, jemná motorika je koordinovaná. Eliška je osobnostně velice samostatná, za optimálních podmínek i komunikativní a zvědavá.

Školní anamnéza

Eliška navštěvuje běžnou mateřskou školu již třetím rokem. V rámci každodenního programu jsou aktivity ve škole upravovány tak, aby mohla dívka vždy sedět blízko paní učitelky a dobře naslouchat, případně si pomáhat odezíráním. Eliška mívá jen lehčí potíže s porozuměním obsahu textu nebo zadání úkolu. V mateřské škole pracuje i učitelka-logopedická asistentka, která vhodnou formou seznámila kolektiv dětí s problematikou sluchového postižení u jejich spolužačky a také s některými zavedenými režimovými opatřeními.

Tato učitelka-logopedická asistentka s Eliškou také třikrát týdně provádí individuální logopedická cvičení dle pokynů klinického logopeda, ke kterému dívka dochází. Eliška se komunikaci s dětmi a ani s učitelkami celkově nebrání a nevyhýbá, jen vyjimečně je patrná mírná nejistota a obava z nedostatečného porozumění pokynům či vzniklé situace. V září by Eliška měla nastoupit do běžné základní školy, kdy vhodný výběr školy byl zákonným

zástupcem konzultován s příslušným SPC i vybranou školou. Pomoci v úspěšnosti tzv. společného vzdělávání by měla také nastavená podpůrná opatření.

Komunikační schopnosti

Pasivní i aktivní zásoba je hodnocena jako mírně snížená, plynulost řeči je nenarušená, vyskytuje se však zpomalené tempo řeči, hlasová odchylka (vyšší poloha hlasu) má zlepšující se tendenci, dýchání při fonaci a pohyby mluvidel nejsou narušené, popsána je lehká zavřená huhňavost.

Dále jsou pozorovány občasné problémy s porozuměním obsahu některých slov, například s různými variantami synonym. Také díky pravidelnému cvičení zvládne Eliška dobře pojmenovat běžné denní činnosti, ovládá obecně užívané fráze. V řeči se objevují dysgramatismy jen výjimečně. Dívka skládá spíše jednodušší věty (především v monologických projevech), obtíže se skloňováním slov jsou vzácnější. Příznaky dyslálie jsou patrné především v chybné výslovnosti sykavek (tzv. sigmatismus), dále pak v chybné výslovnosti hlásky r (tzv. rotacismus),

V hlučném prostředí je zatím patrná nejistota při komunikaci s osobami méně známými či mírná neochota verbálního projevu před větším počtem lidí.

4.2 Kazuistika č. 2

V kazuistice č.2 je popsán případ 5letého chlapce s vrozenou hluchotou. Z důvodu ochrany citlivých údajů byl chlapec v rámci této práce pojmenován jako David.

Rodinná anamnéza

David žije v úplné rodině s mladším bratrem. Oba rodiče mají vysokoškolské vzdělání. Matka pracovala jako zdravotní sestra, nyní je na mateřské dovolené s mladším dítětem, otec je ředitelem na střední škole. Rodina se Davidovi věnuje v maximální míře, snaží se mu poskytovat laskavé rodinné zázemí. Chlapec žije spolu s rodiči a bratrem v rodinném domě v Brně. Narodil se v malém moravském městě, kde do 4 let bydlel a docházel také do běžné mateřské školy. David byl od zjištění sluchového postižení v péči foniatrů, klinických logopedů i SPC. I přes tuto snahu však bylo patrné, že integrace do běžných škol vzhledem k jeho těžké sluchové vadě a silně introvertnímu osobnostnímu založení, není vhodnou variantou pro způsob jeho vzdělávání.

Po opakovaných konzultacích všech zúčastněných odborníků a zákonných zástupců chlapce, byla tedy zvolena volba vzdělávání Davida ve škole pro sluchově postižené. Protože každodenní dojíždění nebylo možné z důvodů velké vzdálenosti realizovat, rodina se přestěhovala do Brna, kde také David pak nastoupil do mateřské školy pro sluchově postižené.

Osobní anamnéza

David se narodil v roce 2015, těhotenství probíhalo dle matky zcela bez problémů, stejně tak porod. Dítě však provázely takřka po celé rané dětství velmi těžké záněty středouší, dále opakované bronchopneumonie, laboratorně byl stanoven důvod těchto až septických stavů: závažná porucha imunity, která byla následně i dlouhodobě cíleně léčena. V půl roce věku chlapce matka zcela náhodou zjistila, že dítě nereaguje na zvonek budíku. Dala budík proto znovu přímo k hlavičce Davida, ovšem rovněž bez reakce. Po sérii různých vyšetření (např. vyšetření BERA) se definitivně potvrdila diagnóza oboustranné totální hluchoty. Matka Davida jako malá vyrůstala s neslyšící sestřenicí a proto měla osobní zkušenosti a zážitky s výchovou neslyšícího dítěte. Tato skutečnost zřejmě pozitivně ovlivnila přijetí závažného sdělení o sluchovém postižení syna, usnadnila i průběh veškeré komunikace a rané péče.

S Davidem začala jeho máma komunikovat znakovým jazykem. Dítěti byla následně zajištěna doporučená sluchadla, která však odmítalo, neustále si je snažilo sundávat, vzhledem k teprve batolecímu věku nemohlo rozumět důvodům používání, efekt byl proto minimální. Před chlapcovými 2. narozeninami mu byl po všech specializovaných vyšetřeních a přípravě voperován v pražské motolské nemocnici kochleární implantát. Po operaci se vyskytly mírné zánětlivé komplikace, komplikací mohly být i zjištěné nepříznivé anatomické poměry ve vnitřním uchu. Po operaci matka s chlapcem denně plnila úkoly a doporučená cvičení, pravidelně navštěvovali klinickou logopedku, několikrát měsíčně mu byl na foniatrii a audiologii nastavován procesor kochleárního implantátu. Výsledky však úplně neodpovídaly technickým možnostem implantátu, příliš neodpovídaly ani vynaloženému úsilí při reedukaci.

Díky kochleárnímu implantátu mohl David sice slyšet zvuky ve svém okolí, což mu usnadňovalo celkovou orientaci v prostoru, jistě díky implantátu byl srozumitelnější i jeho řečový projev, avšak detekovat, dekodovat a rozumět lidskému slovu se bohužel nepodařilo.

David působí velice milým dojmem, snaží se spolupracovat se svým okolím, při individuální práci je trpělivý a soustředěný. Osobnostně jsou patrné známky spíše introvertního založení s občasnými tendencemi k úzkostnějšímu prožívání, jsou zjevné známky obav a nejistoty při začleňování do kolektivu, kde nikoho nezná. Je fixován na rodinu, která se mu maximálně

věnuje. Je nadprůměrně sportovně nadaný, svůj talent projevuje i v organizovaných sportovních aktivitách (florbal, lyžování).

Školní anamnéza

David byl od zjištění sluchového postižení už od batolecího věku v péči SPC, kam jezdil i na pravidelné týdenní diagnosticko-reedukační pobyty se svojí mámou. V zájmu o zlepšování navazování sociálních vztahů a dovedností byl původně integrován do běžné mateřské školy ve městě, ve kterém rodina žila. Vzhledem k introvertnímu osobnostnímu založení Davida, dále k projevům tenzního prožívání spojeného s častým nedostatečným porozuměním ve školním prostředí a zhoršenou možností se dorozumět s učitelkami i dětmi, bylo rodině doporučeno využít možností speciálního vzdělávání. Po přestěhování do krajského města tedy již rok David navštěvuje mateřskou školu zřízenou podle §16 odst. 9 školského zákona. Zařízení mu vyhovuje mnohem lépe, do školky se každý den těší, rozumí své paní učitelce i spolužákům. Je patrné, že zažívá i drobné úspěchy a zřejmě cítí radost z toho, že se stal součástí kolektivu, kde se cítí dobře a je i ostatními celkově přijímán.

Komunikační schopnosti

Mluvená řeč je u Davida symptomaticky postižena snad ve všech jazykových rovinách. V mluveném projevu se často vyskytuje nesprávné používání pádů, rodů i časů, David velice často ke svému vyjadřování využívá především podstatná jména, vyslovené věty jsou zatím dvou- a trojslovné. Diagnostikována byla dyslálie (v anamnéze byla uvedena zmínka i o možné vývojové dysfázii), nejvíce narušená byla výslovnost sykavek, chybná výslovnost exploziv i hlásky r.

Patrná je narušená dynamika i tempo řeči, David má ve své snaze o mluvený projev tendenci k přehnané artikulaci, výška hlasu je mírně vyšší, patrný je zvýšený fonační tlak. Tempo řeči je výrazně pomalejší, srozumitelnost řeči je jednoznačně poznamenána patrnou huhňavostí.

V rámci komunikace se David bojí navazovat kontakt s neznámými lidmi, je nejistý a ostýchavý. Objevuje se také jev, který bývá spojen s tímto těžkým sluchovým postižením, a to, že David někdy souhlasně pokyvuje, aniž by porozuměl pokynu či otázce. David je jinak však velice spolupracující a snaživý, má radost z nabízených pokusů a snahy o komunikaci, stále se zlepšuje i v dovednosti odezírat. Je také schopen si mnohé momentální situace a jejich vývoj i domýšlet a má tendence využít jakoukoliv techniku k tomu, aby se se svým okolím domluvil. S nezastíranou přirozeností a radostí používá znakový jazyk i totální komunikaci.

4.3 Výsledky pozorování

Všechna cvičení se autorka snažila udělat tak, aby byla pro dítě zábavná, atraktivní a srozumitelná. Mimo jiné jsou všechna cvičení nabízena tak, aby byla finančně či materiálově i časově nenáročná a proveditelná za všech podmínek. Autorka pracovala s dítětem vždy maximálně 20 minut a aktivity střídala tak, aby na sebe logicky navazovaly. Ne všechna cvičení ovšem byla dítětem přijímána s nadšením či radostí. Například u dítěte č.1 při cvičení na rozvoj slovní zásoby nechtělo vždy ihned spolupracovat a aktivně verbálně komunikovat. Tyto problémy nastaly z důvodu neochoty dítěte mluvit nahlas. Autorka se snažila tyto aspekty brát v potaz, dítě tedy do mluvení nenutila, snažila se ho motivovat a nechala ho samovolně postupně rozmluvit. Dítě se po čase nebálo a komunikovalo přirozeněji a ochotněji. Dítěti č. 2 se musely upravovat podmínky při cvičení na reedukaci sluchu i rozvoji řeči. Cvičení ovšem byla vytvořena tak, aby se mohla upravovat pro konkrétní potřeby dětí, bylo možné zadání zjednodušovat. Dítě č. 2 působilo zpočátku stydlivým a nesmělým dojmem, ovšem díky tomu, že měl s autorkou blízký vztah a znal ji, spolupracoval pak ukázkově a radostně. Práce s dítětem byla prováděna v klidné místnosti tak, aby ho nic nerušilo. Rodič dítěte byl většinou přítomen ve vedlejší místnosti. Autorka pracovala s dítětem vždy dle domluvy s rodičem (zohledněno bylo například onemocnění rýmou či výskyt nenadálé události v rodině) po dobu jednoho měsíce.

Na začátku autorka zvolila cvičení na rozvoj hrubé a jemné motoriky, aby se dítě uvolnilo a navázalo s ní přiměřený kontakt. Poté obvykle volila dechová a oromotorická cvičení. Dítě si tak rozcvičilo a rozhýbalo orofaciální oblast mluvidel. Rovněž si dechovým cvičením zopakovalo nácvik správného dýchání. Následovala reedukace sluch nebo výchova řeči, kterou autorka pojala jako rozšiřování slovní zásoby, podporu spontánního mluvního projevu a zrakového rozlišování. Když dítě nechtělo při cvičeních spolupracovat, přešla autorka na cvičení relaxační či volnou hru.

Pozorování dítěte č.1

V rámci první skupiny cvičení na rozvoj hrubé motoriky se dítěti dařilo bez větších problémů. Autorka byla poučena od rodičů, že dítě má menší obtíže v rovnováze, snažila se proto cvičení tomu přizpůsobit, avšak nevynechala je zcela, pouze dohlížela na bezpečnost po celou dobu průběhu. Jednotlivá cvičení trvala vždy maximálně 5 minut, aby se dítě příliš neunavilo a bylo schopno se soustředit. Cvičení *Rozcvička* zvládlo bez problémů, rozumělo pokynům a díky vizuální dramatizaci v podstatě jen opakovalo. Při cvičení *Hra na zvířátka* se dítě obdobně

snažilo, cviky provádělo úměrně jeho psychomotorickému vývoji. Při *Protahování s hadem* nastal menší problém při přecházení lana. Zde dítě obtížněji našlapovalo, bylo vidět, že je nejisté. U *Mimova divadla* se dítě plně aktivizovalo, velmi ho cvičení bavilo a často se smálo. Konkrétní napodobování bylo nepřesné, ale tomu autorka nepřikládá žádnou větší váhu. Při *Hře s bubínkem* se autorka snažila zajistit co nejklidnější prostředí, aby nebylo dítě negativně rušeno. Bubínek byl přiměřeně hlasitý, dítě tudíž vykonávalo cvik bez větších problémů. Jakmile zvuk špatně slyšelo, zvuk se zopakoval více nahlas nebo v kratší vzdálenosti. U cvičení *Bramborové říkadlo* se básnička nejprve musela zvlášť učit a často opakovat. Následná připojená dramatizace dítěti probíhala bez komplikací. Cvik se prováděl pomalým tempem tak, aby mohlo dítě případně odezírat. Cvičení *Skákací panák* autorka dítěti upravila tak, aby nemuselo skákat na jedné noze, ale vždy souměrně oběma. Tato hra dítě ale stejně moc nezaujala, zřejmě z důvodů mírně zhoršené tělesné stability. Celkově se dítě při těchto aktivitách vždy snažilo a rozumělo všem pokynům, byly však pozorovány tendence vyhýbat se cvikům náročnějším na koordinaci tělesné rovnováhy.

U druhé skupiny cvičení zaměřených na rozvoj jemné motoriky se dítěti dařilo vše bez komplikací. Cvičení *Popelka* dítě příliš nebavilo, pravděpodobně protože se skládalo pouze ze dvou surovin. Díky této zkušenosti tedy autorka doporučuje smíchat více materiálů. *Pečení* naopak dítě velmi zaujalo, spolupracovalo po celou dobu (tedy 20 minut). Pomocť dítě potřebovalo pouze s rozválením těsta. U *Prstové rozcvičky* nastaly obtíže v koordinaci prstů, dítě pomalu spojovalo jednotlivé prsty. Při *Míčkové míchanici* se dítě plně zapojilo a správně dodržovalo postup skládání. Tvoření *Modelové věže* se obešlo bez komplikací. Na dítěti bylo vidět, že se při skládání těstovin musí více soustředit, autorka proto následně zvolila relaxační odpočinkové cvičení. *Skládačku* dítě zvládlo bez problémů docela rychle. Při *Prstovém skákání* dítě pracovalo pomaleji, ale bez chyb. *Z Pískového překvapení* bylo nadšené, chtělo neustále pokračovat. Jelikož jsme si všechny předměty předtím představily, poznalo pak dítě skutečně úplně všechny. *Gumový dalekohled* sklídl taky úspěch, s nasazováním gumiček problém nenastal. U *Hlasové husy* dítě rychle pochopilo zadání, při koordinaci oko-ruka se muselo trochu více soustředit. Aktivita ho nicméně bavila a mělo ji splněno do 5 minut.

Třetí skupina cvičení, která byla určena na nácvik správného dýchání a koordinaci dechu, se při realizaci obešla bez větších obtíží. Většina cvičení dítě bavila, jelikož byla různorodá a rychle se střídala. Při *Dýchací rozcvičce* se dítě snažilo soustředit a aktivně se snažilo. Toto cvičení bylo ovšem velmi důležité provést na začátek jako první, abychom si s dítětem nacvičili správný nádech a výdech. *Bublifuková zábava* dítě zaujala ihned, menší problém nastal, když

mělo vydechovat proud po delší dobu. Ovšem regulaci výdechového proudu jsme se snažili postupně mírnit. *Sněhová vánice* proběhla velmi rychle, jelikož dítě cvik znalo, a tak vědělo, co má přesně dělat. Při *Hořící svíčce* se opakovala ze začátku stejná situace jako u *Bublifukové zábavy*, konkrétně u regulace delšího výdechového proudu. I zde se autorka snažila výdech prodlužovat. *Zvířecí zvuky* dítě většinou znalo, takže si je na začátku pouze zopakovalo. Při procvičování problém nebyl. *Mravenečkova básnička* sklidila u dítěte velký úspěch, aktivita ho velmi bavila. Někdy mělo tendence výdech příliš vyrazet, proto se autorka tyto snažila potlačit a nacvičovat výdech správně.

Pro čtvrtou oblast, oblast grafomotorických cvičení, autorka vytvořila pracovní listy cílené na předškolní věk. Na začátku zařadila autorka vždy krátké cvičení na rozehrání, například *Prstovou rozcvičku*. Samotné plnění pracovních listů odpovídalo fyziologickému věku dítěte a jeho možnostem. Žádné větší komplikace nenastaly. Pracovní listy byly díky obrázkům vizuálně atraktivní. Časová náročnost odpovídala maximálně 5 minutám. Pracovní listy se autorka snažila prokládat jinými aktivitami.

Pátá skupina cvičení byla zaměřena na rozvoj oromotoriky a pohybu mluvidel. U těchto aktivit dítě spolupracovalo a snažilo se všechny zadání plnit. Cvičení *Smajlíková rozcvička* dítě zaujala hned na začátku. Díky humornějšímu provedení bylo po celou dobu soustředěné, samo dokonce vymyslelo další možnou grimasu. U aktivity *Zubař* bylo nutné nejprve názorně ukázat, co se po dítěti požaduje, jelikož dostatečně nepochopilo zadání. Potíže nastaly u zadních zubů, kam dítě špatně dosáhlo, následně ovšem úkol zvládlo. *Dýchací rozcvičku* napodobilo dítě dle autorky, zde žádný problém nenastal. *Koníkovu projížďku* dítě znalo, nacvičovalo ji s paní logopedkou již dříve. Díky tomu to zvládlo rychle a vědělo, co má přesně dělat. Při hraní se *Skládací kostkou* se dítě bavilo, jelikož byla tato aktivita od těch zbylých poněkud odlišná a díky samotné kostce nepředvídatelná. Veškeré úkony na ni dítě předvedlo správně.

Šestá skupina cvičení byla sestavena na reedukaci sluchu. Aktivity byly prováděné v tiché místnosti, aby se dítě mohlo maximálně soustředit a nic ho nerušilo. Dítě dobře reaguje na zvukové podněty díky sluchadlům, proto mohla být všechna cvičení provedena bez větších komplikací. U cvičení *Korálkové poznávání* dítě sedělo blízko zdroje zvuku, zvládlo tedy pokyny splnit bez problému. Při aktivitě *Co je v krabici?* Autorka dala do krabic nejprve akusticky hodně odlišné předměty, které dítě zvládlo rychle rozlišit. Postupně autorka měnila obsah krabic tak, aby byl zvuk méně rozdílný. Když zvuk dítě hned nerozlišilo, akce se opakovala do té doby, až si bylo jisté. Hra byla atraktivní kvůli tomu, že obsah krabic dítě

nevidělo a bylo tak zvědavé. *Klavírní hrátky* zvládlo dítě bez problému, rozlišovalo vysoké a hluboké tóny tak, jak mělo. Při cvičení *Slyšíme stejně?* se dítě trochu ztrácelo při diferenciaci podobných zvuků. Autorka proto zvolila nejprve zvuky velmi odlišné, které dítěti nedělaly takové potíže, postupně je střídala se zvuky stejnými. Aktivita dítě příliš nebavila, proto u ní moc dlouho nevydrželo. *Počítání* vysokých a hlubokých tónů dělalo dítěti větší problémy. Bylo pro něj náročné zároveň počítat, kolikrát by zvuk zahrán a k tomu v jaké výšce. Autorka se proto snažila nejprve zahrát zvuky stejné výšky, které dítě spočítalo jednoduše a postupně výšku zvuků kombinovalo. Tato hra trvala delší dobu a dítě po ní bylo unavené, proto následoval odpočinek s hračkami. *Zimní spánek* autorka realizovala s plyšovou kačenkou, která vydávala trochu hlasitější zvuk, aby ho dítě dobře slyšelo. Komplikace při této hře nenastaly žádné, aktivita byla naopak dítěti příjemná. U *Procházky s ježkem* rovněž potíže nenastaly, dítě hra bavila a chtělo ji opakovat. Při *Hře na schovávanou* autorka vybrala zvuk zvonku, na které dítě dobře reagovalo a dobře ho slyšelo. Cvičení bylo pro dítě zábavné, jelikož bylo spojenou s aktivním pohybem a hledáním.

Sedmá skupina byla zaměřena na rozvoj slovní zásoby, mluvního projevu a zřetelného rozlišování. U dítěte ze začátku převládala neochota mluvit nahlas, spíše jen tišeji odpovídalo na otázky, pokyvovalo hlavou. Autorka dítě do mluvení nenutila, snažila se ho motivovat tak, aby se samo chtělo zapojit a spolupracovat. Postupně, až se autorka s dítětem více seznámila, se dítě začalo postupně spontánně rozmlouvat. U aktivity *Které obrázky k sobě patří?* se dítě zpočátku zdráhalo mluvit, proto jsem slova nejprve nahlas řekla já, dítě ho pak už zopakovalo. S přiřazováním obrázků k sobě žádný větší problém nebyl, pokud dítě udělalo chybu, snažila jsem se obrázek popsat tak, aby si chybu uvědomilo. Při *Které obrázky sem nepatří?* se všechny obrázky nejprve dostatečně představily, aby dítě všechny předměty na nich ukázané skutečně znalo. Pokud dítě udělalo chybu, autorka obrázek popsala více slovy tak, aby ho dítě samo vyřadilo. U aktivity *Co si dnes obleču* žádná praktická komplikace nenastala, dítě se plně orientovalo v chronologickém postupu a mělo ji rychle splněné. Hra *Obchod* dítě zřejmě bavila, bylo ovšem taktéž pasivnější a spíše jen odpovídalo a plnilo přání zákazníka. Při plnění aktivity *Lidské tělo* si dítě lehlo na kartón, na který ho autorka obkreslila. Při popisování samotných částí těla bylo dítě spíše zamlklejší, používalo jednoduché věty a spíše jen odpovídalo. Cvičení *Hádej, co dělám* dítě hned ze začátku zaujalo kvůli dramatizaci a předvádění autorky. Občas si nebylo jisté, proto autorka akci opakovala důrazněji. Když se role obrátily a dítě mělo činnosti předvádět, bylo znovu pasivnější. Autorka tedy zkusila činnosti předvádět s ním, ostych se postupně vytrácel. Aktivitu *Oblíbené jídlo* dítě bavilo, jelikož má velmi rádo zvířátka, pomáhá

se o domácí zvířata starat u svých prarodičů. Přiřazování patřičných obrázků tudíž nebyl žádný problém.

Pozorování dítěte č.2

U první skupiny cvičení zaměřených na rozvoj hrubé motoriky se chlapci dařilo bez komplikací. Byl naopak velice mrštný, šikovný, pohyb ho evidentně přirozeně bavil. Cvičení trvala vždy maximálně deset minut, aby se dítě příliš neunavilo, nebo jimi autorka prokládala jiná cvičení. *Rozcvičku* zvládl s přehledem, naopak si přidával další cviky a snažil se je ztěžovat. *Hru na zvířátka* prováděl bez problému, jelikož měl všechna zvířátka i jejich zvuky a pohyby perfektně nacvičené. Při *Protahování s hadem* se snažil hada co nejrychleji přejít, musela jsem ho proto trochu usměrnit, aby se více soustředil a šel pomaleji. U *Mimova divadla* byl velice aktivní, pohyby hezky opakoval a jelikož ho hra velmi bavila, role se obrátili a autorka kopírovala jeho, Zde se autorka domnívá, že chlapec spolupracoval tak dobře, jelikož ji znal už dlouhou dobu. U neznámého člověka by se možná výrazně ostýchal. Vzhledem k tomu, že jsou předložená cvičení určena pro práci s rodičem, nevidí v tom autorka žádnou větší komplikaci. *Hru s bubínkem* musela autorka upravit dle chlapcových možností, proto chození dle rytmu vynechala a procvičovala s ním hru na buben a tleskání. Chlapce hra celkem bavila, ale vydržel u ní pouze krátkou dobu. *Bramborové říkadlo* se dítě naučilo nejdřív zvlášť s častým tréninkem. Připojený pohyb dítěti problém nedělal, muselo ovšem ještě místy odezírat, proto se cvičení opakovalo při každém setkání, aby se ho opravdu naučilo. *Skákací panák* probíhal bez problému. Celkově byl chlapec velice aktivní, šikovný a pohybově nadaný.

U druhé skupiny cvičení zaměřujících se na procvičování jemné motoriky se chlapci opět dařilo. Cvičení *Popelka* provedl jen částečně, chtěl se vrátit zpět k cvičení na hrubou motoriku. Při *Pečení* se celou dobu zapojoval, vytvářel si různá zvířátka a vymyšlené tvary. U *Prstové rozcvičky* se dítěti nejprve musela zvlášť povědět motivace, jelikož se neustále díval na prsty a nevnímal. Poté cvik provedl bez potíží. Jelikož bylo dítě po celou dobu jeho života zaměřováno na zrakové podněty, byly pro něj *Míčková míchanice*, *Modelové věže*, *Skládačka* i *Gumový dalekohled* atraktivní. Bylo vidět, že tyto aktivity denně procvičuje s matkou a má je velmi dobře rozvinuté. U *Prstového skákání* se musel chlapec více soustředit při vysvětlování postupu, jakmile ho pochopil, splnil úkol rychle. Velký úspěch sklidilo *Pískové překvapení*, chlapec si dokonce do písku chtěl schovávat své hračky. Všechny předměty bez problému poznal. *Hladovou husu* splnil rychle a bez komplikací. Celkově má chlapec jemnou motoriku velmi dobře rozvinutou.

Skupina cvičení zaměřena na nácvik správného nádechu, výdechu a koordinace dechu se obešla bez větších komplikací. Všechna cvičení jsme zkoušeli nejprve na ruce, dítě mohlo cítit sílu a délku výdechového proudu. Chlapec byl aktivní a snažil se vše řádně plnit. Při *Dýchací rozcvičce* autorka dbala na opravdu správný nádech a výdech. Chlapec se hry zpočátku příliš nadšený nebyl, pokyny nicméně plnil ochotně. *Bublíková zábava* byla pro něj mnohem atraktivnější, chlapec začal ihned foukat. Neměl žádné potíže s korigováním výdechového proudu, měl ho nacvičené z návštěv logopedie. *Sněhovou vánici* zvládl taktéž bez komplikací. Hra ho bavila a několikrát ji opakoval. *Hořící svíčku* sfoukl většinou velmi rychle, autorka musela chlapce trochu uklidnit a foukání mu předvést. *Zvířecí zvuky* dítě znalo, bylo pro něj evidentně jednoduché a rychle ho to přestalo bavit. Autorka poté zvolila relaxační cvičení, aby si chlapec odpočinul. *Mravenečkovu básničku* musela autorka upravit, protože byla pro chlapce na porozumění příliš složitá. Dala mu tedy pouze pokyn, že kulička nesmí spadnout do skleničky. Chlapce hra velmi bavila, většinou měl tendence dech vyrážet, autorka s ním trénovala hlubší nádech a delší výdechový proud.

Průběh při plnění grafomotoricky zaměřených pracovních listů probíhal stejně jako u dítěte č.1, tedy bez obtíží. Cvičení rozvíjející oromotoriku chlapec zvládl s přehledem. Všechny aktivity se svědomitě snažil plnit, i když pro něj možná nebyly tolik atraktivní jako hry zaměřené na hrubou motoriku. *Smajlíkovou rozcvičku* splnil velmi rychle a bez potíží, jelikož smajlíky dobře znal. Při hře *Zubař* pro něj bylo náročné se všech zubů jazykem dotknout, obzvláště těch zadních. Při vysvětlování postupu ho musela autorka opět předvést, stejně jako u dítěte č.1. S *Dýchací rozcvičkou* dítě problém nemělo, opakovalo po autorce a hezky všechny cviky předvedlo. *Koníkovu projížďku* dítě mělo již nacvičenou při pravidelné logopedii, proto jsme si ji jen zopakovali. *Skládací kostka* dítě zabavila na delší dobu, občas mělo tendence cvik zrychlovat, aby mohl znovu házet. Nicméně všechny cviky dítě splnilo správně.

Skupina cvičení zaměřených na reedukaci sluchu byla pro chlapce mnohdy hodně náročná, či až nesplnitelná, autorka nechtěla chlapce demotivovat, zklamat neúspěchem, proto už při přípravě cvičení upravila přímo chlapcovým potřebám tak, aby byla prospěšná a atraktivní. Všechny aktivity byly prováděny v tiché nerušivé místnosti. Při *Korálkovém poznávání* seděl chlapec velmi blízko zdroji zvuku, v tomto případě u klavíru. Korálky zvládal posunovat bez potíží, ovšem bylo na něm vidět, že se musí hodně soustředit. Při hře *Co je v krabici?* autorka dítěti záměrně vybrala předměty dělající výrazný zvuk, tudíž když se postupně zatřásko oběma krabicemi, dítě poznalo, která z nich hraje. Při *Klavírních hrátkách* dítě zvládlo rozlišit vysoké a hluboké tóny bez větších chyb, když chybu udělalo, autorka zvuk opakovala. Potíže mělo

s počítáním zvuků (autorka spojila hru *Počítání a Klavírní hrátky*), autorka tedy upravila cvičení tak, že počítat nemuselo, ale mělo určovat, jaký tón zazněl první a poslední. Aktivitu *Slyšíme stejné?* autorka upravila tak, že dítěti představovala pouze velmi rozlišné a hlasité zvuky, například zvuk klavíru a zpěvu. Dítě zvuky rozlišit zvládlo s občasným menším zaváháním nebo chybou. Toto cvičení nebylo pro dítě příliš zajímavé, protože se muselo spoléhat pouze na svůj sluch. *Zimní spánek* autorka realizovala s plyšovou kačenkou, která vydávala trochu hlasitější zvuk, aby ho dítě dobře slyšelo. Komplikace při této hře nenastaly žádné, aktivita byla naopak vizuálně atraktivní. U *Procházky s ježkem* rovněž potíže nenastaly, dítě hra bavila a chtělo ji opakovat. *Hru na schovávanou* autorka s dítětem bohužel prozatím provést nemohla. Celkový soubor reedukačních cvičení byl pro dítě náročnějším kvůli těžké sluchové vadě, nicméně hry byly upraveny tak, aby je mohlo vykonávat a splnila se stálá snaha o stimulaci schopnosti slyšení. Chlapec byl po celou dobu velmi snaživý a trpělivý, byl zvyklý na spolupráci a měl radost z pochvaly i menšího úspěchu.

Záměrem skupiny cvičení řečové výchovy bylo rozvíjet slovní zásobu, spontánní mluvní projev a zrakové rozlišování. Chlapec se snažil spolupracovat u všech cvičení, vzhledem k závažnosti sluchového postižení byly však patrné potíže vyplývající z těžké sluchové ztráty. Chlapec se před autorkou nebál mluvit, jelikož ji dobře znal, řeč ovšem byla až namáhaná, s tvrdými hlasovými začátky. Cvičení ovšem nebyla zaměřena na nácvik hlásek, ale na rozšíření slovní zásoby a mluvního projevu. U první aktivity *Které obrázky k sobě patří?* chlapec neměl žádné větší potíže s hledáním dvojic, vizuálně ho zaujaly. Poté se je snažil popsat, použil krátkou a jednoduchou větu, autorka ho ale podněcovala a chválila za jakoukoliv verbální aktivitu. Při hře *Který obrázek sem nepatří?* autorka s dítětem všechny obrázky popsala nebo předmět ukázala. Chlapec poté rozlišoval, které do řady nepatří. Bylo na něm vidět, že se musí více soustředit. Pokud udělal chybu, autorka předmět popsala více. Aktivita *Co si dnes obleču* šla dítěti velmi dobře a rychle, vše měl z domu naučené. *Obchod* dítě znalo z již předešlé výuky, proto se velmi rychle dostal do vedoucí pozice a hru řídil. Používalo jednoduché věty, aktivně používalo komunikační fráze (prosím, děkuji). Mimo jiné se naučilo význam několika nových slov. Aktivitu *Lidské tělo* zvládla autorka s dítětem bez problému, chlapcovu siluetu obkreslila na kartón. On pak popisoval části těla, byl velmi aktivní a vše názorně ukazoval. Cvičení *Hádej, co dělám* chlapce ihned zaujala. Autorka musela vysvětlit pokyny víckrát, jelikož se chlapec soustředil hlavně na předváděné pohyby. Dramatizaci bez větších komplikací poznal a spojil s obrázkem. Na dítěti je znát, že je vychováváno hlavně vizuální formou a podobné aktivity hraje často. *Oblíbené jídlo* pro něj bylo jednoduché, rychle všechny spojil. Autorka si

s chlapcem poté povídala o dalších zvířátkách. Celkově chlapec spolupracoval velmi dobře, byl aktivní a působil až radostným dojmem.

Zhodnocení přínosu a využitelnosti cvičení

Na základě pozorování dvou dětí s odlišnými potřebami autorka shledává všechna prováděná cvičení u obou dětí jako přínosná a rozvíjející osobnost dítěte. Soubor cvičení lze především upravovat v náročnosti a složitosti dle možností každého dítěte individuálně. Cvičení se navzájem doplňují a snaží se všeobecně rozvíjet důležité schopnosti dítěte, které potřebuje pro správný rozvoj řeči, sluchu a motoriky. Při realizaci cvičení nedošlo k žádné zásadní komplikaci, všechny pomůcky a potřeby byly dobře dostupné. Cvičení byla připravena s ohledem na srozumitelnost a možnost dobrého pochopení zadání, především však s ohledem na dobrou proveditelnost, na přirozeně atraktivní způsob provedení s ohledem na spolupráci dítěte nenásilnou a spontánní.

Spolupráce obou dětí byla velmi dobrá, výhodou byla i jejich klidná povaha, schopnost přiměřeně dlouhou dobu se soustředit, pravděpodobně také velmi dobré rozumové schopnosti a někdy i návyk cíleného procvičování potřebných dovedností.

U obou dětí bylo potřebné vytvořit pro procvičování klidné a bezpečné zázemí, vysvětlit i opakovaně plánovaný průběh setkání a společné práce, ponechat na dítěti přiměřenou intenzitu spolupráce, vše provádět dle možností zábavnou formou, radovat se společně i z menšího úspěchu.

S respektováním individuality obou dětí byly reálně pozorovány odlišnosti, které vyplývaly z předem známých skutečností (stupeň sluchového postižení, význam rodiny a případného sourozence, zvolený systém vzdělávání).

Eliška, vzhledem ke svému lehčímu sluchovému postižení, které vzniklo v období již dosti vyvinuté řeči a které je optimálně kompenzováno používanými sluchadly, většinou velmi dobře rozuměla sdělovaným instrukcím a to často i bez zrakové kontroly. Cvičení na reedukaci sluchu zvládala ve větší náročnosti, cvičení ji vysloveně bavila. Při procvičování řečových dovedností spolupracovala bez větší námahy, mluvenou řeč brala jako přirozený komunikační prvek. Větší potíže měla při plnění pohybových cvičení, kde byla zvýšená náročnost na koordinaci těla a udržování rovnováhy, což vyplývalo z doznívajících zdravotních komplikací prodělaného onemocnění. Při relaxačních a odpočinkových přestávkách si autorka s dívkou prohlížela obrázkové knížky a bylo milé pozorovat, jak Eliška se stále chce vracet ke knížkám s tematikou

zvířátek a jak sama měla tendenci až zrychlovat tempo řeči a nadšeně povídat svoje zážitky se zvířátky z hospodářství svých prarodičů.

Naopak ji nezajímaly ilustrace, kde byla vyobrazena rodina s více dětmi či sourozenecké sestavy. Všechna cvičení se snažila plnit, ale bylo znát, že je zvyklá spíše na procvičování pouze v oblasti logopedické. Osobnostně byla jen někdy patrná nejistota či matkou byla popsána občasná obava mluvit před více lidmi, ale jinak bylo znát, že Eliška je zvyklá pobývat v běžném početnějším kolektivu a její orientace v prostoru se díky dobře kompenzované sluchové vadě je bez viditelnějších nápadností.

U Davida bylo příjemné pozorovat velkou trpělivost a mimořádnou snahu při plnění všech úkolů, kdy svůj vliv zřejmě měl, kromě jeho osobnostního založení, také už navyklý systém každodenního cvičení ve škole zřízené dle §16 odst. 9 školského zákona a také pravidelné procvičování i doma. David měl radost z každého fyzického pohybu a úkolu, někdy i radostí zavýskal, sám sobě tleskal. Procvičování veškeré motoriky i grafomotoriky bylo tedy bez obtíží, při nácviku dechových cvičení i oromotoriky byl patrný pozitivní vliv nácviku v mateřské škole či doma.

Vzhledem k těžkému sluchovému postižení a ne zcela efektivnímu využívání kompenzační pomůcky (situace je nezaviněná, i medicína má zřejmě svoje limity), bylo třeba při reedukaci sluchu některá cvičení pozměnit, upravit či zjednodušit, aby díky sníženým možnostem chlapce nedocházelo k jeho demotivaci v budoucnu pokračovat ve sluchové výchově a také aby nedocházelo k případnému negativnímu ovlivňování jeho vlastního sebehodnocení.

Při řečové výchově bylo třeba respektovat zcela specifické potřeby chlapce, u něhož je patrné, že jeho mateřským jazykem je jazyk znakový, který používá s přirozeností a přiměřeným temperamentem. Při mnohých cvičeních zaměřených na slovní zásobu David automaticky zapojoval při vyslovování jednotlivých pojmenování spontánní rytmizaci, sám si vypomáhal vytleskáváním. V souvislosti s jeho sluchovým postižením bylo také možné pozorovat, jak dobře zapojuje svoji fantazii, jak si dokáže domýšlet některé situace.

Patrný byl pravděpodobně hezký vztah ke svému sourozenci, protože David, na rozdíl od Elišky, například rád si prohlížel knížky, kde byly znázorněny rodiny s více dětmi, ptal se, jestli jeho bratr také může chodit cvičit s ním. Při hře s bublifukem žádal, jestli smí vzít pomůcku domů pro bratra, poptával pro něj i obrázky pro nácvik grafomotoriky.

Na rozdíl od Elišky, Davidovi musely být úkoly a cvičení zadávány za specifických podmínek (možnost odezírat, užívat znakový jazyk či totální komunikaci) a bylo proto patrné, že přístup a práce s ním musí být zcela individuální, což potvrdilo vhodnou volbu vzdělávání ve škole zřízené dle §16 odst. 9 školského zákona.

Autorka si cení, že rodiče některá cvičení, která byla vyzkoušena, používají s dítětem i nadále, a také, že je zaujaly některé motivační odkazy na internetu, které dříve neznali a nyní je začali aktivně využívat a předávat dalším rodičům dětí se sluchovým postižením.

5 Diskuse

Rozvojem možností a schopností dětí se sluchovým postižením se zabývalo již mnoho autorů a výzkumů. V této části jsou představeny a porovnány praktické příručky určené na rozvoj dítěte se sluchovým postižením.

Nakladatelství SEPTIMA vydalo v letech 1996-1999 soubor příruček zaměřených jednotlivě na rozvoj dítěte se sluchovým postižením, některé z nich jsou přímo směřovány na předškolní věk. Jsou to příručky s názvy: Reeducace sluchu sluchově postižených dětí v předškolním věku (Janotová, 1996), Rozvíjení zrakového vnímání a odezírání sluchově postižených dětí (Janotová, 1996), Výchova řeči sluchově postižených dětí v předškolním věku (Vaněčková, 1996), Psychomotorický vývoj sluchově postižených dětí v předškolním věku (Půstová, 1997), Procvičování prostorové orientace sluchově postižených dětí (Vaněčková, 1996), Příprava na čtení sluchově postižených dětí v předškolním věku (Vaněčková, 1996), Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem (Svobodová, 1997), Odezírání u sluchově postižených (Janotová, 1999).

Všechny příručky dohromady poskytují komplexní návod na péči o dítě se sluchovým postižením. Nevýhodou je, že je třeba si každou knížku koupit zvlášť, každá se zaměřuje na něco jiného, proto je nutné si je koupit všechny, aby dali rodiči celkový pohled na danou problematiku. Při praktickém cvičení s dítětem doma, pak rodič, i když všechny knížky vlastní, musí hledat kterou příručku aktuálně potřebuje. Cvičení se musí prolínat a střídat, aby byly efektivní a dítě nebylo unavené. Proto autorka shledává velmi důležité mít příklady jednotlivých cvičení pohromadě. Dále v příručkách chybí cvičení, nebo aspoň teoretická příprava, na nácvik správného dýchání a koordinace dechu, pak také oromotorická cvičení. Tyto cvičení jsou nezbytná pro rozvoj mluvního projevu, na který příručky poukazují. Velkým plusem těchto příruček je nácvik odezírání, které je pro osoby se sluchovým postižením nezbytně důležité a často při komunikaci stěžejní. Tato kniha obsahuje teoretický návod k nácviku odezírání, spoustu ukázek a cvičení k odezírání jednotlivých hlásek. Další výhodou je rozvoj zrakového vnímání, do kterého zakomponováno spoustu pracovních listů, ve kterých může dítě například rozlišovat rozdíly na obrázcích, nebo procvičovat porozumění výrazům obličeje. Opomenout nelze ani příručku na rozvoj sociálních dovedností, do které Šedivá (1997) knihy zařadila hry na nácvik a rozvoj sociální interakce. V knize je opět v teorii zmíněna důležitá komunikace a základy společenského chování. V praktické části se nachází námětové hry, které dítěti pomohou porozumět zavedeným zvyklostem. Velkým přínosem pro rodiče je jistě příručka Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem, která je již na první pohled

o dost obsáhlejší než ostatní příručky. Tato publikace popisuje speciálně pedagogickou péči, reedukaci sluchu, její metody, zásady, podmínky a hlavně postup. Dále obsahuje početné množství cvičení na rozlišování zvuků, diferenciaci, reprodukci a porozumění slov. Příručka zaměřená na reedukaci sluchu obsahuje metodické pokyny a předpoklady pro úspěšnou reedukaci sluchu, samotná cvičení jsou koncipována od vnímání zvuků, přes porozumění obsahu slov až po poznání emocionální kvality řeči. Publikace výchova řeči sluchově postižených dětí obsahuje opět teoretickou příručku zaměřenou na řeč a úlohu rodiny. Praktických cvičení je zde méně, příručka je spíše teoretická opírající se o konkrétní příklady cvičení.

Eliška Petruchová vydala pod záštitou pedagogicko-psychologické poradny v Kroměříži příručku nazvanou Logo sešit (Petruchová). Tato publikace obsahuje cvičení na gymnastiku mluvidel, dechová cvičení, hrubou a jemnou motoriku, grafomotoriku a nácvik hlásek. Příručka je velmi hezky vizuálně zpracovaná pro děti, zaměřuje se na nácvik všech hláskových skupin tak, aby si každý rodič mohl individuálně vybrat, co s dítětem potřebuje dělat. Všechna cvičení jsou navzájem propojená.

Nakladatelství Portál vydalo v roce 2006 knihu Cvičení a hry pro děti se sluchovým postižením autorky Jarmily Roučkové (Roučková, 2006). Publikace je sestavena z teoretické části zabývající se výchovou, komunikací rodičů a jejich dítěte, vývojem řeči a sluchu. Roučková (2006) mimo jiné přikládá praktické tipy a rady rodičům, jak situaci s dítětem zvládat, a hlavně jak s ním pracovat. Apeluje na rodičovskou trpělivost a ochotu při komunikaci s dítětem. Praktická část nabízí návody a konkrétní cvičení primárně zaměřena na rozvoj slovní zásoby, mluvního projevu a sluchu. Kniha dále obsahuje dechová cvičení, cvičení na rozvoj motoriky mluvidel, rozvíjení zrakového vnímání a přípravu na čtení. Všechny aktivity jsou prováděny jednoduchou a hravou formou. Publikace nabízí opravdu široké spektrum cvičení, ze kterých mimo jiné autorka práce čerpala, a ze kterých si jistě vybere i rodič. V knize ovšem chybí cvičení na rozvoj hrubé a jemné motoriky, která je pro rozvoj komunikace naprosto nezbytná. Při práci s dítětem potom rodič potřebuje všechna cvičení v jedné příručce. Celkově kniha rodiče přirozeně provede cestou od zjištění sluchové vady až po pochopení a provádění domácí speciálně pedagogické péče s jejich potomkem.

Raná péče Tamtam na svých webových stránkách zveřejnila hry a cvičení rozvíjející zrakové a sluchové vnímání a hrubou a jemnou motoriku. Aktivity jsou velmi pestré a každý rodič si tam jistě vybere z jejich velkého množství. Jsou jednoduše proveditelné a nenáročné na

pomůcky. Jedinou nevýhodu vidí autorka v menší míře zastoupení her na rozvoj řeči, je jich oproti ostatním cvičením poměrně méně. Autorka si ale zároveň uvědomuje, že většina rodičů navštěvuje s dětmi logopedii, kde mnoho logopedických a námětových cvičení dostávají (<https://www.tamtam.cz/hrajeme-si>).

Autorka práce by dále chtěla zmínit a doporučit hračky a pomůcky rozvíjející motoriku, zrakové a sluchové vnímání. Pro nejmenší jsou doporučovány barevné obrázkové karty, nejprve kontrastní černobílé, postupně barevné. Nebo také veškeré závěsné hračky, které dítě může pozorovat a natahovat se k nim, a obrázkové měkké knížky. Pro děti do 1 roku věku je velmi přínosný například masážní koberec a senzoričké hračky, které dítě stimulují jako hmatově různými materiály, tak zrakově pestrými barvami. Pro děti starší 1 roku je vhodné zařadit hračky formující budoucí úchop tužky jako je barevná kulička s jejíž pomocí dítě může bezpečně kreslit a nic neumazat. Na rozvoj a koordinaci hrubé motoriky slouží například odrážedla. Rozvoji slovní zásoby může pomoci například samolepkové knížky na první slova. Velmi oceňovanou pomůckou je magnetická tabule lidské tělo, kde se dítě učí poznávat své tělo. Přínosnou hračkou je také didaktická hra hmatej a najdi!, která rozvíjí dětskou představivost, jemnou motoriku a hmatové vnímání. Další hračkou zaměřenou na rozvoj hmatu, zraku, sluchu a jemné motoriky je smyslové pexeso. Jemnou motoriku si dítě může pěkně procvičit různými prošívacími hrami, kdy pomocí provázku například panenku oblékne nebo postaví dům. Auto Finger car je hračka ovládaná prstem či tužkou podporující rozvoj jemné motoriky a koncentrace. Vzhledově dítě ihned naláká, ovšem pro rodiče je pořízení takové hračky docela dražší záležitostí. Hraček a pomůcek na dětský rozvoj je v dnešní době dostupné velké množství a rodiče je mohou využít dle doporučení odborníků, zájmů dítěte ale i podle svých finančních možností (<https://www.trihorse.cz/finger-car-classic/>). Všechny hračky lze najít na webové stránce (<https://www.agatinsvet.cz/hry-a-hracky-dle-veku/>).

V rámci zhodnocení souboru cvičení vytvořených autorkou je potřeba zmínit fakt, že cvičení samotná jsou koncipována tak, že mohou být použitelná pro jakékoliv dítě se sluchovým postižením a vždy se mu na míru podle jeho potřeb upraví. Autorka se snažila cvičení vytvořit tak, aby byla co nejjednodušší na přípravu, finančně co nejméně náročné, časově optimální, jednoduché a realizovatelné za běžných podmínek. Všechna cvičení jsou u sebe, rodič se tedy může zaměřovat střídavě na oblast, kterou aktuálně chce rozvíjet. Při srovnání jiných příruček byla autorčina práce vedena snahou o komplexní ráz zaměřující se na celkový rozvoj dítěte.

Závěr

V bakalářské práci se autorka snažila připomenout mimořádný význam sluchu jako smyslového orgánu. Snažila se popsat dopad jednotlivých stupňů sluchových postižení na vývoj osobnosti člověka i přiblížit jednotlivé komunikační systémy osob se sluchovým postižením.

Díky vlastní zkušenosti při výchově a péči neslyšícího bratra se autorka snažila zamyslet v praktické části nad možnostmi rozvoje dítěte se sluchovým postižením, aby co nejvíce byla v přirozených podmínkách rozvíjena jeho osobnost, dovednosti a předpoklady, snažila se zamyslet nad cvičeními pro reedukaci sluchu i řeči.

Cílem práce tedy bylo připomenout čtenáři důležitost funkce sluchového orgánu, vytvořit soubor cvičení, která by byla realizovatelná hravou i nenáročnou formou a napomoci tak k návyku pravidelné reedukace v domácích podmínkách, realizaci pak prakticky ověřit i snažit se popsat přínosnost pro konkrétní dítě s ohledem na jeho individuální dispozice. Největším přínosem práce je skutečnost, že cvičení realizovaná autorkou rodiče dětí se sluchovým postižením v praxi opravdu využívají.

Včasná a pravidelná reedukace sluchu a nácvik řečových dovedností může nezpochybnitelně zásadním způsobem ovlivnit kvalitu komunikace člověka se sluchovým postižením, vždy je však třeba vnímat osobnost jedince se sluchovým postižením především v širších souvislostech.

Budoucí úspěšnost každého jednotlivce závisí na mnoha faktorech, třeba na výkonu rozumových schopností i kvalitě verbálních dovedností, ale podmínkou pro prožití kvalitního života je především schopnost přijmout život i daným postižením, najít své uplatnění profesní, a především dokázat žít ve společenství lidí s pocitem bezpečí a celkového přijetí. A právě výchova v rodině, ve které dítě svým blízkým rozumí, učí se samostatnosti i odolnosti vůči stresu, může v budoucnu darovat do života radost, optimismus a spokojenost, i člověku se sluchovým postižením.

Seznam literatury

1. Agátin svět. 2021. [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <<https://www.agatinsvet.cz/hry-a-hracky-dle-veku/>>.
2. BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. 2012. *Komunikace dětí předškolního věku*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3008-0.
3. Centrum pro dětský sluch, Tamtam, o. p. s. 2021. Raná péče. [online]. [cit. 2021-02-14]. Dostupné z: <<https://www.tamtam.cz/co-delame/rana-pece/>>.
4. Centrum pro dětský sluch, Tamtam, o. p. s. 2021. Raná péče. [online]. [cit. 2021-04-21]. Dostupné z: <<https://www.tamtam.cz/hrajeme-si/>>.
5. DRŠATA, Jakub, Radan HAVLÍK a Viktor CHROBOK. 2015. *Foniatrie – sluch*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Tobiáš. ISBN 978-80-7311-159-5.
6. KUTÁLKOVÁ, Dana a kol. 1999. *Dyslalie – metodika reedukace*. 1. vyd. Praha: SEPTIMA. ISBN 80-7216-100-8.
7. HERDOVÁ, Stanislava. 2004. *Vyšetřování sluchu u dětí*. *Pediatric pro praxi*. [cit. 14. dubna 2021]. Dostupné na <https://www.pediatricpropraxi.cz/pdfs/ped/2004/04/13.pdf>
8. HLOŽEK, Zdeněk. 2012. *Základy audiologie pro speciální pedagogy*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 978-80-244-3436-0.
9. HOFMANOVÁ, Marta. 2008. *Audiometrie v ORL ordinaci: diagnostika sluchových poruch*. Brno.
10. HORÁKOVÁ, Radka. 2012. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0084-0.
11. HRUBÝ, Jaroslav. 1999. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. 1. díl. 2. vyd. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených. ISBN 80-7216-096-6.
12. idetskýsluch. 2019. *Sluchadla a my*. [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <<https://www.idetskýsluch.cz/kompenzace/sluchadla/sluchadla-a-my/>>.
13. JANOTOVÁ, Naděžda. 1996. *Reedukace sluchu sluchově postižených dětí v předškolním věku*. 1. vyd. Praha: SEPTIMA. ISBN 80-85801-90-6.
14. JANOTOVÁ, Naděžda. 1996. *Rozvíjení zrakového vnímání a odezírání sluchově postižených dětí*. 1. vyd. Praha: SEPTIMA. ISBN 80-85801-84-1.
15. JANOTOVÁ, Naděžda. 1999. *Odezírání u sluchově postižených*. 1. vyd. Praha: SEPTIMA. ISBN 80-7216-82-6.

16. JURKOVIČOVÁ, Petra, Eva MARTÍNKOVÁ a Adéla HANÁKOVÁ. 2010. *Komunikace a lidé se smyslovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2649-5.
17. KAŠPAR, Zdeněk. 2008. *Technické kompenzační pomůcky pro osoby se sluchovým postižením*. 2.. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 978-80-87218-15-0.
18. KLENKOVÁ, Jiřina. 2006. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. 1. vydání. Praha: Grada. ISBN 80-247-1110-9.
19. KOSINOVÁ, Barbora. 2008. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina – kultura neslyšících*. 2. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, o. s., 978-80-87153-94-9.
20. KRAHULCOVÁ, Beáta. 2002. *Komunikace sluchově postižených*. 2. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0329-2.
21. KRAHULCOVÁ, Beáta. 2014. *Komunikační systémy sluchově postižených*. 1. vyd. Praha: Beakra. ISBN 978-80-903863-2-7.
22. KUTÁLKOVÁ, Dana. 2010. *Vývoj řeči krok za krokem*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3080-6.
23. LECHTA, Viktor. 2002. *Symptomatické poruchy řeči u dětí*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-572-5.
24. LUDÍKOVÁ, Libuše, Zdeňka KOZÁKOVÁ a kol. 2012. *Specifika komunikace s osobami se speciálními vzdělávacími potřebami*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3094-2.
25. MALEČKOVÁ, Monika. 2009. *Komunikační dovednosti*. [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <<http://www.softskills.wz.cz/html/komunikacni.html>>.
26. MOTEJZÍKOVÁ, Jitka a kol. 2009. *Kochleární implantáty: rady a zkušenosti*. Praha: Federace rodičů a přátel sluchově postižených. ISBN 978-80-86792-23-1.
27. MRÁZKOVÁ, Eva, Jiří MRÁZEK a Marie LINDOVSKÁ. 2006. *Základy audiologie a objektivní audiometrie: medicínské a sociální aspekty sluchových vad*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Zdravotně sociální fakulta. 80-7368-226-5.
28. PETRUCHOVÁ, Eliška. Logo – sešit. Kroměříž: Print
29. PIPEKOVÁ, Jarmila, et al. 2010. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3. vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-198-0.

30. POTMĚŠIL, Miloš. 2003. *Čtení k surdopedii*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. 80-244-0766-3.4.
31. PULDA, Miloš. 1994. *Surdopedie se zaměřením na raný a předškolní věk*. 1. vyd. Brno: Vydavatelství MU. ISBN 80-210-0476-2.
32. PŮSTOVÁ, Zuzana. 1997. *Psychomotorický vývoj sluchově postižených dětí v předškolním věku*. 1. vyd. Praha: SEPTIMA. ISBN 80-7216-022-2.
33. ROUČKOVÁ, Jarmila. 2011. *Cvičení a hry pro děti se sluchovým postižením: praktické návody a důležité informace*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-932-3.
34. RŮŽIČKOVÁ, Kamila. 2014. *Vybrané kapitoly z tyflopédie a surdopedie nejen pro speciální pedagogy*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-424-3.
35. SOURALOVÁ, Eva. 2005. *Surdopedie I*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-1007-9.
36. SOURALOVÁ, Eva. 2005. *Surdopedie II*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-1008-7.
37. SOURALOVÁ, Eva a Jiří LANGER. 2005. *Surdopedie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-1084-2.
38. SOVÁK, Miloš. 1981. *Uvedení do logopedie*. 2. vyd. Praha: SPN.
39. SOVÁK, Miloš a kol. 2000. *Defektologický slovník*. 3. vyd. Jinočany: H & H Vyšehradská, s. r. o. ISBN 80-86022-76-5.
40. STRNADOVÁ, Věra. 1995. *Jaké je to neslyšet*. 1. vyd. Praha: Česká unie neslyšících.
41. STRNADOVÁ, Věra. 2002. *Úvod do surdopedie*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7083-564-8
42. SVOBODOVÁ, Karla. 1997. *Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem*. 1. vyd. Praha: SEPTIMA. ISBN 80-7216-002-8.
43. Trihorse.cz. 2021. *Finger car classic*. [online]. [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <<https://www.trihorse.cz/finger-car-classic/>>.
44. VANĚČKOVÁ, Vlasta. 1996. *Procvičování prostorové orientace sluchově postižených dětí*. 1. vyd. Praha: SEPTIMA. ISBN 80-85801-92-2
45. VANĚČKOVÁ, Vlasta. 1996. *Příprava na čtení sluchově postižených dětí v předškolním věku*. 1. vyd. Praha: SEPTIMA. ISBN 80-85801-82-5.
46. VANĚČKOVÁ, Vlasta. 1996. *Výchova řeči sluchově postižených dětí v předškolním věku*. 1. vyd. Praha: SEPTIMA. ISBN 80-85801-83-3.
47. VÁGNEROVÁ, Marie. 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4. Vyhláška č.72/2005 Sb., o poskytování

- poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. [online]. 2005 [cit. 2021-01-22]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-72#prilohy>>.
48. VYŠTEJN, Jan. 1986. *Vady výslovnosti*. 3. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p. ISBN 14-113-86.
49. Zákon č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění zákona č. 384/2008 Sb., (v úplném znění vyhlášen pod č. 423/2008 Sb.). [online]. 2008 [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-423>>.
50. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). [online]. 2004 [cit. 2021-01-22]. Dostupné z: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>>.

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – soubor cvičení zaměřených na hrubou motoriku

Příloha č. 2 – soubor cvičení zaměřených na jemnou motoriku

Příloha č. 3 – soubor dechových cvičení

Příloha č. 4 – soubor grafomotorických cvičení

Příloha č. 5 – soubor oromotorických cvičení

Příloha č. 6 – soubor cvičení zaměřených na reedukaci sluchu

Příloha č. 7 – soubor cvičení zaměřených na řečovou výchovu a zrakového rozlišování

Příloha č. 8 – hrubá motorika – Hra na zvířátka

Příloha č. 9 – hrubá motorika – Skákací panák

Příloha č.10 – řečová výchova – Které obrázky k sobě patří?

Příloha č.11 – řečová výchova – Které obrázky sem nepatří?

Příloha č. 12 – řečová výchova – Co si dnes obleču?

Příloha č.13 – řečová výchova – Hádej, co dělám

Příloha č. 14 – řečová výchova – Oblíbené jídlo

Seznam obrázků

obr.1

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Man_Doing_Warm_Up_Exercise_Cartoon.svg

obr. 2 - <https://www.vecteezy.com/vector-art/532131-cute-green-frog-cartoon-character-isolated-on-white-background>

obr. 3 - https://www.freepik.com/premium-vector/cute-green-snake-cartoon-isolated_4608440.htm

obr. 4 - https://favpng.com/png_view/mime-artist-vector-graphics-royalty-free-illustration-cartoon-png/TtTJvY4M

obr. 5 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/drum-clip-art-cartoon-vector-1504009>

obr. 6 - <https://www.shutterstock.com/search/cartoon+potato>

obr. 7 – <http://clipart-library.com/clipart/rTjKerqAc.htm>

obr. 8 - <https://hdsmileys.com/disney-cartoon-stickers/disney-princess-stickers/>

obr. 9 - <https://www.canstockphoto.com/cartoon-boy-baking-cookies-45288275.html>

obr. 10 - https://www.netclipart.com/isee/iiRmiJw_hand-high-five-cartoon/

obr. 11 - <https://travishorn.com/recreate-the-google-loading-animation-using-only-css-18b2a7febd8a>

obr. 12 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/castle-tower-icon-cartoon-style-vector-15008288>

obr. 13 - <https://www.shutterstock.com/search/chestnut+cartoon>

obr. 14 - <https://www.canstockphoto.com/number-2-two-educational-card-60116249.html>

obr. 15 - <https://www.pngegg.com/en/png-blhop>

obr. 16 - <https://stock.adobe.com/cz/search?k=cartoon%20telescope>

obr. 17 - https://fr.freepik.com/vecteurs-premium/oie-dessin-anime-fond-blanc_7298096.htm

obr. 18 - <https://www.shutterstock.com/cs/image-vector/young-woman-taking-deep-breath-1437735194>

obr. 19 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/comic-cartoon-bubble-blower-vector-6963645>

obr. 20 - <https://cz.pinterest.com/pin/552253973056908575/>

obr. 21 - <https://www.vectorgrove.com/royalty-free-vector-image/25871568/candle-cartoon-for-christmas-design-isolated-on-white-background.html>

obr. 22 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/cartoon-happy-cartoon-cow-vector-7353830>

obr. 23 - <https://cz.pinterest.com/pin/642255596839052458/>

obr. 24 - <https://www.pinterest.at/pin/297378381644671536/>

obr. 25 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/yarn-ball-toy-for-cat-icon-cartoon-style-vector-11792095>

obr. 26 - https://www.vhv.rs/viewpic/ihobhoo_cartoon-honey-bee-clip-art-cartoon-honey-bee/

obr. 27 - <http://clipart-library.com/cartoon-flower.html>

obr. 28 - <https://dlpng.com/png/6436925>

obr. 29 - https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Fpining.com%2Foriginals%2F87%2F16%2Ff3%2F8716f3505ddd72ba4c4be88e9f92dc87.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.pinterest.com%2Fpin%2F401805597995895022%2F&tbnid=WAdfx17_sTzpAM&vet=10CBUQxiAoBGoXChMI0Pr298y87wIVAAAAAB0AAAAAEAc..i&docid=myYzdp89lvmgIM&w=600&h=767&itg=1&q=sneaker%20paper%20shoe%20template&ved=0CBUQxiAoBGoXChMI0Pr298y87wIVAAAAAB0AAAAAEAc

obr. 30 - <https://cz.pinterest.com/pin/406801778845955798/>

obr. 31 - https://pngtree.com/freepng/cute-chicken-cartoon-illustration_5354745.html

obr. 32 - <https://www.cosmopolitan.com/uk/entertainment/news/a31721/what-emojis-mean-definitions-japanese/>

obr. 33 - <https://cz.pinterest.com/pin/449867450252397563/>

obr. 34 - https://www.email.cz/download/k/1aXBW87kPSOW-eGvOyyI_kK7Tpma2zvVcqGakK3wN6CaWEsSbJXu7hhP4tEk2-

5dAWf66Q0/ERAL_ejercicios%20repaso%20audici%C3%B3n%20y%20lenguaje%20%281%29.pdf

obr. 35 - https://www.freepik.com/premium-vector/cute-horse-cartoon_3158386.htm

obr. 36 - <https://cz.pinterest.com/pin/1125968640805384/>

obr. 37 - <https://www.123learning.co.uk/bead-strings/>

obr. 38 - <https://icon-icons.com/icon/box/126495>

obr. 39 - <https://pnghut.com/png/kvKYfpJs2S/electronic-keyboard-computer-digital-piano-musical-black-and-white-cartoon-transparent-png>

obr. 40 - <https://cz.pinterest.com/pin/522276888008431308/>

obr. 41 - <https://illustoon.com/?id=2967>

obr. 42 - <https://cz.pinterest.com/pin/418764465331214784/>

obr. 43 - <https://pngtree.com/so/vector-doll>

obr. 44 - <https://www.dreamstime.com/stock-illustration-red-cartoon-toy-car-white-background-d-rendering-image67284187>

obr. 45 - <https://www.fiverr.com/luiza98/do-animal-dog-cat-pet-illustration-cartoon-caricature>

obr. 46 - <https://www.pinterest.com.au/pin/587508713877625545/>

obr. 47 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/furniture-table-cartoon-vector-25090021>

obr. 48 - <https://www.amazon.in/Simple-Futbol-Soccer-Cartoon-Sticker/dp/B07H7CP63V>

obr. 49 - <https://www.cleanpng.com/png-clip-art-knit-cap-beanie-hat-openclipart-winter-hat-6302599/>

obr. 50 - <https://www.shutterstock.com/search/cash+register+cartoon>

obr. 51 - <https://cz.depositphotos.com/vector-images/body-parts-cartoon.html?qview=201930744>

obr. 52 - <https://cz.depositphotos.com/vector-images/body-parts-cartoon.html?qview=201930732>

obr. 53 - https://www.pngkey.com/detail/u2q8o0y3t4u2w7e6_person-doing-the-dishes-royalty-free-vector-clip/

obr. 54 - <https://www.hiclipart.com/free-transparent-background-png-clipart-dhema>

obr. 55 - <https://www.vecteezy.com/vector-art/553109-cartoon-carrot-vegetable>

obr. 56 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/happy-elephant-cartoon-vector-13582670>

obr. 57 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/eagle-cartoon-vector-5167892>

obr. 58 - https://www.freepik.com/premium-vector/cute-cat-cartoon-sitting_9036877.htm

obr. 59 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/funny-angry-cartoon-brown-grizzly-bear-paws-raised-vector-26847029>

obr. 60 - <https://www.cleanpng.com/png-vector-graphics-monkey-clip-art-portable-network-g-7045383/download-png.html>

obr. 61 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/mouse-cartoon-vector-22269796>

obr. 62 - <http://clipart-library.com/clipart/rTjKERqAc.htm>

obr. 63 - https://www.pngitem.com/middle/xTTTTJ_cup-of-milk-cartoon-hd-png-download/

obr. 64 - <https://www.shutterstock.com/search/children+shoes+cartoon>

obr. 65 - <https://webstockreview.net/explore/sock-clipart-animated/>

obr. 66 - <https://www.pinterest.es/pin/28991991339566526/>

obr. 67 - <https://www.cleanpng.com/png-padlock-clip-art-2093972/>

obr. 68 - <https://www.shutterstock.com/search/cartoon+keys>

obr. 69 - <https://www.cleanpng.com/png-cartoon-baby-crawling-crawling-child-animation-7495259/>

obr. 70 - <https://www.pngwing.com/en/free-png-pewtv>

obr. 71 - https://www.freepik.com/premium-vector/cute-cartoon-hen-isolated-white-background_7114929.htm

obr. 72 - <https://cz.pinterest.com/pin/519039925809126079/>

obr. 73 - <https://cz.pinterest.com/pin/726135139896723687/>

obr. 74 - <https://www.istockphoto.com/vector/vector-cartoon-classic-denim-jacket-gm1205564846-347338401>

obr. 75 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/closed-book-cartoon-symbol-icon-design-beautiful-vector-23998966>

obr. 76 - <https://www.cleanpng.com/png-t-shirt-clip-art-clothing-image-6864080/>

obr. 77 - <https://www.istockphoto.com/illustrations/potato>

obr. 78 - <https://www.cleanpng.com/png-banana-fruit-clip-art-banana-leaves-692754/>

obr. 79 - <https://www.shutterstock.com/cs/search/cartoon+tomato>

obr. 80 - <https://www.pngwing.com/en/free-png-bobew>

obr. 81 - <https://www.easylinedrawing.com/how-to-draw-a-cartoon-car-step-by-step/>

obr. 82 - <https://illustoon.com/?id=4934>

obr. 83 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/airplane-flight-cartoon-vector-22448621>

obr. 84 - <https://cz.pinterest.com/pin/429882726932799060/>

obr. 85 - <https://www.cleanpng.com/png-fork-spoon-flatware-cliparts-111672/preview.html>

obr. 86 - https://pngtree.com/freepng/orange-juice-cartoon-drink_4710254.html

obr. 87 - <https://www.shutterstock.com/cs/search/cartoon+flower>

obr. 88 - https://favpng.com/png_view/water-glass-glass-water-drink-cup-png/iEL7b5tU

obr. 89 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/cartoon-cup-tea-isolated-on-white-background-vector-19728226>

obr. 90 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/wooden-chair-cartoon-vector-31449028>

obr. 91 - <https://www.shutterstock.com/search/cartoon+bed>

obr. 92 - <https://www.shutterstock.com/cs/search/lamp+cartoon>

obr. 93 - https://www.123rf.com/photo_130400007_stock-vector-vector-cartoon-blue-down-jacket-illustration-with-snowflake-logo.html

obr. 94 - <https://pngio.com/images/png-a1305242.html>

obr. 95 - <https://www.shutterstock.com/search/scarf+cartoon>

obr. 96 - <https://www.canstockphoto.com/winter-shoes-icon-cartoon-style-40687691.html>

obr. 97 - <https://www.shutterstock.com/cs/image-vector/doodle-icon-panties-vector-illustration-499979959>

obr. 98 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/cartoon-pink-down-jacket-vector-29564614>

obr. 99 - <https://www.psidiagnosticins.com/sweater-cartoon>

obr. 100 - <https://www.pngegg.com/en/png-nyapl>

obr. 101 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/cartoon-white-mens-underwear-male-briefs-vector-29566672>

obr. 102 - <https://flyclipart.com/clothes-dirndl-skirt-pleated-skirt-purple-color-skirt-skirt-icon-skirt-png-312171>

obr. 103 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/iron-cartoon-vector-1842666>

obr. 104 - https://www.pngkey.com/detail/u2w7i1e6i1q8a9y3_wooden-spoon-png-image-cartoon-wooden-spoon-png/

obr. 105 - <https://www.pngwing.com/en/free-png-zdjgx>

obr. 106 - <https://www.cleanpng.com/png-broom-download-clip-art-floor-vector-1268746/download-png.html>

obr. 107 - <https://clipartart.com/categories/washing-window-clipart.html>

obr. 108 - <https://www.shutterstock.com/search/watering+can+cartoon>

obr. 109 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/vacuum-cleaner-icon-in-cartoon-style-isolated-on-vector-12908016>

obr. 110 - <https://www.cleanpng.com/png-rolled-oats-cereal-whole-grain-oatmeal-oatmeal-893147/>

obr. 111 - <https://wdrfree.com/stock-vector/soil-worm>

obr. 112 - <https://www.cleanpng.com/png-kefir-milk-bowl-tibicos-breakfast-cereal-3004869/>

obr. 113 - https://www.kindpng.com/imgv/imRxTT_check-out-lawn-care-tips-cartoon-grass-vector/

obr. 114 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/funny-bear-cartoon-vector-16309446>

obr. 115 - <https://www.vectorstock.com/royalty-free-vector/appetizing-meat-pork-icon-cartoon-style-vector-10071159>

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Ústav speciálněpedagogických studií

Soubor praktických cvičení zaměřených na rozvoj osobnosti dítěte se
sluchovým postižením a jeho komunikace

Autorkou cvičení je Alžběta Pokorná, která je vytvořila v rámci bakalářské
práce

Olomouc 2021

Hrubá motorika

Rozvička – protahovací cvikyž

- Zdroj: vlastní námět autorky
- Motivace: výlet v lese, vítání jara
- Postup: Nejprve se protáhneme, otáčíme hlavu střídavě na všechny strany. Protáhneme taky ramena, kroužíme s nimi oběma směry, nezapomeňme na ruce, natahujeme se do výšky, napodobujeme let ptáků, zvedáme těžký kámen. Ohneme se k zemi, protáhneme nohy. Skáče jako žába. Nakonec celé tělo protřepeme a uvolníme svaly.

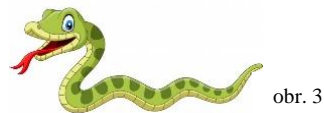
Hra na zvířátka

- Zdroj: inspirace autorky při plnění praxe v MŠ
- Pomůcky: obrázky zvířat, které budou předváděna
- Motivace: Jaká znáš zvířátka? Předvedeme si je.
- Postup: žába – dřepneme si a skáče, kočka – hrbíme záda nahoru a dolů, myš – dáme ruce před pusku a napodobíme čumák, pes – vyplazený jazyk, předstíráme očíhávání, medvěd – pomalá chůze se zvednutýma rukama, pták – rukama napodobujeme křídla, had – plazení po zemi, opice – skáče, přitom se drbeme na hlavě, slon – napodobujeme chobot
- Viz. příloha 8

Protahování s hadem

- Zdroj: inspirace autorky při plnění praxe v MŠ
- Pomůcky: švihadlo, větší prostor nejlépe na koberci
- Motivace: Víš, jak vypadá had? Bojíš se ho? Jak se had pohybuje? Co udělá, když se bojí?
- Postup: Na začátku napodobujeme vlnitý pohyb hada. Dále se můžeme stočit do klubíčka, natahovat co nejvíce do dálky. Nakonec se projdeme s dítětem po natáhnutém lanu/švihadlu. Dítě by mělo co nejméně šlapat vedle, pozici lana můžeme různě upravovat.

Mimovo divadlo

- Zdroj: vlastní námět autorky
- Pomůcky: obrázek mima, volný prostor k pohybu
- Motivace: Povím ti, kdo je mim. Je to taková milá postava, která hraje divadlo. Zkusíme si na mima zahrát.
- Postup: Mim se postaví a protřepe celé tělo od hlavy až po nohy. Protáhne se na obě strany. Rozehřeje si tváře. Nasadí si paruku. Upraví motýlek. Udělá dva dřepy. Vzpírá činky. Háže balónem. Točí kruhem okolo břicha. Motá lano a chytá býka. Udělá holubičku. Běhá na místě. Zamává.

Hra s bubínkem

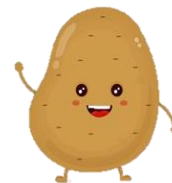
obr. 5

- Zdroj: zkušenost autorky při výchově neslyšícího bratra
- Pomůcky: bubínek, palička, volný prostor
- Motivace: Bubínek je náš kamarád. Vždy nás rozveselí. Pojď si s ním zahrát.
- Postup: Nejdřív si s bubínkem hrajeme, dítě poté dle rytmu pochoduje po místnosti. Když bude hrát pomalu, tak půjde dítě pomalým tempem, když rychle, tak rychlým. Když přestane bubínek bubnovat, dítě se zastaví, poté se zase rozejde. Dítě může tleskat zároveň s bubínkem, tleskat může rukama, také na stehna, na ramena. Bubnování doprovázíme jednoduchým říkadlem, písničkou.

Bramborové říkadlo

- Zdroj: <https://www.promaminky.cz/rikadla-a-basnicky/ostatni-25/koulela-se-ze-dvora-726>
- Motivace: Znáš tuto básničku? Naučíme se ji spolu. K tomu si zacvičíme. Bude se ti líbit.
- Postup: Básničku nejprve řekneme celou nahlas, vysvětlíme si o čem je, aby ji dítě pochopilo. Postupně ji společně opakujeme. Přidáme pohyby.

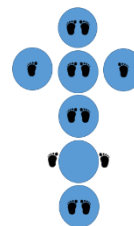
Koulela se ze dvora, - motáme klubíčko
takhle velká brambora. - rozpažíme ruce
Neviděla, neslyšela, - zakryjeme si oči, uši
spadla na ni závora. - z rozpažení tleskneme rukama o sebe
Kam koukáš, ty závoro? - máme zdvižený ukazováček a hrozíme
Na tebe, ty bramboro! - ukazujeme ukazováčkem na dítě
Kdyby tudy projel vlak, - skrčíme ruce k tělu a napodobujeme pohyb vlaku
byl by z tebe bramborák. – tleskneme rukama k sobě

obr. 6

Skákací panák

- Zdroj: inspirace autorky při plnění praxe
- Pomůcky: papíry, lepicí páska, černá fixa, předloha nohy-šlapky
- Příprava: Nejprve si nakreslíme a vystříháme 7 stejně velkých papírových kol (počet je libovolný), které potom přilepíme páskou k zemi. Dovnitř kola nakreslíme podle šablony fixou šlapku nohy, popřípadě si můžeme šlapku vytisknout a přilepit. Nejjednodušší variantou je nakreslení panáka křídami na zem.
- Postup/motivace: Dítě skáče podle na panákovi podle pokynů šlapky – skočí buď dovnitř kola, ven z kola a/nebo skočí pouze na jednu nohu. Na konci se otočí a skáče zase nazpět. Taktiku může dítě měnit a skákat podle nálady.
- Viz. příloha 9

obr. 7

Jemná motorika

Popelka

- Zdroj: vlastní námět autorky
- Pomůcky: fazole, těstoviny, hrách
- Motivace: Viděl jsi pohádku o Popelce? Zkusíme si ji zopakovat. Na Popelku si zahrajeme.
- Postup: Nasypeme dohromady do velké mísy fazole, těstoviny a čočku. Teď je musíme roztřídit do misek, stejně jako musela Popelka. My to zvládneme tak, jako ona.

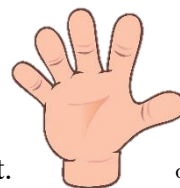
Pečení

- Zdroj: vlastní námět autorky
- Pomůcky: listové těsto, vejce, trouba na pečení
- Příprava: Rozválíme si listové těsto, rozmícháme vajíčko na potřeni, poté dáme péct do trouby na 10.15 minut při 200°C
- Motivace: Já mám velký hlad, zkusíme si něco upéct. Upečeme také tátovi. To bude překvapení!
- Postup: Z těsta vytváříme různé tvary, například žížaly, šneky, cokoliv bude dítě chtít.

Prstová rozcvička

- Zdroj: inspirace autorky při plnění praxe
- Motivace: Prsty jsou naši důležití pomocníci. Pojdme si je procvičit.
- Postup: Ruce pořádně protřepeme. Zatneme pak ruce v pěst a pak zase rozevřeme. A tak několikrát dokola. Jednotlivé prsty pak zvedneme jen po druhém. Potom prsty „skamarádíme“, každý prst se těch ostatních dotkne. Prsty můžeme dát k sobě, budou spolu bojovat.

Míčková míchanice

- Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/120612096258584729/>
- Pomůcky: plato od vajec (s velkým počtem jamek), barevné míčky, karty s barevnými vzory
- Motivace: Míčky jsou různě barevné, zkus s nimi něco vytvořit.
- Postup: Nachystáme si plato od vajec a kartu, na které bude nakreslený vzor-jednoduchá předloha (barevné tečky, podle kterých dítě poskládá míčky do plata). Karty můžeme vybírat/vyrábět podle obtížnosti a možností dítěte.

Modelové věže

- Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/150941024995348711/>
- Pomůcky: plastelína/polystyrén, špejle/brčka, těstoviny/cereálie
- Motivace: Postav vlastní věž do svého města.
- Postup/motivace: Vezmeme větší kus plastelíny a přimačkáme ho ke stolu. Do něj zapíchneme několik delších špejlí. Na špejle budeme navlékat barevné těstoviny. Postavíme tak vysokou věž do našeho města.

obr. 12

Skládačka

- Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/9781324174480013/>
- Pomůcky: kaštiny, papír, lepidlo
- Postup/motivace: Připravíme si kaštiny, těstoviny, ořechy či jakýkoliv materiál. Na papírové karty si nakreslíme kaštiny do různých tvarů. Podle obrázku na kartě pak skládáme obrázek z kaštanů na papír.

obr. 13

Prstové skákání

- Zdroj: <https://www.facebook.com/Dovadenik/posts/138132128047956>
- Pomůcky: papír, fixy
- Postup: Nakreslíme na papír malá a velká kolečka. Dítě bude po nich skákat prsty, když budou dvě malá kolečka u sebe, vloží do každého jeden, když budou od sebe daleko, prsty se rozevrou.

obr. 14

Pískové překvapení:

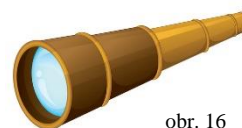
- Zdroj: vlastní námět autorky
- Pomůcky: písek/mouka/hlína, různé předměty denní potřeby
- Postup: Nejprve si předměty, které bude dítě hledat ukážeme a popovídáme si o nich. Poté je schováme do nádoby s pískem. Dítě dostane instrukce, že když najde nějaký předmět, musí nejdřív poznat, co to je a pojmenovat (s oporou-vytleskáváním).

obr. 15

Gumičkový dalekohled

- Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/140315344631020340/>
- Pomůcky: barevné gumičky, rulička od toaletního papíru/papírových utěrek, fixy
- Postup: Na ruličku si namalujeme fixou barevné proužky. Na každý proužek poté podle jeho barvy navlékneme stejně barevnou gumičku. Vznikne nám krásný pestrobarevný dalekohled.

obr. 16

Hladová husa

- Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/859554278878737290/>
- Pomůcky: papír, pastelky, lepidlo, kukuřice/semínka/drobky chleba
- Motivace: Husa má veliký hlad, nakrmíme ji?
- Postup: Na bílý papír si nakreslíme nebo vytiskneme obrázek husy. K ní pak uděláme klikatou čáru. Na zvýrazněnou čáru nalepíme pro husu potravu, například čočku, těstoviny.

obr. 17

Dechová cvičení

Dýchací rozcvička

- Zdroj: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/P/1558/DYCHAME-A-CVICIME-SE-ZVIRATKY.html/>
- Pomůcky: peříčko/papír
- Motivace: Ukážeme si správný nádech a výdech.
- Postup: S dítětem si nejprve nacvičíme správný nádech a výdech. Dítě si může správnost dýchání kontrolovat hmatem na své ruce. Použít můžeme peříčko, papírovou kuličku, na kterou bude dítě foukat a koordinovat dech.

obr. 18

obr. 19

Bublifuková zábava

- Zdroj: <https://www.ms-chuchle.cz/dechova-cviceni>
- Pomůcky: bublifuk
- Postup/motivace: Připravíme si bublifuk. Nejdřív se nadechneme a zkusíme si párkrát do bublifuku vydechnout. Poté se zhluboka nadechneme a pomalým výdechem se snažíme vyrobit co největší bublinu. Můžeme to zkusit i naopak krátkým a silným výdechem vyrážet do bublifuku. Vydechovat zkusíme i velice jemně a slabě po co nejdelší dobu.

obr. 20

Sněhová vánice

- Zdroj: vlastní inspirace autorky při plnění praxe v MŠ
- Pomůcky: bílý papír, stůl
- Motivace: Svatý Martin na bílém koni nemá dostatek síly na přivezení sněhu, musíme mu pomoci! Zkusme co nejvíce foukat na sněhové vločky, aby přišly za Martinem.
- Postup: Vezmeme si bílý papír a natrháme ho na malé kousky, které následně zmačkáme do kuliček. Ty budou představovat sněhové vločky. Rozprostřeme je po stole, dítě si stoupne na konec stolu a s hlubokým nádechem se snaží je všechny odfouknout co nejdál. Vločky si může také nasypat do dlaně a sfoukávat je pryč.

Hořící svíčka

- Zdroj: vlastní inspirace autorky při plnění praxe v MŠ
- Pomůcky: svíčka, zapalovač/sirky
- Motivace: Když máš narozeniny, tak dostaneš dort a na něm hoří svíčka. Za každý tvůj rok je jedna svíčka. Zkusíme si takovou svíčku sfouknout.
- Postup: Připravíme si svíčku, kterou zapálíme. Nejprve ji dítě zkusí sfouknout rychle, potom bude foukat pomalu a slabě, aby mu svíčka nezhasla. Zkusit může i přerušované výdechy.

obr. 21

Zvířecí zvuky

- Zdroj: vlastní inspirace autorky při plnění praxe v MŠ
- Motivace: Zvířata jsou naši kamarádi. Zkusíme si na nějaká zahrát. Víš, jaký zvuk dělá kráva, ovce, komár, kočka, pes, koza, kuře, sova a had?
- Postup: Budeme napodobovat zvuky různých zvířat. Kráva dělá bū bū, nadechneme se zhluboka a s výdechem řekneme bū bū. Dále předvádíme ovci (bé bé), komára (bz bz), kočku (mňau mňau), psa (haf haf), kozu (mé mé), kuře (píp píp), sovu (hů hů) a hada (sss)

obr. 22

Mravenečkova básnička

- Zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/859554278876545669/?fbclid=IwAR3Rw5UZ9wePWO2MXyrgYVPVGEIj8hrFPKbUBS5david4Uw9lv1AJkzvxCVo>
- Pomůcky: papír, provázek, sklenice
- Motivace: Řekneme si básničku „Dolů dolů, padá mraveneček, dělá, co může, spadl na zedeček.“
- Postup: Nejprve si ustrihneme kousek provázku, na který přivážeme kuličku z papíru. Nachystáme si skleničku s užším hrdlem. Naším úkolem bude držet provázek s kuličkou nad sklenicí, dítě bude foukat do kuličky, aby nespadla do sklenice.

obr. 23

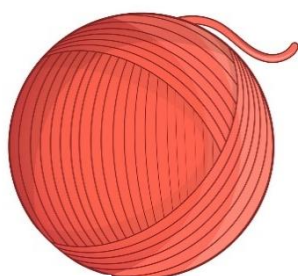
Grafomotorika

Zamotané klubíčko

- Koťátku se utrhla nit! Dokresli nit pastelkou a pořádně ho zamotej, ať si může koťátko hrát s klubíčkem (zdroj: vlastní inspirace autorky při plnění praxe)

obr. 24

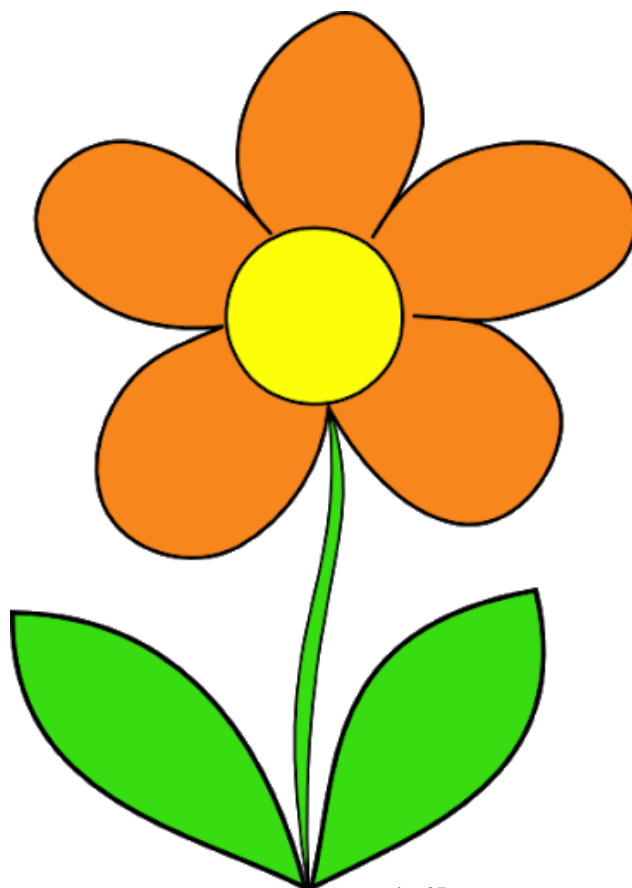
obr. 25

Včelí cestování

- Včelka má hlad a proto musí opylovat květinu. Oblet' nejdřív prstem, pak tužkou celou květinu a najdi sladký nektar. Pozor, nesmíš se dotknout květiny. To zvládneš. (zdroj: <http://vytvarena-vychova.cz/vcelka-leta-kolem-kvetu-2/>)

obr. 26

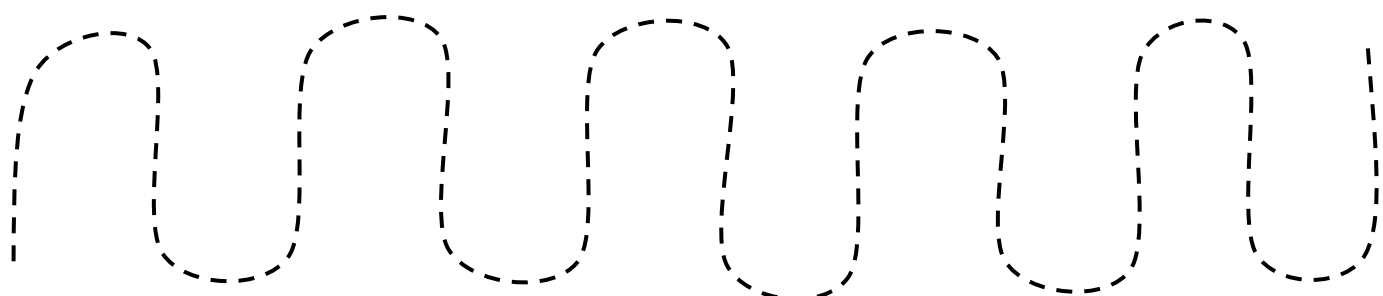
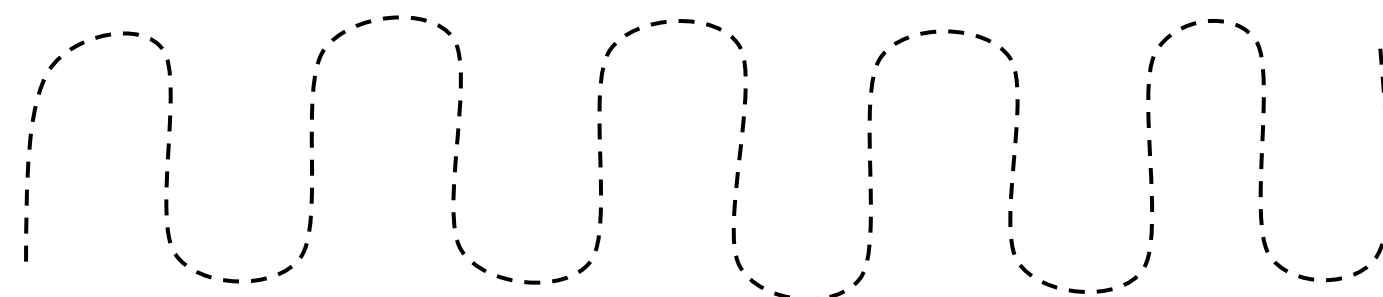
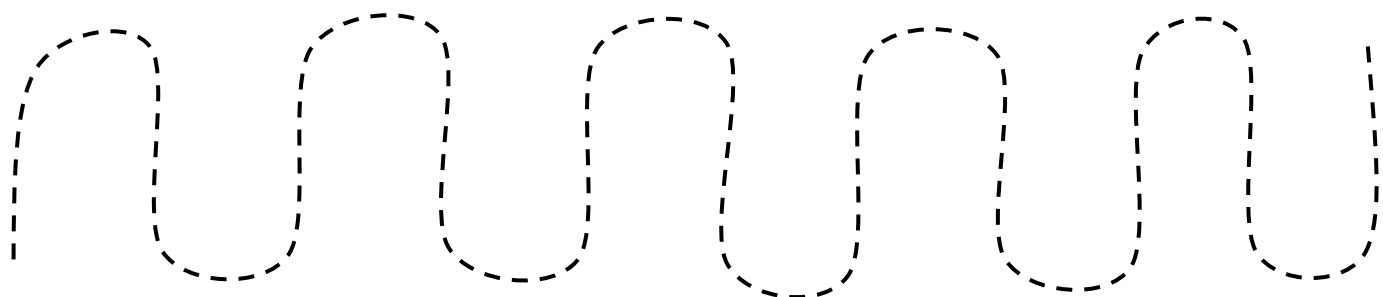
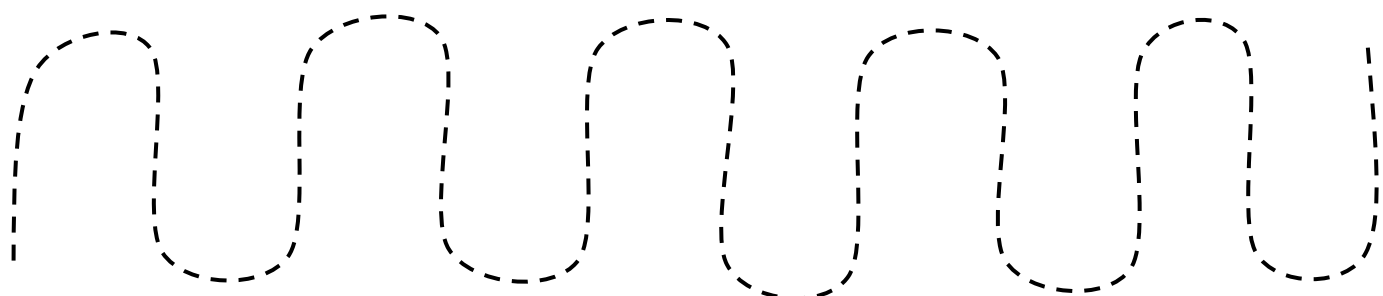
obr. 27

Rybí plavání

- Rybka plave v moři, obtáhni prostem jak plave, poté pastelkou (zdroj: vlastní inspirace autorky ze zkušenosti práce s neslyšícím bratrem).

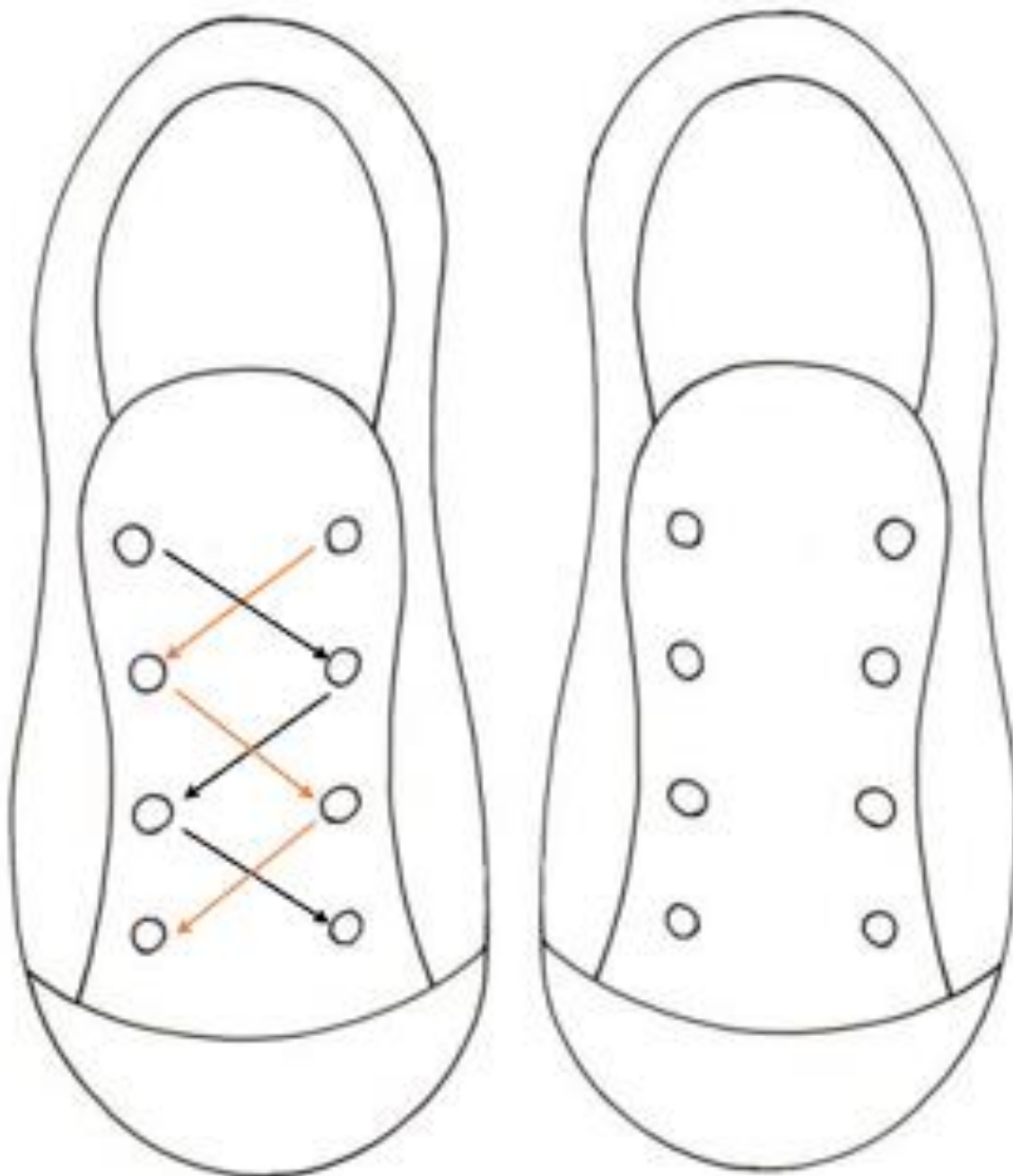

obr. 28

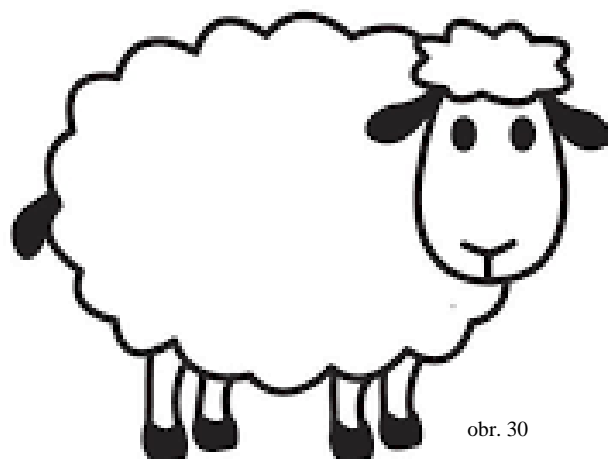
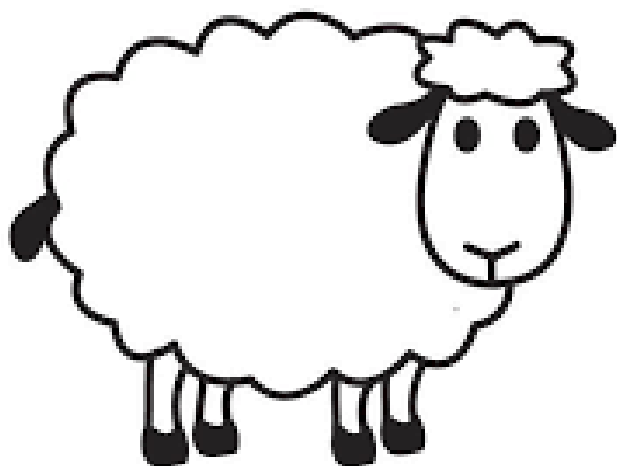
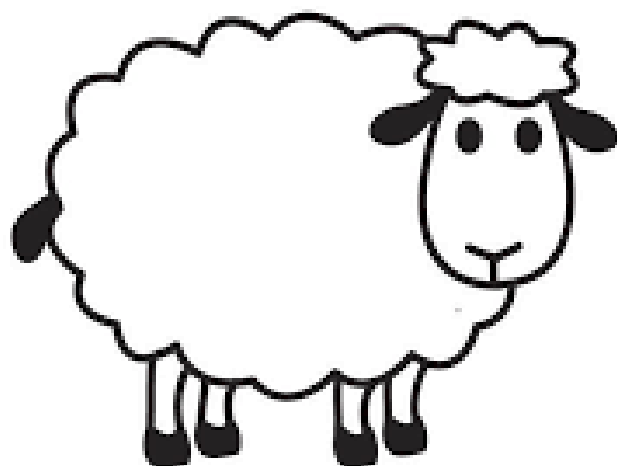
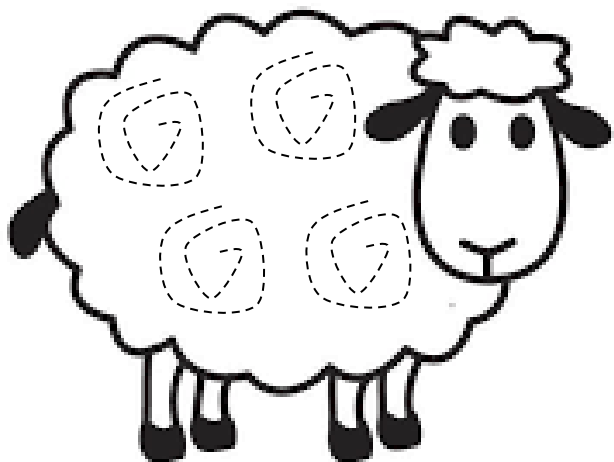
Zavazování tkaniček

- Pepíkovi se rozvázaly tkaničky, spoj je čarou z jedné dírky do druhé. Zkus každou tkaničkou namalovat jinou barvou
- (zdroj: https://www.google.com/imgres?imgurl=https%3A%2F%2Fpining.com%2Foriginals%2F87%2F16%2F3%2F8716f3505ddd72ba4c4be88e9f92dc87.jpg&imgrefurl=https%3A%2F%2Fwww.pinterest.com%2Fpin%2F401805597995895022%2F&tbnid=WAdfx17_sTzpAM&vet=10CBUQxiAoBGoXChMI0Pr298y87wIVAAAAAB0AAAAAEAc..i&docid=myYzdp89lvmgIM&w=600&h=767&itg=1&q=sneaker%20paper%20shoe%20template&ved=0CBUQxiAoBGoXChMI0Pr298y87wIVAAAAAB0AAAAAEAc)

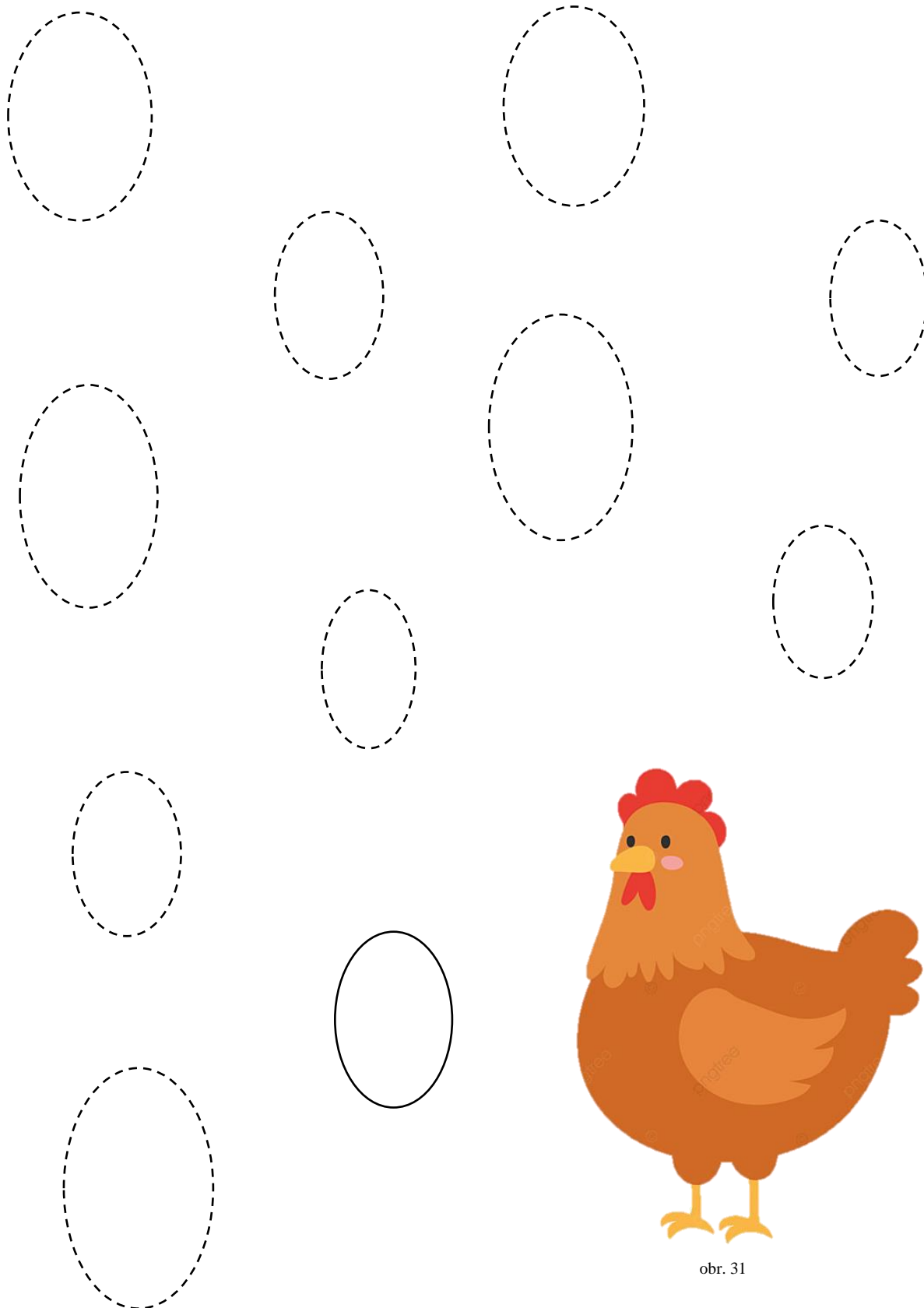
Kde má ovečka vlnu?

- Ovečku někdo ostříhal, dokresli jí krouživými pohyby vlnu, ať jí není zima
(zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/19210735898966886/>)

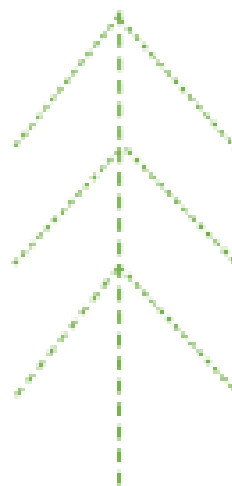
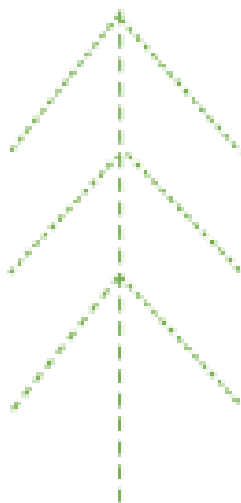
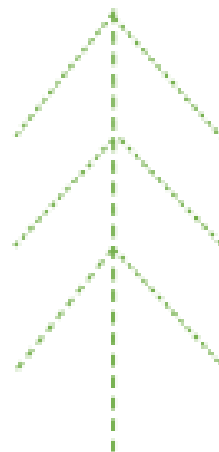
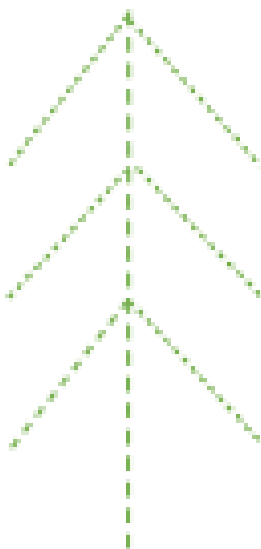
Ztracená vajíčka

- Vajíčka se ztratila slepici, obkresli všechny vajíčka a posbírej je (zdroj: inspiace autorky z <https://cz.pinterest.com/pin/468163323745741686/>)

Lesní školka

- Lesní školka potřebuje víc stromů, pomoz jí a dokresli další stromy (zdroj: <https://dum.rvp.cz/materialy/grafomotoricke-listy.html>)

Oromotorika

Smajlíková rozvička

- Každý smajlík ukazuje, jak se ten „človíček“ cítí, zkus každý smajlík napodobit (zdroj: <https://www.cosmopolitan.com/uk/entertainment/news/a31721/what-emojis-mean-definitions-japanese/>)

obr. 32

Zubař

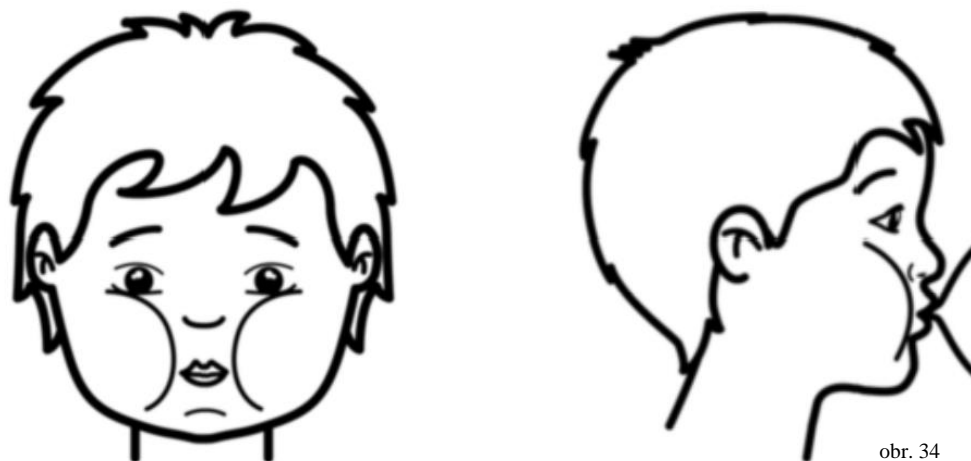
- Pan doktor - zubař ti vytrhl včera bolavý zub, kolik jich teď máš? Spočítej je, dotkni se jazykem každého zubu (zdroj: vlastní inspirace autorky při plnění praxe)

obr. 33

Dýchací rozevička

- Nejprve se pořádně nadechneme nosem a uděláme pusou bublinu. Převalujeme vzduch z jedné půlky tváře na druhou. Poté můžeme pomalu vyfukovat slabý proud vzduchu. Můžeme zkusit vydechnout silně a prudce jako když se praskne balónek (zdroj: Logo sešit – Eliška Petruchová)

obr. 34

Koníkova projížďka

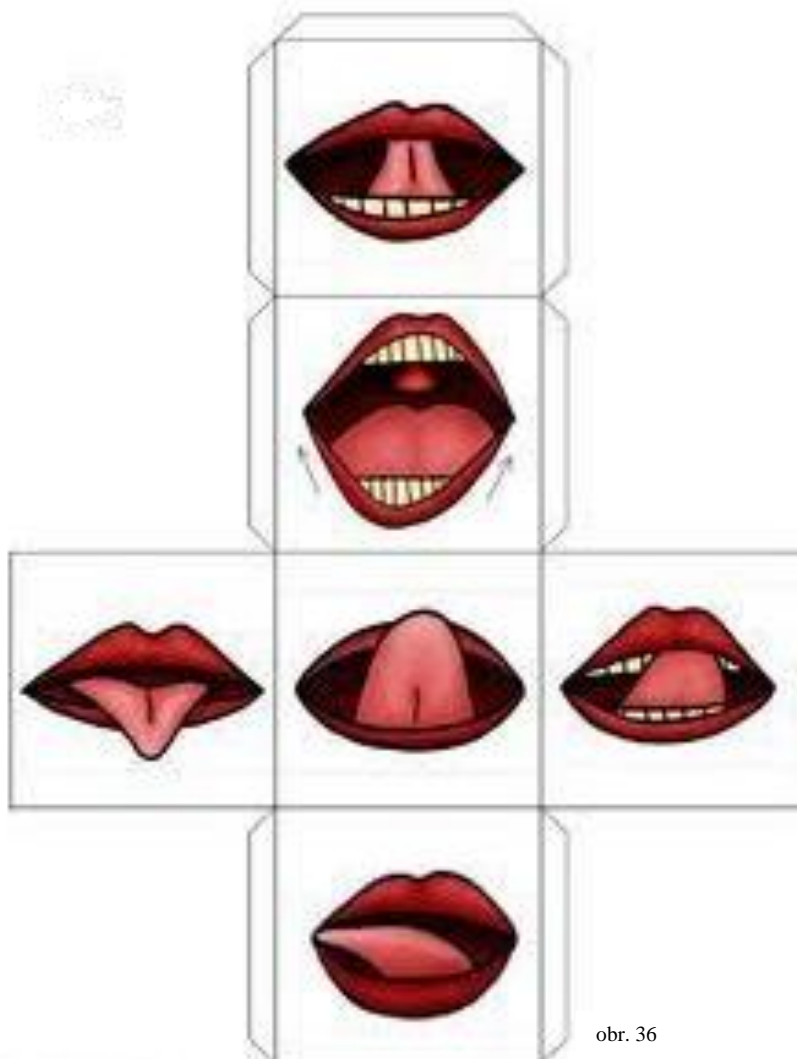
- Koník se běží po trávě, zkusíme ho napodobit. Dáme jazyk na tvrdé patro a mlaskáme o něj jazykem stejně jako koník klopýtá kopyty (zdroj: Dyslalie – metodika reedukace)

obr. 35

Skládací kostka

- Poskládej kostku a hod' s ní, a to co ti padne, jazykem pak předvedeme (zdroj: <https://cz.pinterest.com/pin/1125968640805384/visual-search/?x=10&y=10&w=206&h=268&cropSource=6>)

obr. 36

Reedukace sluchu

Korálkové poznávání

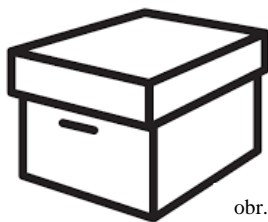
- Zdroj: Vlastní zkušenost autorky z výchovy bratra se sluchovým postižením
- Pomůcky: korálky na provázku, flétna/piano/bubínek
- Motivace: Princezna ztratila korále, pomůžeme jí je najít.
- Postup: Nejprve dítě seznámíme se určitým zvukem, například tón na piano, zobcové flétně. Poté dostane dítě do ruky provázek s korálky a otočí se k nám zády. Jeho úkolem bude posouvat korálky, dokud neuslyší domluvený zvuk, po jeho zaznění posouvá korálky dál. Cvičení můžeme pozměnit, například bude posouvat korálky při zvuku a když přestane znít, dítě se zastaví.

obr. 37

Co je v krabici?

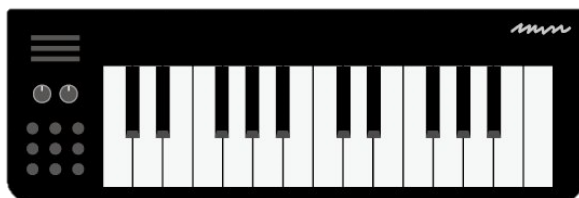
- Zdroj: Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem, Karla Svobodová, 1997
- Pomůcky: 2 krabice s víkem, kostky/lego, fazole, popcorn
- Motivace: Poslouchej, jsou ty zvuky stejné?
- Postup: Přichystáme si dvě prázdné krabice s víkem. Do jedné krabice dáme například kostky, do druhé fazole (pro dítě s těžkou sluchovou vadou zvolíme kontrastnější kombinaci, například lehký popcorn a těžké kostky) Krabici poté zavřeme, dítě posadíme před nás a zaštěřcháme oběma krabicemi po sobě. Dítě bude hádat, která krabice udělala zvuk. Cvičení můžeme obměnit tak, že dáme do obou krabic dva odlišné předměty s rozdílným zvukem. Dítě bude opět hádat a rozlišovat vydávané zvuky.

obr. 38

Klavírní hrátky

- Zdroj: Vlastní zkušenost autorky z výchovy bratra se sluchovým postižením
- Pomůcky: flétna/klávesy-piano, počítač/telefon/zvuková hračka
- Motivace: Zahrajeme si na hudebníky.
- Postup: Dítě nejprve seznámíme s vysokým tónem, který opakovaně zahrajeme, poté s nízkým. Poté se dítě otočí zády, přičemž bude mít za úkol rozeznat, jaký tón hrajeme. Cvičení můžeme ztížit a přidat množství zahráných tónů, například zahrajeme dvakrát nízký a jednou vysoký.
- Stejnou variantu můžeme použít s krátkými a dlouhými zvuky.

obr. 39

Slyšíme stejné?

- Zdroj: Reeducace sluchu sluchově postižených dětí v předškolním věku, Naděžda Janotová, 1996
- Pomůcky: bubínek, zvonek, flétna, kostky
- Motivace: Zkusíme spolu poznat, jestli slyšíme stejné zvuky.
- Postup: Nejprve dítě se zvuky všech používaných předmětů dostatečně seznámíme. Poté se k nám otočí zády a bude určovat, zda zvuky, které slyšel, byly stejné. Pomoci můžeme dítěti tak, že dostane do rukou dvě stejné hračky a pak jednou jinou. Pokud uslyší zvuky stejné, zvedne stejné hračky, pokud rozdílné, zvedne hračku druhou.

obr. 5

Počítání

- Zdroj: Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem, Karla Svobodová, 1997)
- Pomůcky: bubínek/piano-klávesy/počítač/telefon/zvuková hračka
- Motivace: Zkusíme spočítat zahrané tóny.
- Postup: Dítěti nejprve představíme zvuk, se kterým budeme pracovat. Poté se otočí zády a bude počítat, kolikrát zvuk uděláme. Při každém uslyšeném zvuku může například vyskočit nebo zvednout ruku.

Zimní spánek

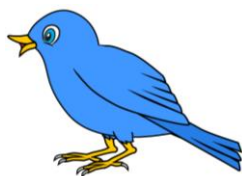
- Zdroj: Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem, Karla Svobodová, 1997
- Pomůcky: zvuková hračka/bubínek/sklenice/vařečka
- Motivace: Medvěd spí dlouhým zimním spánkem. Musí nabrat sílu. Stočí se do klubíčka a spí celou zimu a nikdo ho neruší.
- Postup: Na začátku dítě seznámíme se zvukem, který ho jako medvěda probudí, např. pískací medvídek. Poté si lehne na zem a zavře oči. Pouštíme mu různé zvuky, dítě otevře oči pouze na zvuk medvídka.

obr. 40

Procházka s ježkem

- Zdroj: Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem, Karla Svobodová, 1997
- Pomůcky: zvuková hračka/bubínek/vařečka/telefon
- Motivace: Ježek chodí pomalu a u toho nahlas dupe, ptáček za to chodí rychle a potichu. Zkusíme si obě zvířata předvést.
- Postup: S dítětem se seznámíme s možnou intenzitou, jaký může například bubínek vydat. Když bude vydávat slabý zvuk, bude dítě chodit pomalu a po špičkách jako ptáček, když hlasitý, tak bude dupat rychleji jako ježek. Dítě chodí po místnosti a přizpůsobuje svou chůzi podle intenzity zvuku bubínku.

obr. 41

obr. 42

Hra na schovávanou

- Zdroj: Logopedická péče o děti s kochleárním implantátem, Karla Svobodová, 1997
- Pomůcky: jakýkoliv předmět, který lze schovat a dítě ho zná, bubínek/hlas
- Motivace: Máš svou oblíbenou hračku? Která to je?
- Postup: Na začátek schováme v místnosti oblíbenou hračku, dítě poté hledá svou hračku podle intenzity zvuku bubínku. Jestliže bubnujeme pomalu a slabě, je hračka daleko, pokud bubnujeme rychle a hlasitě, dítě se k předmětu přibližuje.

obr. 43

obr. 44

Řečová výchova

Které obrázky k sobě patří?

obr. 46

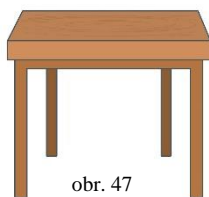

obr. 45

- Zdroj: Cvičení a hry pro děti se sluchovým, Jarmila Roučková, 2006
- Pomůcky: dvojice obrázků, které k sobě patří
- Motivace: Poznáš, které obrázky k sobě patří?
- Postup: Dítě má za úkol přiřadit dvojice obrázků, které spolu souvisí. Nejprve si obrázky rozdělíme do dvou hromádek tak, aby byly dvojice rozdělené: Jednu hromádku si schováme do nějaké misky nebo pytlíčku. Druhou hromádku si rozložíme před sebe. Všechny obrázky dítě postupně „přečte“-pojmenuje nahlas s vaší pomocí a za doprovodu vytleskáváním (rytmizace slov). Až se přesvědčíme, že dítě všem slovům dostatečně rozumí, necháme dítě vytáhnout jeden obrázek z druhé hromádky. Dítě obrázek „přečte“ a pokud mu rozumí, pokusí se ho přiřadit k obrázku, ke kterému patří (kráva-mléko). Jakmile dítě všechny obrázky složí, může obrázky popsat větou (Kráva dává mléko.).
- Viz. příloha 10

Které obrázky sem nepatří?

- Zdroj: Cvičení a hry pro děti se sluchovým, Jarmila Roučková, 2006
- Pomůcky: obrázky různých kategorií (jídlo, pití, zvířata, dopravní prostředky, oblečení, nábytek)
- Motivace: Jeden obrázek do řady nepoznáš, který to je?
- Postup: Dítě má za úkol vyřadit z řady obrázek, který tam nepatří. Nejprve si všechny obrázky pojmenujeme a vysvětlíme. Poté poskládáme z obrázků řadu (kalhoty-bunda-čepice-auto-tričko), dítě obrázek vyřadí a jednoduše zdůvodní, proč tam nepatří (auto jezdí, kalhoty se oblékají). Až dítě bude všechny obrázky znát a umět, můžeme si několik obrázků vedle sebe poskládat a jeden z nich říct nahlas, dítě vybere, který obrázek to je. Nakonec může o každém obrázku říct jednoduchou větu (pes štěká, kočka pije mléko).
- Viz. příloha 11

obr. 47

obr. 48

Co si dnes obleču?

- Zdroj: Cvičení a hry pro děti se sluchovým, Jarmila Roučková, 2006
- Pomůcky: obrázky oblečení
- Motivace: Co si na sebe dnes oblečeš?
- Postup: Společně s dítětem seřadíme obrázky tak, jak jdou za sebou při oblékání. Poté si celou řadu popíšete (Ráno si obleču kalhotky, punčocháče, tričko, sukni a bundu). Obrázky můžeme různě míchat či některé kroky v oblékání schovat, dítě pak určuje, co chybí.
- Viz. příloha 12

obr. 49

Obchod

- Zdroj: Cvičení a hry pro děti se sluchovým, Jarmila Roučková, 2006
- Pomůcky: kterékoli předměty
- Motivace: Potřebuju nakoupit, už doma nemáme nic k jídlu. Pomůžeš mi? obr. 50
- Postup: Ještě před samotnou hrou si nachystáme předměty, které budeme prodávat v obchodě (obaly s potravinami, ovoce, krabičky od jídla, hračky). Při chystání předmětů na nějaký menší stolek, nejlépe do misek, společně předměty pojmenováváme a komentujeme. Na začátek bude jednodušší, když bude „prodavačkou“ dítě, jelikož bude pouze poslouchat vaše přání a nebude muset samo mluvit. Přání dělejte postupně složitější, zvyšujte počty (dvě jablka), pokud dítě nepochopí váš záměr, ukažte mu je na prstech). Poté se role obrátí a dítě bude nakupovat. Je důležité nacvičovat základní společenská pravidla (pozdravit, poprosit a poděkovat).

Lidské tělo

- Zdroj: Cvičení a hry pro děti se sluchovým, Jarmila Roučková, 2006
- Pomůcky: karton z velké krabice, pastelky/fixy
- Motivace: Kde máš oči, uši, pusu?
- Postup: Arch papíru položíme na zem, pokud máme více malých papírů, slepíme je k sobě páskou. Dítě si na papír lehne, vy obkreslíte celou jeho siluetu. Celý obrys následně obtáhneme. O obrysu si potom s dítětem povídáme, zjistíme společně s dítětem, že mu chybí spoustu věcí. Začneme hlavou „kde jsou oči?“, dítě je dokreslí. Postupně postupujeme až k nohám. Nezapomeňme obrázek obléknout „Co máš na sobě? Červené tričko? Dokresli ho.“ O obrázku si potom povídáme, ukazujeme na jednotlivé části, dítě je pojmenovává a popisuje.

obr. 51

obr. 52

Hádej, co dělám

- Zdroj: Cvičení a hry pro děti se sluchovým, Jarmila Roučková, 2006
- Pomůcky: obrázky předmětů
- Motivace: Hádej, co ukazuji. Umývám nádobí nebo vařím?
- Postup: Připravíme si obrázky charakteristických předmětů k činnostem v domácnosti. Na začátku budeme pantomimou ukazovat dítěti určitou činnost, dítě ji musí podle charakterizujícího předmětu v obrázcích najít a pojmenovat. Potom si ji podrobněji společně popíšete. Následně se role vymění a předstírat bude dítě.
- Viz. příloha 13

obr. 53

Oblíbené jídlo

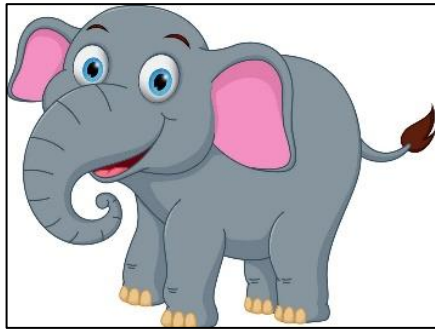
- Zdroj: Cvičení a hry pro děti se sluchovým, Jarmila Roučková, 2006
- Pomůcky: obrázky zvířat a jejich potravy
- Motivace: Co chutná pejskovi? Co pije kočka? A další zvířátka?
- Postup: S dítětem si představíme všechny zvířata na obrázcích a přiřazujeme k nim jejich obvyklou potravu. Spojenou dvojici pak popíšeme větou (pes jí maso, kočka pije mléko). Poté se můžeme zeptat „Kdo pije mléko? Co rád jí pes?“ Dvojice můžeme také promíchat a spojit špatně, dítě je bude opravovat.
- Viz. příloha 14

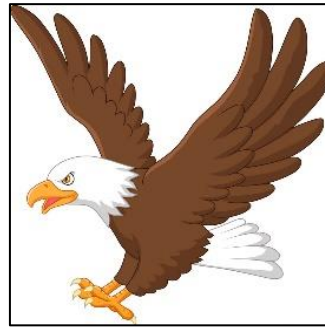
obr. 54

obr. 55

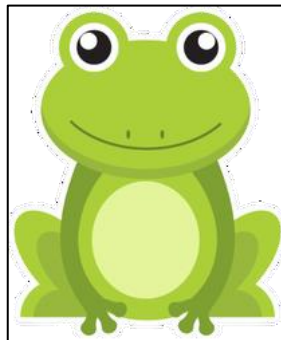
obr. 56

obr. 57

obr. 58

obr. 2

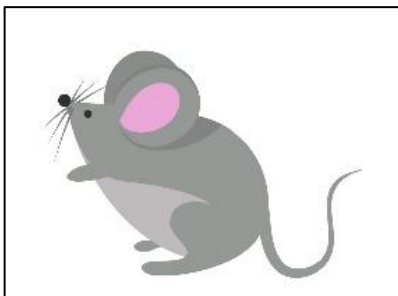
obr. 59

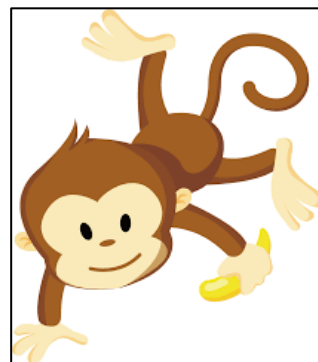
obr. 45

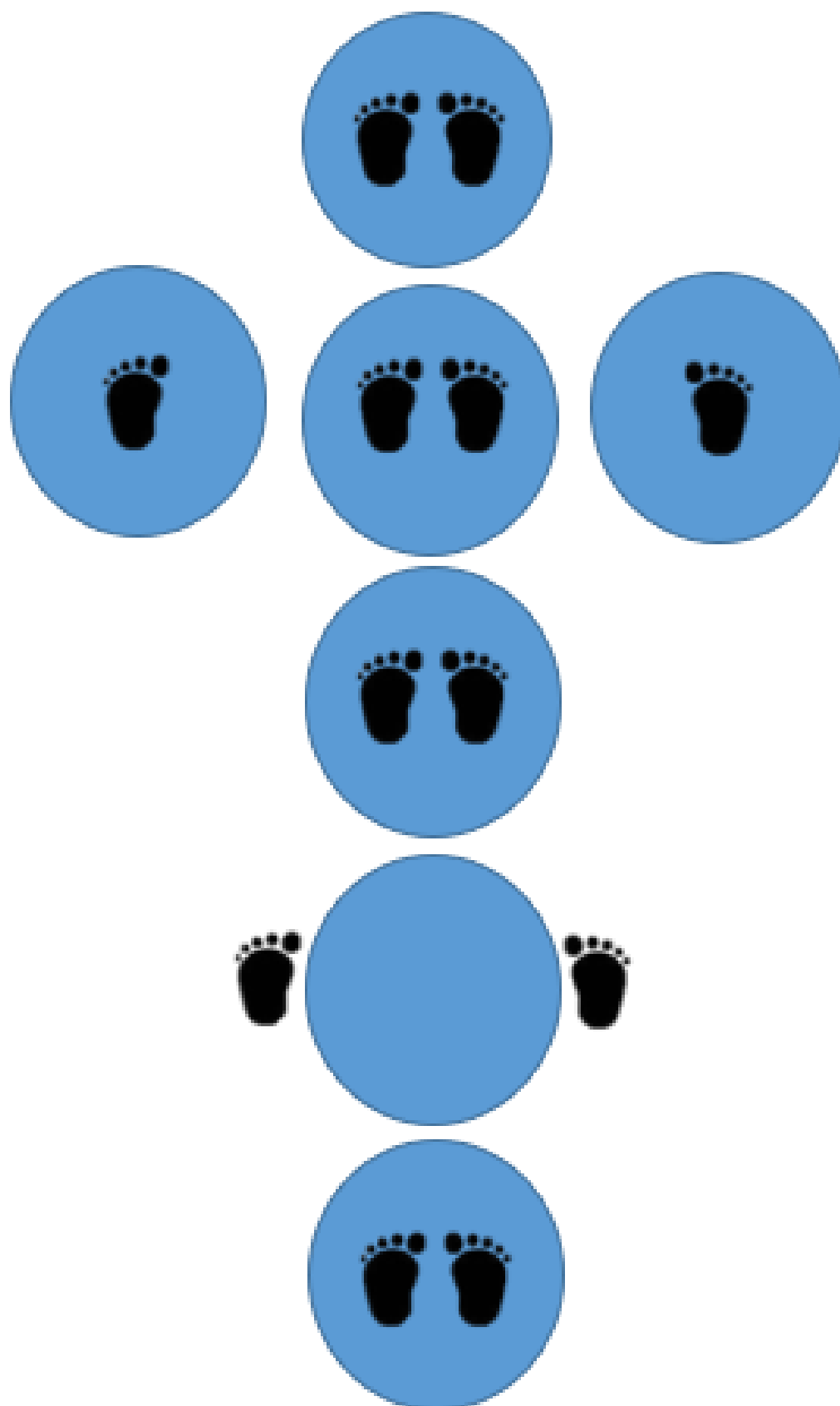
obr. 3

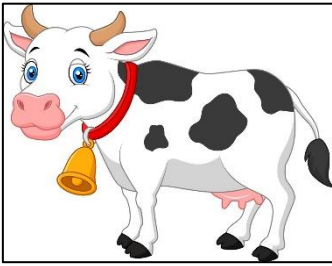

obr. 61

obr. 60

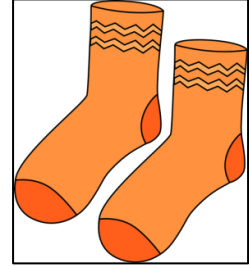
obr. 22

obr. 63

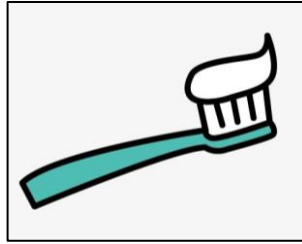
obr. 64

obr. 65

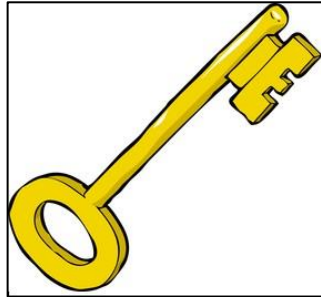
obr. 33

obr. 66

obr. 67

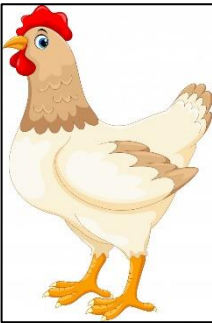
obr. 68

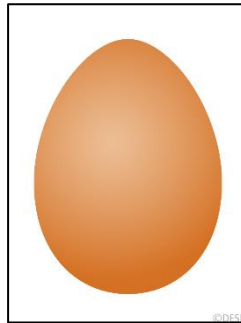
obr. 69

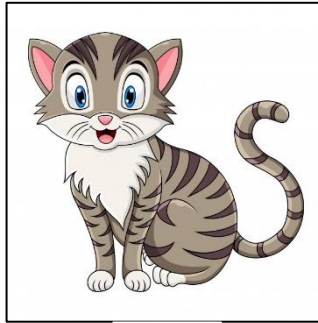
obr. 70

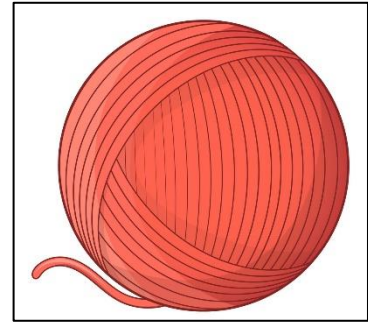
obr. 71

obr. 72

obr. 58

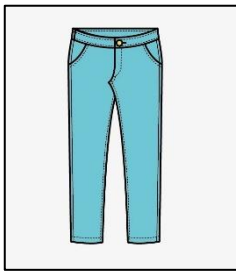
obr. 25

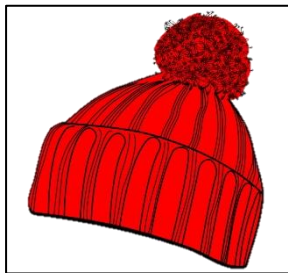
obr. 45

obr. 46

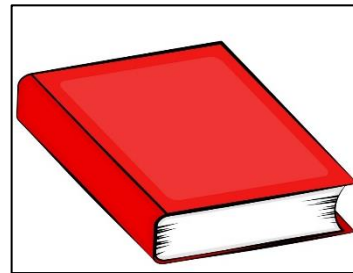
obr. 73

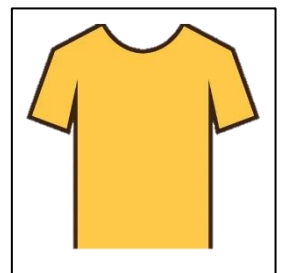
obr. 49

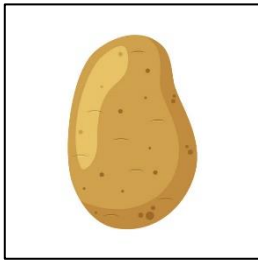
obr. 74

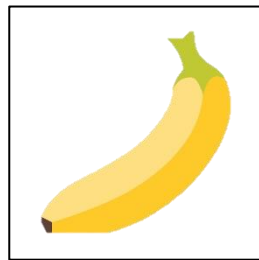
obr. 75

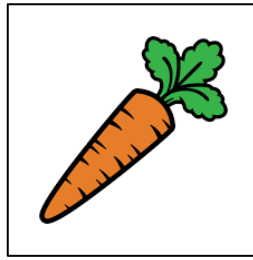
obr. 76

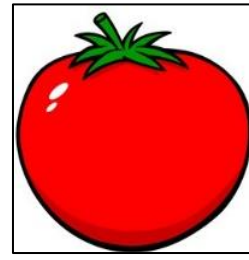
obr. 77

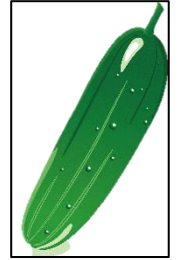
obr. 78

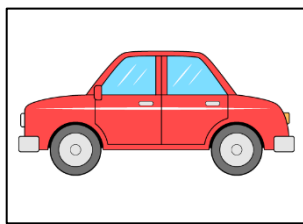
obr. 55

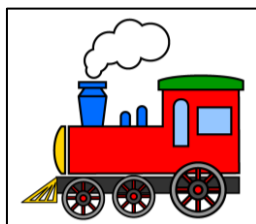
obr. 79

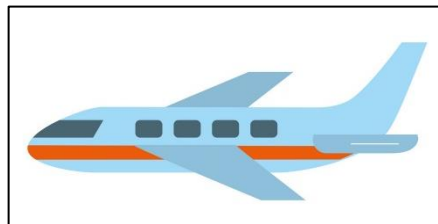
obr. 80

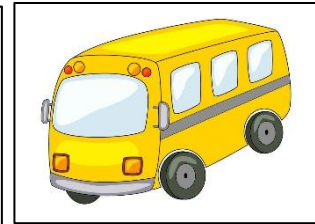
obr. 81

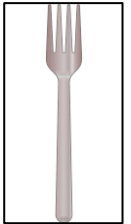
obr. 82

obr. 83

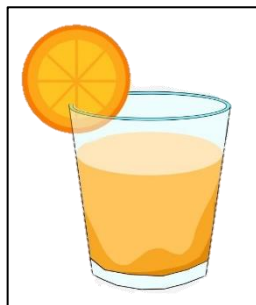
obr. 84

obr. 85

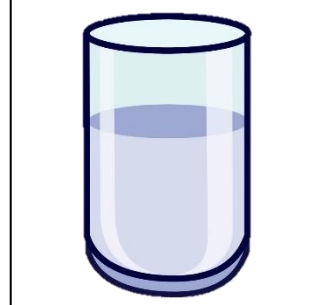
obr. 63

obr. 86

obr. 87

obr. 88

obr. 89

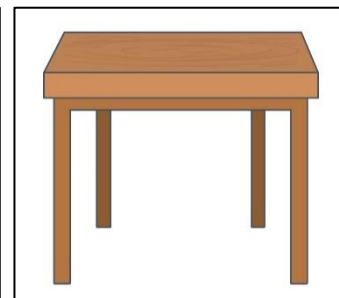
obr. 48

obr. 90

obr. 91

obr. 47

obr. 92

obr. 49

obr. 93

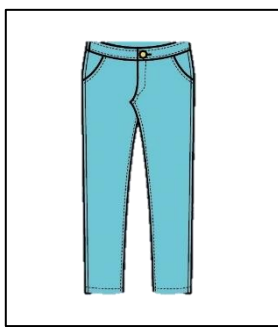
obr. 94

obr. 95

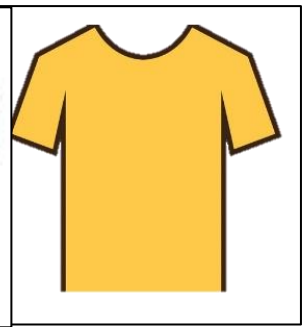
obr. 96

obr. 73

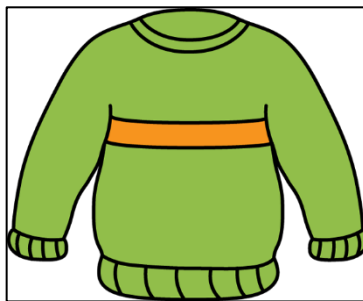
obr. 97

obr. 76

obr. 98

obr. 99

obr. 100

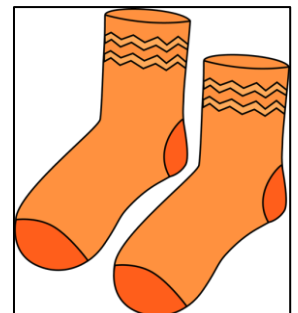
obr. 101

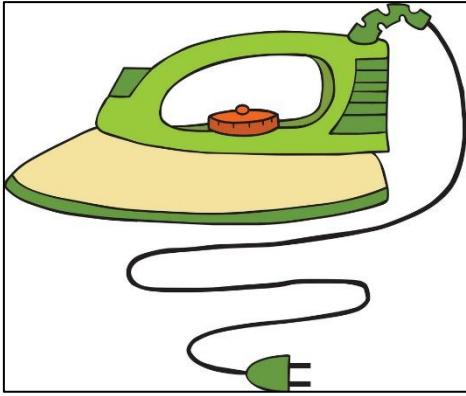
obr. 102

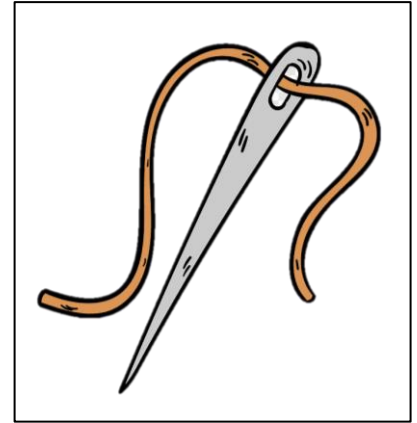
obr. 64

obr. 65

obr. 103

obr. 105

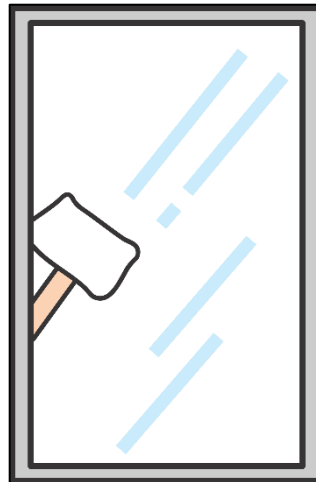
obr. 104

obr. 108

obr. 106

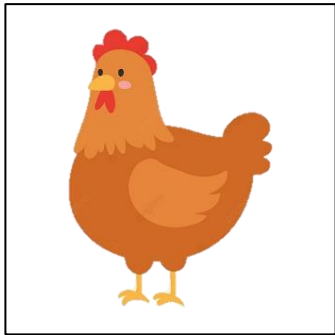
obr. 107

obr. 109

obr. 53

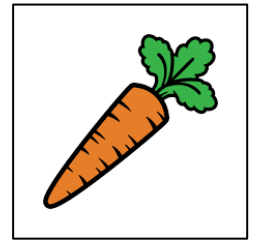
obr. 31

obr. 110

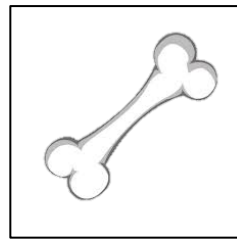
obr. 54

obr. 55

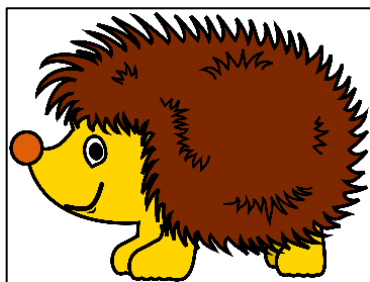
obr. 45

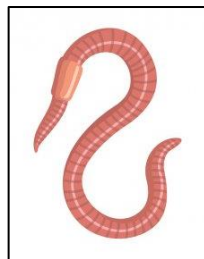
obr. 46

obr. 35

obr. 42

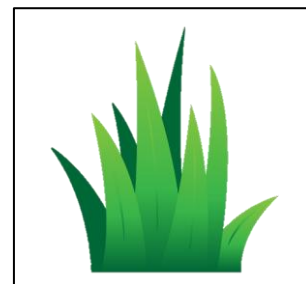
obr. 111

obr. 58

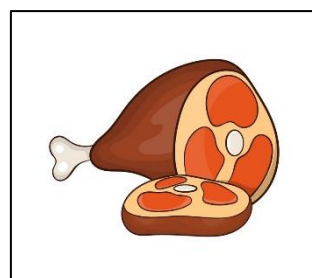
obr. 112

obr. 113

obr. 114

obr. 115

Jméno a příjmení:	Alžběta Pokorná
Katedra:	Ústav speciálně pedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. BcA. Pavel Kučera, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Význam vhodného způsobu komunikace v rodině s dítětem se sluchovým postižením
Název v angličtině:	The importance of meaningful methods of communication in a family with a hearing-impaired child
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá možností rozvoje osobnosti dítěte se sluchovým postižením s důrazem na podporu komunikace v rodině. Záměrem práce je připomenout význam sluchu jako smyslového orgánu, cílem je vytvořit soubor cvičení realizovatelných v domácích podmínkách a následné praktické ověření přínosnosti pro konkrétní dítě.
Klíčová slova:	dítě se sluchovým postižením, předškolní věk, komunikace osob se sluchovým postižením, rozvoj dítěte se sluchovým postižením, úloha rodiny
Anotace v angličtině:	The thesis deals with the possibility of developing a personality of a child with hearing-impairment by putting emphasis on communication in a family. The purpose of this thesis is to remain the significance of hearing as one of the sensory organs. The aim is to create a file of exercises that could be practised at home and a subsequent check of the impact on a particular child.
Klíčová slova v angličtině:	child with hearing-impairment, pre-school children, the communication of people with the hearing-impairment, development of a hearing-impaired child, the role of a family

Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1 – soubor cvičení zaměřených na hrubou motoriku</p> <p>Příloha č. 2 – soubor cvičení zaměřených na jemnou motoriku</p> <p>Příloha č. 3 – soubor dechových cvičení</p> <p>Příloha č. 4 – soubor grafomotorických cvičení</p> <p>Příloha č. 5 – soubor oromotorických cvičení</p> <p>Příloha č. 6 – soubor cvičení zaměřených na reedukaci sluchu</p> <p>Příloha č. 7 – soubor cvičení zaměřených na řečovou výchovu a zrakového rozlišování</p> <p>Příloha č. 8 – hrubá motorika – Hra na zvířátka</p> <p>Příloha č. 9 – hrubá motorika – Skákací panák</p> <p>Příloha č.10 – řečová výchova – Které obrázky k sobě patří?</p> <p>Příloha č.11 – řečová výchova – Které obrázky sem nepatří?</p> <p>Příloha č. 12 – řečová výchova – CO si dnes obleču?</p> <p>Příloha č.13 – řečová výchova – Hádej, co dělám</p> <p>Příloha č. 14 – řečová výchova – Oblíbené jídlo</p>
Rozsah práce:	61 stran
Jazyk práce:	Český jazyk